MASEHET SANEDRİN
PEREK 1:
DİNE MAMONOT BİŞLOŞA

Masehet Sanedrin

Yaprak 2

Sanedrin, yargıçlardır.

Masehet Sanedrin yargıçlarla ilgili *alaha*ları ele alır: Kim *dayan* (yargıç) olmaya uygundur? Bir *bet din* duruşma sırasında nasıl davranmalıdır? Ceza hukuku nasıldır? Bazı ihlaller vardır ki Tora, bu ihlallerde bulunan kişinin yeryüzünde faaliyet gösteren bir *bet din* tarafından cezalandırılmasını öngörmüştür ve *Masehet Sanedrin* bu konuda ayrıntıya girmektedir. Ayrıca bir *bet din*in şahitleri nasıl sorguladığı, tanıklık ifadelerinin doğruluğunu nasıl belirlediği ve daha başka konular da *Masehet Sanedrin* tarafından ele alınmaktadır.

Rabi Menahem ben Şelomo – "A-Meiri" – Mişna ve Talmud'un [bu *masehet*i de içeren] "*Nezikin*" (Zararlar) faslının Hahamlarımız tarafından "*Yeşuot*" (kurtuluşlar) diye adlandırıldığını, çünkü bu faslın, kurtuluş teması içeren *alaha*ları ele aldığını yazar. Örneğin *dine mamonot* (parasal kanunlar) birer kurtuluştur, çünkü insan onlar sayesinde, kendisinden çalmaya çalışan bir kişiden kurtulmuş olur. Benzer şekilde yargıç atamaları da bir kurtuluştur, çünkü yargıçlar halkı ikaz ederler, onların günah işlemelerini önlerler ve bu şekilde halka kurtuluş getirirler.

Masehet Sanedrin'de on bir *perek* yer almaktadır.

Altından Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

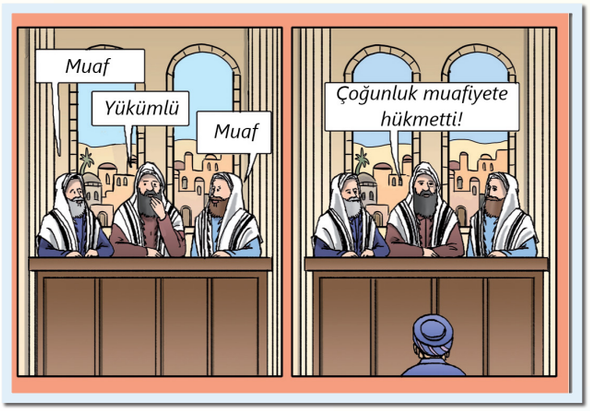
Aralarındaki sözleşme uzun bir süre böyle kaldı. Yose oturup gayret ve devamlılıkla Tora'yı incelemekte ve zengin adam da ona zenginlik sağlamaktaydı.

Bir gün işler değişti. O gün Rabi Aba, Yose'yi bir köşede oturmuş, gözyaşları sel olmuş halde ağlarken buldu. Gördükleri karşısında telaşlanan Rabi Aba hemen bu ağlamanın sebebini öğrenmek istedi. "Rabi, Tora'yı öğrenmek ve onun liyakatini başkası için değil, kendim için hak etmek istiyorum" dedi Yosi, derin bir pişmanlık içinde.

Devamı 129'da

Yargıçların Sayısı Neden Hiçbir Zaman Çift Sayı Olmaz?

Yaprak 3

Masehet Sanedrin'deki ilk *mişna* farklı yargı konularını saymakta ve bunlarla ilgili davaları kaçar yargıçtan oluşan *bet din*lerin göreceğini belirtmektedir.

Mişna, *dine mamonot* (parasal kanunlar) konulu davalara üç yargıçtan oluşan bir *bet din*in baktığını söylemektedir. *Amora* Rava, nelerin *dine mamonot* sınıfına girdiğini bazı örneklerle belirtir. Örneğin bir borç konusundaki anlaşmazlık bu sınıfa girer. Bir kişi "Benden borç aldın" demekteyken, diğeri "Almadım" demektedir. Benzer şekilde, alım-satım konulu sürtüşmeler de bu sınıfa girer: Bir taraf "Ben filanca malı senden satın aldım" derken, diğeri "Hayır, almadın" demektedir.

Bu sınıfa giren bir başka durum da hırsızlıktır. Eğer bir kişi bir başkasından para veya mal çaldıysa, bu konudaki davaya da üç *dayan*dan oluşan bir *bet din* bakar. Aynısı *Nezikin* (zararlar) konusunda da geçerlidir.

Bu yaprakta *Gemara* bir kuralı tespit etmektedir: Bir *bet din*deki *dayan*ların sayısı daima bir "tek sayı" olmalıdır.

Neden?

Çünkü *dayan*ların sayısı tek olduğu sürece, kararı çoğunluğa göre almak her zaman mümkün olacaktır. Örneğin, üç yargıç varsa ve biri "yükümlü", diğer ikisi de "muaf" derse, karar çoğunluk olan ikisinin görüşü doğrultusunda "muaf" şeklinde belirlenecektir; zira kutsal Tora'mız bu şekilde öngörmüştür. Pasukta söylendiği gibi, "*[Kararı] çoğunluğun ardından meylettirmek gerekir*" (Şemot 23:2). Mahkeme hükmü, *dayan*lar içinde çoğunluğun fikrine göre belirlenmelidir. Ama eğer *bet din*de iki *dayan* olursa, iki yargıcın aynı fikirde olmaması halinde kesin bir karar verememe durumu ortaya çıkacaktır.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Narbona'lı Rav Yaakov Gaon

Rav Yaakov ben Rav Moşe ben Rav Avin, 4750-4800 yılları arasında, yani Rav Şerira Gaon ile Rav Ay Gaon'un döneminde Narbona'daki (Narbonne, Fransa) *yeşiva*nın başında *Gaon*'du.

"*Sefer Yuhasin*" kitabında basılmış olan "*Kabalat E-Hasid*" kısmında, o dönemin büyük *roş yeşiva*larının, Narbona *Gaon*larına ve onların *alaha* kararlarına itaat ettikleri aktarılır.

Oğlu, Rav Moşe A-Darşan'dır.

Raavad'ın (I.) "*A-Eşkol*" adlı kitabında, Rav Yaakov'un *yen neseh* (bkz. I. Kitap, sayfa 68) konulu bir *alaha* cevabına ve onun sözleri üzerinde geniş bir tartışmaya yer verilmiştir.

Rav Yaakov'un aralarındaki ilk *Gaon* olduğu Narbona *Gaon*ları, nesiller boyunca *alaha* otoriteleri için birer kaynak ve yetkin birer dayanak teşkil etmişlerdir. Sözleri tüm açıklama eserlerinde – örneğin, Talmud Bavli üzerindeki *Tosafot* açıklamalarında ve *alaha* kitaplarında – aktarılmaktadır.

Bazı *Korban* Kanunları

Yaprak 4

Bu yaprakta *Gemara*, pasuklardan kanun türetme yöntemlerinden birini ele almakta ve başka *masehet*lerden, *Masehet Sanedrin*'le bağlantıları olmamasına rağmen, yine aynı yöntemin kullanılmasıyla öğrenilen bazı *alaha*ları aktarmaktadır. *Gemara*'nın ele aldığı bu *alaha*lardan biri de *korban*larla ilgilidir.

Bir *korban* yapıldığında, önemli ibadet işlemlerinden biri de "*zerika*", yani *korban*ın kanını *Mizbeah*'a "atmak"tır. Bu atma işleminin sonrasında *korban* Tanrı'nın huzurunda rıza bulur ve *korban*ı getiren kişi de yükümlülüğünü yerine getirmiş olur. *Korban* işlemleri dâhilinde bundan sonra yapılan işlemler sadece ilave birer *mitsva* niteliğindedir, ama bunlar, *korban*ın geçerliliğini etkilemez.

*Korban*ların kanıyla kaç kez "atma" işlemi yapılır? Bu sorunun cevabı *korban*ın türüne bağlıdır.

Bir *Hatat-korban*ının kanıyla dört kez *zerika* yapılırken, *Ola*, *Aşam* ve *Şelamim-korban*larının kanıyla ise sadece iki kez yapılır. Bunlardan başka, kanları sadece bir kez atılan *korban*lar da vardır; örneğin *Pesah-korban*ı bunlardan biridir.

Gemara, kanı bir kereden fazla atılması gereken bir *korban*ın kanı yanlışlıkla sadece bir kez atılmışsa bu *korban*ın yine de *kaşer* (geçerli) olduğunu söylemektedir. Bunun sebebi, *korban*ın geçerliliği için bu tek atma işleminin yeterli olmasıdır. Diğer atma işlemleri ise ilave birer *mitsva* niteliğindedir ve her ne kadar normal şartlarda yapılmaları gerekiyorsa da, hata sonucu yapılmamaları *korban*ın geçerliliğini bozmaz.

Rav Neden Bir Buçuk Yıl Çobanlarla Kaldı?

Yaprak 5

Tora belli başlı bedensel kusurlara (İbranice: *mum*) sahip bir hayvanın *Mizbeah* üzerinde *korban* olarak gerçekleştirilmesini yasaklamıştır. Peki, *korban* olarak bağışlanmış bir hayvanın bedeninde bir kusur ortaya çıkarsa ne yapılır? Bu hayvan için *pidyon* yapılır; başka bir deyişle üzerindeki kutsiyeti, bir paraya aktarılır. Şöyle ki; en az onunla aynı değere sahip olan bir para alınır ve *korban*ın kutsiyetinin bu paraya geçeceği söylenir. Bu şekilde *korban* kutsiyetinden arınmış ve onun yerine paranın kendisi kutsiyet kazanmış olur. Eğer bu hayvan bir *Ola-korban*ı olarak adanmış idiyse, bu parayla *Ola-korban*ı olarak başka bir hayvan satın alınır. Aynı şekilde eğer hayvan *Şelamim-korban*ı olarak adanmış idiyse, parasıyla başka bir hayvan *Şelamim-korban*ı olarak gerçekleştirilmek üzere satın alınır vs.

Ama bu *pidyon* işlemi yalnızca *korban* olarak adandıktan sonra bedensel bir kusur edinen hayvanlar için yapılabilir. *Korban* olmasına engel olacak bir kusuru olmayan hayvan içinse *pidyon* yapılamaz; hangi *korban* için adanmışsa o şekilde işlemleri gerçekleştirilmelidir.

Bilmemiz gereken bir nokta daha vardır: *Pidyon* işlemi sadece kalıcı bir bedensel kusuru (*mum kavua*) olan *korban*lar için yapılabilir. Ama bir *korban*da geçici bir kusur (*mum over*) ortaya çıkmışsa *pidyon* yapılamaz. Kalıcı ve geçici bedensel kusurlarla kastedilen nedir?

Kalıcı kusur: Hayvan bu kusurdan iyileşemeyecektir.

Geçici kusur: Hayvan iyileşebilecektir.

Geçici kusuru olan hayvan için *pidyon* yapılamayacağı gibi, hayvan bu haliyle *korban* olarak da kullanılamaz. Bu yüzden önce bedensel kusurun iyileşmesi beklenir ve ardından *korban* olarak gereken işlemleri gerçekleştirilir.

Gemara, *Amora* Rav'ın, hayvanlarda ortaya çıkabilecek bedensel kusurları öğrenebilmek ve bu sayede *korban*lardaki çeşitli olası kusurları birbirinden ayırt edebilecek bilgiye sahip olmak için bir buçuk yıl boyunca bir çobanın yanında kaldığını anlatmaktadır.

Peşara

Yaprak 6

Bu yaprakta, bir davanın tarafları arasında "*peşara*" yapma olanağını öğrenmekteyiz.

Örneğin Reuven, Şimon'a borç para vermiştir ve daha sonra ikisi bu borcun tutarının bin şekel mi yoksa bin dolar mı olduğunu unutmuştur.

Yargıç böyle bir durumda aralarında bir dava yürütmek yerine "*peşara*" yapmalarını önerebilir.

Nedir *peşara*?

Yargıç kendi uygun gördüğü şekilde bir karar verecektir! Örneğin Reuven'in beş yüz şekel ve beş yüz dolar almasını uygun görebilir. "*Peşara*" (uzlaşma) sözcüğü, "*mayim poşerim*" (ılık su) ile benzer anlamdadır. Ilık su ne sıcaktır ne de soğuk. Burada da kesin bir şekilde taraflardan birinin lehine karar verilmemekte, arada bir uzlaşma önerilmektedir.

Eğer taraflar *peşara*yı kabul ederlerse, aralarında, kendilerini bunu yerine getirmekle yükümlü kılacak bir *kinyan* işlemi gerçekleştirmelidirler. Bu şekilde, eğer taraflardan biri durumdan memnun kalmazsa bile *peşara*dan geri dönemeyecektir.

*Alaha*ya göre, yargıya gitmek yerine *peşara* yapmak tercih edilmeli ve yargıç, tarafları *peşara*yı kabul etmeleri için iknaya çalışmalıdır.

Adil Yargı

Yaprak 7

Masehet Sanedrin, *bet din*le ilgili *alaha*ları işlemektedir. Bu yaprakta *Gemara*, *dayan*ların (yargıçlar), Tanrı korusun, ellerinin altından bir hata çıkmaması için, yargı sırasında ne kadar titiz ve dikkatli olmaları gerektiğini öğreten pasuklar getirmektedir.

Gemara'da ayrıca, göreve uygun olmayan bir kişiyi *dayan* olarak atayanların ağır bir şekilde cezalandırılacaklarını öğrenmekteyiz. *Gemara*, *dayan*lar hakikati yansıtan bir şekilde yargıladıkları zaman, *Şehina*'nın (Tanrı'nın Kutsal Mevcudiyeti) bu sayede Yisrael'in içinde barındığını; aksine, Tanrı korusun, hakikate uygun yargılamadıkları takdirde de *Şehina*'nın Yisrael'den uzaklaşmasına neden olduklarını söylemektedir.

Gemara bir *dayan*ı, hükmünü sadece kanunu iyice açıklığa kavuşturduktan sonra vermesi konusunda ikaz etmektedir. Ama *dayan*, hangi kanunun uygulanacağından emin değilse, hüküm vermemelidir.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Sura *Gaon*u Rav Yaakov ben Rav Natronay - Roma *Gaon*u Rav Yaakov ben Rav Yekutiel

a. Rav Natronay'ın oğlu Rav Yaakov 4670 yılında, Rav Şalom ben Mişael'in vefatının ardından Sura *yeşiva*sının başına *Gaon* olarak atanmıştır.

*Yeşiva*nın başındaki *Gaon*luk görevini on üç yıl boyunca sürdürmüştür. Onun döneminde Pumbedita *yeşiva*sının başında Rav Şerira Gaon'un büyükbabası Rav Yeuda ve Rav Mevaser bar Kimoy görev yapmıştır.

Vefatından sonra yerine Rabi Yaakov'un oğlu Rav Yom Tov Kaana geçmiştir.

b. Rav Yaakov ben Rav Yekutiel, 4750 yılında Rav Şerira Gaon'un döneminde Roma *Gaon*u olarak görev yapmıştır. Kendisi Luter bölgesi Hahamlarındandı.

Or Zarua A-Gadol adlı kitapta, "Roma şehrinin *yeşiva*sının başkanı Üstad Rav Yaakov Gaon"un adıyla, *berit mila* konusunda verilmiş bir *alaha* cevabı yer almaktadır.

Tora'nın *dayan*lara yönelik uyarılarından biri de, duruşma öncesinde taraflardan birinin iddialarını diğerinden ayrı olarak dinlememeleridir. Çünkü bir *dayan* bunu yaptığı takdirde, kalbine, iddialarını dinlediği tarafın haklı olduğuna dair bir peşin hüküm yerleşebilecek ve dikkatini diğer tarafın iddialarına gerektiği şekilde vermeyebilecektir.

Zimun

Yaprak 8

Yaprak 3'te belirttiğimiz gibi, *Gemara*, *Masehet Sanedrin*'in başında, üç yargıcı gerektiren çeşitli kanunları ele almaktadır. Bununla bağlantılı olarak *Gemara* bu yaprakta *zimun* konusundan bahsetmektedir, çünkü *zimun* için de en az üç kişiye ihtiyaç vardır.

Zimun konusunu *Masehet Berahot*'ta (yaprak 45) öğrenmiştik. Kısaca hatırlatmak gerekirse, üç veya daha fazla kişi birlikte ekmek yedilerse, öğünün sonunda *Birkat A-Mazon* söylemeden önce aralarından birinin "*zimun* yapması", yani diğerlerini kendisiyle birlikte Kutsal ve Mübarek Tanrı'yı mübarek kılmaya "davet etmesi" gerekir. *Zimun*u yapan kişi "*Nevareh Şeahalnu Mişelo*" ([Tanrı'yı] mübarek kılalım, çünkü O'na ait olandan yedik) der. Onlar da "*Baruh Şeahalnu Mişelo Uvtuvo Agadol Hayinu*" (O'na ait olandan yediğimiz ve O'nun büyük iyiliği sayesinde yaşadığımız [Tanrı] mübarektir) diye cevap verirler. Hahamlarımız bu uygulamayı öngörmüşlerdir, çünkü çok kişinin birlikte söylediği *berahan*ın derecesi ve önemi daha büyüktür; zira aynı anda çok kişi Kutsal ve Mübarek Tanrı'yı mübarek kılmaktadır (*Sefer Kol Bo*, *siman* 25, "*veinyan azimun*" konu başlığı).

Günümüzde bunun öncesinde de Aşkenaz ve Sefaradlar arasında farklılık gösteren bazı cümleler söylenir. "*Nevareh Şeahalnu Mişelo*" daveti ise bu cümlelerin ardından yapılır. Tam metin dua kitaplarında bulunabilir.

Altından Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Zengin olma uğruna gelecek dünyamdan vazgeçtim. Ama artık *Leşem Şamayim* (Gökler uğruna; hiçbir art niyet olmadan) Tora öğrenmek istiyorum. Bu durumu nasıl düzeltebilirim? Zengin adama olan sözümden dönmem mümkün değil!"

Rabi Aba, öğrencisinin kalbindeki Tora sevgisini ve onun Tora'yı hiçbir art niyet olmadan öğrenme isteğini görmekten dolayı çok memnun olmuştu. Hemen zengin adamı çağırttı. "Bundan böyle servetinizi fakirlere ve yetimlere dağıtın" dedi Rabi Aba zengin adama…

Devamı 131'de

Üçüncü Tanık

Yaprak 9

Bu yazımızda *Gemara*'nın aktardığı ilginç bir *deraşa*yı öğreneceğiz.

Pasukta şöyle yazılıdır: "*[Hükümlü hakkındaki karar] iki şahidin veya üç şahidin tanıklığına göre [verilecektir]*" (*Devarim* 17:6). Acaba Tora niçin "*iki şahidin **veya üç şahidin** tanıklığına göre*" diye yazma ihtiyacı duymuştur? Bu ilavenin amacı nedir? Herkesin kolayca anlayabileceği üzere, eğer iki şahit yeterliyse, üç şahidin de haydi haydi yeterli olacağı açıktır!

Rabi Akiva bunu şöyle cevaplar: Tora'da bu ilaveye yer verilmesinin amacı, üçüncü şahidin kanuni durumunun, ilk iki şahidinkiyle aynı olduğunu öğretmektir. Örneğin, eğer üç şahit aynı olay hakkında tanıklık ettiyse ve aralarından ikisinin yalancı şahitler (*edim zomemin*; bkz. sayfa 211) olduğu ve cezalandırılmaları gerektiği ortaya çıkarsa, o zaman şahitlerin üçü de cezalandırılır. Üçüncü şahit "Beni neden cezalandırıyorsunuz? Sadece iki şahit de yeterli olacağına göre benim tanıklık ifademe ihtiyacınız yoktu! Dolayısıyla benim söylediklerimin davaya bir etkisi yok!" şeklinde bir tez öne sürmeye kalkarsa bile, Tora bu tezin kabul edilmeyeceğini ve üçüncü şahidin de grubun bir parçası olarak cezayı hak ettiğini öğretmektedir.

Rabi Akiva ayrıca şöyle demiştir: Buradan bir ders öğrenmekteyiz. Kötü niyetli şahitlere katılan bir kişi de onlarla birlikte cezalandırılıyorsa, o zaman aksine, *mitsva* yapan insanlara katılan bir kişi de haydi haydi ödüle hak kazanacaktır.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Piroz Şabur'lu Rav Yitshak Gaon

Piroz Şabur'lu (Neardea) Rav Yitshak Gaon, Rav Şerira Gaon'un mektubundan anlaşıldığı üzere ilk *Gaon*lardandı ve Raavad onu *Savoraim* Dönemi Hahamlarından biri olarak kabul eder.

Rav Yitshak Gaon 4374 yılında, Arapların bölgeyi ele geçirdikleri ve Pers krallığının çöktüğü dönemde yaşamış ve faaliyet göstermiştir. Onun zamanında Halife Ali bin Ebu Talip Babil'e gelmiş ve Rav Yitshak tüm Yahudiler adına onu büyük bir onurla karşılamıştır. Rav Yitshak halifenin takdirini kazanmış ve bu da Yahudilerin iyiliğine olmuştur. Halife buna bağlı olarak o dönemde *Roş A-Galut* (Yahudilerin sürgündeki siyasi lideri) olan Bustenay'a da iyi davranmış ve onun eline verdiği yetkiler sayesinde Yahudiler refah içinde yaşamışlardır. (O dönemde Neardea'da doksan bin kadar Yahudi yaşamaktaydı.)

Rav Yitshak Gaon'un ardından Rav Rava Gaon ve Rav Şaşna Gaon göreve getirilmiştir.

Kiduş A-Hodeş

Yaprak

10

Günümüzde *Amora* İllel'in belirlemiş olduğu, Roş Hodeş ve bayramların tam olarak hangi güne rastladığını düzenli bir şekilde belirten yıllık bir takvim kullanmaktayız.

Geçmişte, *Sanedrin*'in görevde olduğu dönemlerde her ay Roş Hodeş'in hangi gün olacağını *Sanedrin* belirlerdi!

Nasıl mı?

Mutlaka bildiğiniz gibi, ayın başında gökyüzündeki Ay'ın ışığı çok küçüktür. Ay ışığı gün geçtikçe büyür ve ayın ortasında bir top gibi görünür. Sonra tekrar küçülmeye başlar, küçülür, küçülür… ve sonunda tamamen gözden kaybolur.

Ay ışığı en ince haliyle bir kez daha ortaya çıktığı ve insanlar onu görebildiği zaman, bu, yeni ayın başladığının işaretidir. Ay ışığını ilk gören şahitler *Sanedrin*'e gelirler ve Ay'ı gördüklerine dair tanıklık ifadesi verirlerdi, *Sanedrin* de "*Mekudaş*, *Mekudaş*, *Mekudaş*" (kutsandı, kutsandı, kutsandı) diyerek o günü Roş Hodeş ilan ederdi. Buna *Kiduş A-Hodeş* (yeni ayın kutsanması) adı verilir.

Sanedrin'de yetmiş bir *dayan* görev yapardı, ama *Kiduş A-Hodeş* ilanı için üyelerin hepsine ihtiyaç yoktu; aralarından üçü yeterliydi.

Gelecekte *Sanedrin* tekrar görev yapmaya başlayacağı zaman, Roş Hodeş günleri de tekrar *Sanedrin* tarafından belirlenecek ve kullanmakta olduğumuz takvim yürürlükten kalkacaktır.

Altından Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"…Ve ben de size, benim ve öğrencilerimin öğrendiği Tora'nın liyakatinden büyük bir pay vereceğime söz veriyorum."

Rabi Yose som altın (İbranice: *paz*) eşyayı zengin adama iade etti ve kutsal Tora ile *Leşem Şamayim* meşgul olmaya başladı. O günden itibaren bu Yose, "Rabi Yose ben Pazi" diye adlandırılmaya başladı.

Rabi Yose ben Pazi büyük bir Tora otoritesi olmaya hak kazandı ve sadece kendisi değil, oğulları da büyük Hahamlar haline geldiler (*Zoar* I 8:2).

SON

Şemuel A-Katan

Yaprak

11

Bet din birkaç yılda bir (*Sanedrin*) "artık yıl" ilan ederdi; yani yıla ilave bir ay eklerdi. Bu konuyu sıradaki öğrenim parçasında ele alacağız. Şimdiki yazımızda ise, artık yıl ilanıyla bağlantılı bir olayı öğreneceğiz.

Bir yılı artık yıl ilan etme (İbranice'de buna "*ibur a-şana*" denir) konusundaki *alaha*larından biri, yılı artık yıl ilan etmek üzere toplanacak olan *bet din*in bir daveti gerektirmesidir. Başka bir deyişle, *bet din*in başkanı, yani *Nasi*, ilgili *dayan*lara "Yarın toplanın ve yılı artık yıl ilan etmek gerekip gerekmediğini tartışalım" şeklinde davette bulunmalıdır. Ama bu daveti almayan bir *dayan* söz konusu görüşmeye katılamaz.

Bir keresinde *Nasi* Raban Gamliel, *ibur a-şana* için yedi *dayan*ı davet etmişti. Ama şaşırtıcı bir şey oldu ve ertesi gün sekiz *dayan* geldi. Raban Gamliel, "Davet edilmeden gelen kimse çıksın" dedi. "Şemuel A-Katan" adlı bir haham kalktı ve dışarı çıktı. *Gemara*'nın anlattığına göre aslında Şemuel A-Katan da davet edilenler arasındaydı; ama davet edilmeyen hahamın, buraya davetsiz geldiği için dışarı çıkmak zorunda kaldığında mahcup olabileceğinden endişelenmişti. Bu yüzden kendisi dışarı çıkmıştı.

Buna benzer bir olay da Rabi'nin – Rabi Yeuda A-Nasi – en büyük öğrencilerinden biri olan Rabi Hiya'nın başından geçmiştir. Rabi sarımsak kokusundan çok rahatsız olurdu ve öğrencileri genellikle dersten önce sarımsak yememeye özen gösterirlerdi. Bir keresinde ders sırasında Rabi'nin burnuna sarımsak kokusu geldi ve "Kim sarımsak yediyse lütfen dersten çıksın" dedi. Rabi Hiya kalkıp dışarı çıktı. Onun ardından diğer tüm öğrenciler de dışarı çıktılar. Ertesi sabah Rabi'nin oğlu, Rabi Hiya ile karşılaşınca ona serzenişte bulundu: "Neden sarımsak yiyip babamı rahatsız ettin?" Rabi Hiya ona şöyle cevap verdi: "Doğrusunu istersen hiç sarımsak yememiştim. Ama yiyen kişinin utanmaması için dışarı çıktım."

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Yitshak Gaon ben Rav Hananya

Rav Yosef bar Hiya Gaon'un ardından, 4594 yılından itibaren Pumbedita *yeşiva*sının başında *Gaon* olarak görev yapmıştır.

O dönemde Sura'daki *Gaon*, Rav Meşarşaya (Moşe bar Yaakov) idi.

Rav Şerira mektubunda, Rav Yitshak'ın *Gaon* olarak tayinini *Roş A-Gola* David bar Yeuda'dan aldığını ve o dönemde *av bet din* görevini yürüten ve *Gaon* olarak atanması beklenen Rav Yosef ben Mordehay'ın buna içerlediğini anlatmaktadır. Rav Yitshak, Rav Yosef ben Mordehay'a gelmiş ve kendisinin (Rav Yitshak'ın) *alaha* kararları açısından, *Gemara* Hahamlarından Raba ve Rav Yosef gibi berraklığa sahip olduğunu söyleyerek ondan gücenmemesini istemiştir. Ayrıca Rav Yitshak, Rav Yosef ben Mordehay'a, kendisinin ardından onun *Gaon* olarak atanacağına dair söz vermiş ve Rav Yosef de onun sözlerini kabul etmiştir.

Altı yıl *Gaon*luk görevinin ardından Rav Yitshak vefat etmiş ve onun yerine Rav Yosef ben Mordehay *Gaon* olarak atanmıştır.

İbur A-Şana

Yaprak 12

Yisrael halkı, ayları Ay'ın hareketine göre sayar. Her "yeni ay"da yeni bir ay başlar.

Ay, dünya etrafında 12 kez dönüşünü yaklaşık 355 günde (354 günden biraz daha uzun bir sürede) tamamlar. Buna karşılık dünyanın Güneş etrafındaki bir dönüşü 365 günden biraz daha uzun bir sürede tamamlanır. Yılın mevsimleri yerkürenin Güneş etrafındaki hareketi tarafından belirlendiğinden, Güneş takvimi de göz önünde tutulmalıdır. Ancak görüldüğü üzere, bir Ay yılı, bir Güneş yılından yaklaşık on bir gün daha kısadır. Bu nedenle birkaç yılda bir, yıla bir ay eklemek gerekir ve böylece on üç aylık bir yıl elde edilir. Bu ekleme işlemine "*ibur a-şana*" ve bu şekilde elde edilen artık yıla da "*şana meuberet*" adı verilir. *İbur a-şana* önemlidir, zira bu yapılmazsa, Tora'nın ilkbahara düşmesi gerektiğini söylediği Nisan ayı birkaç yıl sonra ilkbahara değil, kışa rastlayacaktır.

Günümüzde hangi yılların artık yıl olduğu takvimde sabitlenmiş durumdadır; ama *Sanedrin*'in olduğu dönemlerde hangi yılın artık yıl olacağına *Sanedrin* karar verirdi ve gelecekte *Sanedrin* tekrar göreve başlayınca da aynı şekilde olacaktır.

*İbur a-şana*ya bağlı *alaha*lardan birine göre, ilave ay yalnızca Adar ayına eklenir. Bu nedenle artık bir yılda iki tane Adar ayı vardır: *Adar Alef* (I. Adar) ve *Adar Bet* (II. Adar). Bunların ilkine Adar ve ikincisine Veadar adı da verilir. Ama başka bir ay için böyle "birinci", "ikinci" şeklinde bir kullanım hiçbir zaman yoktur.

Par Eelem Davar

Yaprak 13

Bazı ağır günahlar vardır ki, onları yanlışlıkla (kazara veya bilmeden) işleyen kişi, bu hatasının kefareti için bir *Hatat-korban*ı getirmekle yükümlüdür. *Masehet Keritot*'un başında *mişna*, bu tipte otuz altı ağır günah saymaktadır.

Bu yaprakta *Gemara* son derece sıkıntılı bir durumu ele almaktadır: *Sanedrin* hataya düşmüş ve belirli bir uygulamanın yapılabileceği konusunda talimat vermiştir. Tüm halk *Sanedrin*'in talimatına uygun davranmıştır, ama sonunda *Sanedrin*'in hata ettiği, dolayısıyla herkesin, bir *Hatat-korban*ı getirmelerini gerektiren ağır bir ihlalde bulunduğu anlaşılmıştır. Böyle bir durumda her birey ayrı ayrı *korban* getirmez; bunun yerine tüm toplum için tek bir *Hatat-korban*ı getirilir. Bu *korban*a "*Par Eelem Davar Şel Tsibur*" (doğru uygulamanın gözden kaçması nedeniyle toplumun getirmekle yükümlü olduğu boğa) adı verilir; zira bu durum, doğru *alaha*nın *Sanedrin*'in gözünden kaçmasının sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bir birey kendi hatası nedeniyle bir *Hatat-korban*ı getirdiği zaman, *korban* kesilmeden önce ellerini hayvanın başına bastırır ve günahını itiraf eder. Peki, bir "*Par Eelem Davar Şel Tsibur*" söz konusu olduğunda bu bastırma (İbranice: *semiha*) işlemini kim yapar? *Sanedrin*'deki hahamlardan üçü. Bu da, *Masehet Sanedrin*'de, üç *dayan*a ihtiyaç duyulan durumlardan biri olarak listelenmektedir.

Esrarengiz Hamallar

Hahamlarımızdan MAASELER

Rabi Hanina ben Dosa Bet-Amikdaş'ta Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın huzurunda bir *korban* gerçekleştirmeye can atıyor, ama bu arzusunu yerine getiremiyordu. Rabi Hanina son derece yoksul biriydi ve elinde Bet-Amikdaş'a getirebileceği hiçbir şeyi yoktu.

O gün Rabi Hanina evinin yanında durmuş, neşe içinde hazırlık yapan ve yanlarına kattıkları *neder* ve *nedava* (bkz. II. Kitap, sayfa 142) *korban*larıyla birlikte şarkılar ve türkülerle Bet-Amikdaş yönünde yola çıkan şehir halkını izliyordu.

Devamı 135'te

Tora İçin Fedakârlık

Yaprak 14

Rabi Yeuda ben Baba, Romalılara başkaldırmış olan Bar Kohba'nın isyanının başarısızlığa uğramasını takip eden dönemde yaşamıştı. O dönemde Roma İmparatoru Adrianos, Yahudilere karşı çok ağır kararlar çıkarmıştı. Başka şeylerin arasında, Tora'nın kanunlarını hükümsüz kılmak istiyordu ve bu nedenle yeni nesillerin *dayan* olarak yetkilendirilmesini yasakladı. Eski dönemlerde bir *dayan*a bu yetki, üç *dayan* tarafından verilirdi ki bunların en az biri de aynı şekilde yetkilendirilmiş olmalıydı. Bu şekilde her nesildeki *dayan*lar, bir önceki neslin *dayan*ları tarafından yetkilendirilirdi ve bu zincir, Moşe Rabenu tarafından yetkilendirilmiş olan Yeoşua bin Nun'a kadar geri gitmekteydi.

Adrianos'un çıkardığı karara göre, bir öğrenciyi *alaha* talimatları vermek üzere yetkilendiren her haham ve *alaha* talimatları vermek üzere yetkilendirilen her haham öldürülecek, bu şekilde bir yetkilendirme işleminin yapıldığı her şehir yıkılacaktı.

Rabi Yeuda ben Baba, "*semiha*" adı verilen bu yetkilendirme işlemi için hayatını ortaya koymaya karar verdi. Şefaram ve Uşa arasındaki bölgede (bu bölge Aşağı Galil'de, günümüzdeki Kiryat Ata şehri yakınlarındadır) şehir dışına beş öğrenci çağırdı ve onları yetkilendirdi. *Semiha* işleminin yapıldığı Romalılar tarafından öğrenilince Rabi Yeuda, öğrencilerine hemen farklı yönlere kaçmalarını söyledi. Romalılar oraya geldiklerinde yalnızca, oradan kaçabilecek durumda olmayan Rabi Yeuda ben Baba'yı buldular ve öfke içinde onu bedenine üç yüz mızrak saplayarak öldürdüler. Rabi Yeuda ben Baba *Asara Aruge Malhut*'tan (Romalılar tarafından öldürülen on büyük Haham) biridir.

Rabi Yeuda öldürülmüştü; ama *semiha* işlemini gerçekleştirme şekliyle, Romalıları oyuna getirmeyi de başarmıştı, çünkü beş öğrencisini şehir dışında yetkilendirdiği için, bu işlemden dolayı hiçbir şehir yıkılamayacaktı.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Yitshak ben Yisrael

Rabi Yitshak ben Yisrael, 4980-5007 yılları arasında Bağdat *yeşiva*sının başında *Gaon* olarak görev yapmıştır.

Kendisi *roş yeşiva* olmanın yanında aynı zamanda bir şair ve şarkı yazarıydı. Öğrencileri arasında, Rambam'ın oğlu Rabi Avraam da vardı ve Rabi Avraam büyük bir hayranlık içinde onun hakkında "Yukarıdaki *yeşiva*da, onun aşağıdaki *yeşiva*nın başında hüküm sürmesi için ilanda bulunuluyor; tüm Yisrael kalabalıkları içinde onun gibisi yoktur; görkem tacının onuru, ihtişamı, hocamız ve Ravımız Rabi Yitshak, neslimizin bilgesi, çağımızın yegânesi, başımızın tacı, güzelliğimizin sarığı, *yeşiva*mızın başı…" ve daha birçok övgü ifadesi kullanmıştır.

Tora'da, şarkı ve şiirlerdeki büyüklüğü nedeniyle payına düşen büyük takdirin yanında, Rabi Yitshak, farklı bilimlerdeki uzmanlığı nedeniyle Yahudi olmayan bilgeler tarafından da fazlasıyla onurlandırılırdı.

Mezarı Yeruşalayim'deki *Ar A-Zetim*'dedir (Zeytin Dağı).

Neta Revai

Yaprak

Yeni bir ağaçta yetişen meyveleri yemenin yasak olduğunu hepimiz biliyoruz. Böyle bir ağacın meyvelerini yemek, ağacın ilk üç yılı boyunca yasaktır ve bunlara "*orla* meyveleri" adı verilir. Dördüncü yıla ait meyveler artık yenebilir, ama bunlarda da belirli bir kutsiyet vardır ve dolayısıyla bu meyveler ancak kutsal şehir Yeruşalayim'de yenebilir. Dördüncü yılın meyvelerine ise "*neta revai*" (dikimin dördüncü yılına ait meyve) adı verilir.

Peki, ya bir kişinin elinde *neta revai* meyveleri varsa, ama Yeruşalayim'e olan uzun yolu kat etmek şu an için zor geliyorsa ne olur?

Böyle biri için çözüm vardır. Elindeki meyvelerin bedeli olan parayı alıp "Bu paralar, *neta revai* meyvelerinin yerine kutsal olacaklardır" der ve bu şekilde meyvelerdeki kutsiyet, paraya aktarılmış olur. Bu işleme "*hilul*" (bir şeyi kutsiyetinden çıkarmak) denir, zira *neta revai* meyvelerindeki kutsiyet bu işlemle giderilmiş olmaktadır. Bu kişi bir süre sonra Yeruşalayim'e gideceği zaman bu paraları da yanında götürür ve orada onlarla yiyecek maddeleri alarak bunları *neta revai* meyvelerinin gerektirdiği kutsiyet kurallarına uygun şekilde Yeruşalayim'de tüketir. (Bu *hilul* şekli, daha önce birkaç kez öğrenmiş olduğumuz *maaser şeni* için yapılan *pidyon* işlemiyle aynıdır. Örneğin bkz. IV. Kitap, sayfa 218.)

Rişonim Dönemi otoriteleri, *orla* ve *neta revai mitsva*ları için çeşitli açıklamalar önerirler. Ramban'ın yazdığına göre, ilk üç yıl içinde bir ağacın meyveleri sağlığa zararlıdır ve *orla* yasağının sebeplerinden biri de budur.

Esrarengiz Hamallar (*devam*)

Rabi Hanina çok üzülmüştü. "Herkes Yeruşalayim'e bir şeyler götürüyor, ama ben hiçbir şey götürmüyorum" diye hayıflandı. Bu şekilde, imkânsızlığından dolayı duyduğu acıyla Rabi Hanina, şehrin dışındaki çöllük alana doğru yürümeye başladı.

Rabi Hanina böyle düşünceli halde ilerlemekteydi ki, birden, gözleri, kalın bir toz tabakası tarafından örtülmüş büyük ve güzel bir taşa takıldı. Rabi Hanina bu taşı aldı, üzerinde biriken kiri ovaladı, taşı temizleyip parlattı ve bunu Yeruşalayim'e götürmeye karar verdi.

Devamı 139'da

David'in Liri

Yaprak 16

Genellikle krallar geç saatte, yani güneşin doğuşunu takip eden ilk üç saat içinde kalkarlardı. Ama Kral David henüz gece yarısında uyanır ve sabaha kadar Tora ile meşgul olurdu.

Kral David gece yarısının tam olarak ne zaman olduğunu nereden biliyordu?

Gemara'nın anlattığı üzere, Kral David yatağının üzerine bir lir asmıştı ve gece yarısı geldiği anda kuzeyden bir rüzgâr eserek lirin tellerini kımıldatırdı. İşte o zaman lirden çalgı sesleri duyulur ve Kral David de gece yarısının geldiğini anlardı.

Kral David, şafak vaktine kadar Tora ile meşgul olurdu. Şafak söktüğünde başı yapılacak birçok işle hemen kalabalıklaşırdı, çünkü Yisrael'in hahamları erkenden onun kapısına gelerek toplumu ilgilendiren meseleleri, karara bağlaması için kendisine getirirlerdi.

İki Kura

Yaprak 17

Bu yaprakta, Moşe Rabenu'nun kararı belirlemek için kuraya başvurduğu iki olayı öğreniyoruz.

Yargıçlar İçin Kura: Moşe Rabenu'ya Kutsal ve Mübarek Tanrı tarafından *Sanedrin* için Yisrael'in ileri gelenlerinden yetmiş üye ataması emredilmişti. Eğer yetmiş sayısı on ikiye bölünebilseydi ortada hiçbir sorun olmayacaktı, çünkü bu durumda Moşe Rabenu her kabileden eşit sayıda yargıç atayabilecekti. Ama durum böyle olmadığı için, Moşe Rabenu'nun, on kabileden altışar ve iki kabileden de beşer tane olmak üzere yetmiş yargıç atamaktan başka çaresi yoktu. Moşe Rabenu kabileler arasında kıskançlığa yol açmamak için, hangi kabilelerden yalnızca beş yargıç atanacağına kendisi karar vermek istemedi ve bu nedenle bir kura düzenledi. Her kabileden altışar kişi olmak üzere *Sanedrin* üyesi olmaya uygun yetmiş iki kişiyi davet etti ve aralarında kura çekti.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

İlk *Gaon*lardan Rav Şemuel *Reş Kala* - Pumbedita'lı Rav Şemuel *Reş Kala*

a. Rav Şemuel, 4470- 4500 yıllarında ilk Babil *Gaon*larından biri olarak görev yapmıştır. Kendisi, "*Şeiltot*" kitabının yazarı Rav Aha Mişabha'nın hocasıydı.

Rav Şemuel'in *kiduşin* (evlilik prosedürü) konularındaki ve *beraha alaha*larındaki kararları eski *alaha* eserlerinde aktarılmıştır. Bunların arasında *Sefer A-Eşkol* ve *Sefer A-İtur* da vardır. Ayrıca bu kararlara *Tur*, *Bet Yosef* ve *Şulhan Aruh* kitaplarında da *alaha* olarak yer verilmiştir.

b. Pumbedita'lı Rav Şemuel *Reş Kala* (topluma *alaha deraşa*ları yapan), 4660 yılından itibaren, Rav Ay bar Nahşon Gaon'un günlerinde görev yapmıştır.

Kendisine ait *alaha* kararları, torunu Rav Şerira Gaon'un cevap eserlerinde aktarılmaktadır.

***Behor*lar İçin Kura:** Altın Buzağı günahından sonra, Kutsal Mekân'da görev yapmak üzere *behor*ların yerine Levi kabilesi seçilmişti. Bu nedenle Kutsal ve Mübarek Tanrı, Levilere karşılık *behor*lar için *pidyon* (kutsal bir şeyi, başka bir şeyle değiş-tokuş etme suretiyle kutsiyet sınırlamalarından kurtarma işlemi) yapılmasını emretti. Bu amaçla her *behor*un yerine bir Levi geçecekti. Ama *behor*ların sayısı Levilerden daha fazla olduğundan, bunu her *behor* için yapmak mümkün olmayacaktı. Bu nedenle Levilere göre daha fazla olan 273 *behor*un, para karşılığında *pidyon* yapması gerekecek, her biri bu amaçla beşer *şekel* ödeyecekti. Burada da Moşe Rabenu, hangi *behor*ların kendilerini para karşılığında kurtarmak zorunda kalacağını kendisi belirlemek istememiş, bu amaçla bir kura düzenlemiştir.

Kayıpları İade Etmekten Kimler Muaftır?

Yaprak

18

Bu yaprakta, kayıp bir malı bulan kişinin "*aşavat aveda*" (kayıp malları sahiplerine ulaştırma) *mitsva*sından muaf olduğu üç durumu öğreniyoruz.

Durum I: Mezarlıkta Koen. Kutsal Tora'mız, Koenlerin bir ölü nedeniyle *tame* olmalarını yasaklamıştır. Bu nedenle Koenlerin mezarlığa girmeleri yasaktır. Şayet bir Koen bir mezarlığın içinde kaybedilmiş bir mal görürse, *aşavat aveda mitsva*sını yerine getirmek üzere mezarlığa giremez, çünkü bu *mitsva* bir Koen'in ölü nedeniyle *tame* olma yasağını ikinci plana itmez.

Durum II: Maddi kayıp. Eğer kayıp bir malı bulan kişi, *aşavat aveda mitsva*sını yapmak için o malın değerinden daha büyük bir maddi kayba uğrayacaksa, *mitsva*dan muaftır. Örneğin bir taksi sürücüsünün yedi *şekel* değerinde bir top bulduğunu düşünün. Eğer bu topun sahibini bulmak ve onu sahibine iade etmek için kırk beş dakika harcaması gerekecekse ve normalde bu süre zarfında elli *şekel* para kazanıyorsa, bu *mitsva*yı yerine getirmekten muaftır.

Durum III: Saygın kişi. Eğer saygın bir kişi, onunla ilgilenmenin kendisine yaraşmayacağı kayıp bir mal bulursa, bu *mitsva*dan muaftır. Örneğin bir *roş yeşiva* kayıp bir bisiklet bulursa, onu sahibine ulaştırmak üzere yerinden kaldırmaktan muaftır, çünkü sokakta bisiklet taşımak bir *talmid haham*ın onuruna uygun değildir.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 2:
KOEN GADOL

Ase Dohe Lo Taase

Yaprak

19

Tora'da 613 *mitsva* vardır. Bunlar, İbranice harflerle yazılmış şekliyle תוצמ ג"ירת (*taryag mitsvot*) diye bilinir. *Mitsva*lar iki türe ayrılır: *Mitsvot ase* ('yap' şeklindeki *mitsva*lar) ve *mitsvot lo taase* ('yapma' şeklindeki *mitsva*lar).

Aralarındaki fark nedir?

"*Mitsvot ase*" – yapmamızın emredildiği eylemlerdir. Örneğin Pesah'ın ilk gecesi *matsa* yemek, Roş Aşana'da *şofar* sesi dinlemek gibi. Toplamda 248 tane *mitsvot ase* vardır. Bu sayının İbranice yazılışı ה"מר (*ramah*) şeklindedir.

İkinci kategori "*mitsvot* ***lo*** *taase*", yani Tora'nın yapmayı yasaklamış olduğu eylemlerdir. Örneğin Şabat'ı ihlal etmek, *kaşer* olmayan bir hayvanın etini yemek, *laşon ara* (olumsuz konuşmalar) yapmak gibi. Bunlar Tora'nın "yapmamamızı" emrettiği eylemlerdir. Toplamda 365 tane *mitsvot lo taase* vardır. Bu sayının İbranice yazılışı da ע"סש (*şasa*) şeklindedir.

Diyelim ki bir Yahudi'nin, Tora'nın emrettiği bir *mitsva*yı yerine getirmesi gerekiyor, ama bunu yaptığı takdirde, aynı hareketle Tora'nın bir yasağını da ihlal etmiş olacak. Ne yapmalıdır? Tora'nın yasağını ihlal eder! Çünkü Tora'nın belirlediği genel bir prensibe göre, "*ase dohe lo taase*" – "yap" şeklindeki bir *mitsva*, bir yasağı ikinci plana iter.

İşte size bir örnek:

Hepimiz *şaatnez* (yün ve ketenin birlikte kullanıldığı bir giysi) giymenin yasak olduğunu biliriz. Buna rağmen, *tsitsit mitsva*sını yerine getirme uğruna *şaatnez* giymenin gerekli olduğu bazı durumlar vardır. Örneğin bir kişinin dört köşeli keten bir giysisi varsa, ona yünden *tsitsit* iplikleri bağlayıp giyer! (Şunu vurgulamakta yarar vardır ki, belli başlı sebeplerden dolayı günümüzde, *tsitsit mitsva*sını yerine getirme uğruna bile olsa *şaatnez* giymemek gerekir.)

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Şimon Kayara

Rav Şimon Kayara, şahsen *Gaon* sıfatı taşımamış olsa da, *Geonim* Dönemi'nin en büyük *alaha* otoritelerinden biriydi (4508 yılı).

Bazı görüşlere göre, soyadı olan "Kayara", Mısır'ın Kahire şehrinden geliyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Yine de, anlaşıldığı kadarıyla o dönemde bu şehir henüz bu isimle anılmamaktaydı ve bu soyadının kökeni farklı olsa gerektir.

Rav Şimon, *Gaon* Hahamlarımız tarafından büyük takdir görürdü. Sura *Gaon*u Rav Şemuel bar Hofni, bir cevabında, Rav Şimon Kayara'yı, *alaha* konusunda uzman ve niyetinin de Gökleri onurlandırmak olduğunu belirterek övmektedir.

Kral, Amalek ve Bet-Amikdaş

Yaprak

20

Bu yaprakta *Gemara* Bene-Yisrael'e çölde verilmiş olan, ama ancak Erets-Yisrael'e girdikten sonra yerine getirecekleri üç *mitsva*yı öğretmektedir.

Bu üç *mitsva*, bir kral atamak, Amalek'in soyunu silmek ve Bet-Amikdaş'ı inşa etmektir.

Gemara pasuklara dayanarak bunlar içinde yerine getirilecek ilk *mitsva*nın bir kral atamak olduğunu belirtmektedir. Bunun ardından Amalek'in soyu silinmeli ve son olarak Bet-Amikdaş inşa edilmelidir.

Gerçekten de Bene-Yisrael, Erets-Yisrael'e girmelerinden bir süre sonra üzerlerine bir kral atamak istemişlerdir, Kutsal ve Mübarek Tanrı da ilk kral olarak Şaul'u seçmiştir. Şaul'un döneminde Peygamber Şemuel ona, Amalek'e karşı savaşması talimatını vermiş ve bu savaş sonrasında Amalek soyunun büyük kısmı imha edilmiştir.

Bet-Amikdaş'ın inşası için gereken hazırlıklara önce Kral David başlamış ve inşaatı oğlu Kral Şelomo gerçekleştirmiştir.

I. Bet-Amikdaş, Bene-Yisrael'in Erets-Yisrael'e girişinden 440 yıl sonra inşa edilmiştir. O zamana kadar *korban* ibadetleri, farklı dönemlerde Gilgal, Şilo, Nov ve Givon şehirlerinde kurulmuş olan *Mişkan*'da gerçekleştirilmiştir.

Esrarengiz Hamallar (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Şimdi ben de Bet-Amikdaş'a bir armağan götürmeye nail olacağım!" diye düşündü kalbinde sevinç içinde.

Rabi Hanina bu taşı kendisi için Yeruşalayim'e taşıyacak hamallar tutmak istedi. Önünden beş adam geçti. Rabi Hanina onları selamladı ve "Acaba bu taşı yanınızda Yeruşalayim'e götürür müsünüz?" diye sordu.

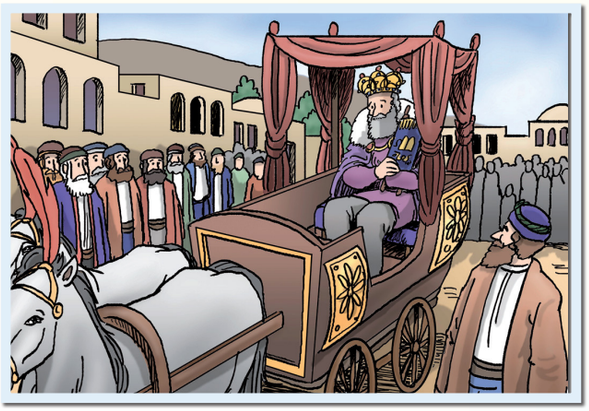
Adamlar aralarında gerçekleştirdikleri kısa bir fikir teatisinin ardından "Eğer bize beş *sela* ödersen, taşı senin için götürürüz" dedileir.

Devamı 143'te

Kralın *Mitsva*ları

Yaprak

21

Bu yaprakta *Gemara* bir krala özel *mitsva*ları ele almaktadır.

Tora bir kral için şöyle emretmektedir: "*Ancak [kral,] çok sayıda at sahibi olmamalı ve atlarını çoğaltma amacıyla halkı Mısır'a geri götürmemelidir; [zira] Tanrı size 'Bir daha bu yoldan geri dönmeyin' demişti*" (Devarim 17:16).

Gemara'nın açıklamasına göre, bir kralın, savaş arabaları veya süvari birlikleri için gereken miktarda ata sahip olması serbesttir. Bu pasuğun yasakladığı, Yahudi bir kralın, diğer ulusların krallarının yaptığı gibi, gereksiz fazlalıkta ata sahip olmasıdır.

Bir krala ayrıca, kendisi için bir Sefer-Tora yazması da emredilmiştir. Kral bu Sefer-Tora'yı her zaman koynuna yerleştirmeli ve onu yanından hiç ayırmamalıydı. Kral bir Tora davasına baktığı zaman – Sefer-Tora onunla olmalıydı. Savaşa çıktığı zaman – Sefer-Tora onunla olmalıydı vs.

Bir kral bu Sefer-Tora'yı yalnızca, Tora öğreniminin yasak olduğu tuvalet veya hamam gibi yerlere girdiği zaman dışarıda bırakmalı ve içeri onsuz girmeliydi.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Şimon Kayara

Eseri "*Alahot Gedolot*"

Rav Şimon'un döneminde, kaynakları Talmud'da olan *alaha*ları halka düzenli ve sistematik bir şekilde sunma yönünde önemli bir ihtiyaç doğmuştu, çünkü o günlerde halkı, Hahamlarımızın nesilden nesile aktarılagelmiş geleneksel öğretilerinden uzaklaştırmak isteyen gruplar peydahlanmıştı. Bu gruplar, Sözlü Tora geleneğini kabul etmeyen Karayların etkisiyle kısa ve çarpıtılmış sözde "*alaha*" kitapları yazmışlardı ve Rav Şimon Kayara halkın gözlerini gerçek *alaha*larla aydınlatma amacıyla kalktı ve büyük eseri *Alahot Gedolot*'u yazdı. [Kitabına bu ismi vermesinin temelinde, *Talmud Bavli*'de önemli *alaha*lar için "*alahot gedolot*" (büyük/önemli *alaha*lar) teriminin kullanılması vardı.] Bu eserinin içinde Rav Şimon Kayara, karara bağlanmış *alaha*ların yanında 613 (*taryag*) *mitsva*yı da listelemiştir.

Rav Şimon'un bu önemli projesine paralel olarak, Rav Aha Mişabha [Rav Ahay Gaon], yine tüm *alaha* kararlarının haftalık *peraşa* düzenine göre listelendiği "*Şeiltot*" adlı eserini ve Rav Yeuday Gaon da "*Alahot Pesukot*" adlı kitabını yazmıştır.

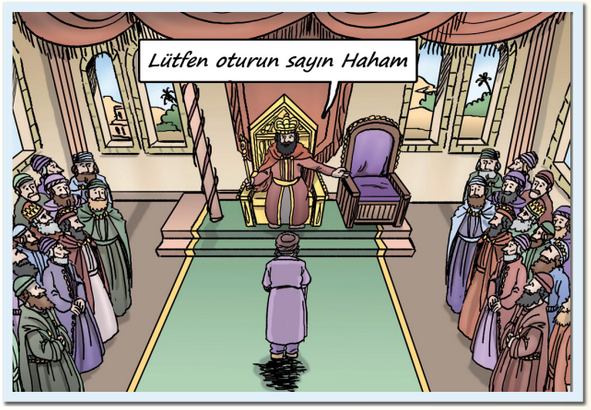
[Başta Raşi olmak üzere, "*Alahot Gedolot*"u Rav Yeuday Gaon'un yazdığı görüşünde olan bazı otoriteler vardır.]

Rav Şimon Kayara'nın *alaha* kararlarına, gerek *Rişonim* gerekse de *Aharonim* dönemlerine mensup otoritelerin tüm *alaha* kitaplarında yer verilmektedir ve bunlar, *alaha* kararlarının verilmesinde birer temel taşı niteliğindedir.

Kralın Onuru

Yaprak

Bu yaprakta öğrenilen konularda *Gemara*, bir kralın onuruna ve ona gösterilmesi gereken saygıya çokça değinmektedir.

Halk krala büyük onur vermekle yükümlüdür ve onun huzurunda saygı ve huşu içinde ayakta durmalıdır.

Kralın atına binmek, tahtına oturmak, tacını takmak veya asasını tutmak yasaktır.

Bir kral da saçlarının düzgün olmasına dikkat etmekle yükümlüdür ve bu amaçla krallar her gün özel bir saç stiliyle tıraş olurdu. Benzer şekilde bir kral görkemli giysiler giymeli ve başında tacı olmak üzere sarayında oturmalıydı.

Kralın huzuruna izinsiz girmek yasaktır ve eğer kral bir kişiyi huzuruna çağırırsa, o kişi derhal onun önünde hazır durmalıdır. Kişi kralın huzuruna çıktığı zaman onun önünde eğilmelidir ve bir peygambere bile bu şekilde davranılması emredilmiştir.

Kişi kralın huzurunda iken ayakta durur, kral ise oturur. Bunun istisnası Koen Gadol'dur; bir kral, Koen Gadol'un onuruna ayakta durmalıdır. Ayrıca bir kralın *talmid haham*ları da onurlandırması emredilmiştir. Kralın huzuruna bir *talmid haham* çıktığı zaman, kral ona oturmasını söylemelidir (Rambam, *İlhot Melahim perek* 2).

MASEHET SANEDRİN
PEREK 3:
ZE BORER

Bet Din'de Pişmanlık

Yaprak

23

İki taraf arasında parasal bir anlaşmazlık ortaya çıktığı takdirde taraflar kimin haklı olduğu konusundaki kararı verecek olan bir *bet din*e başvurmalıdır.

Herkes *dayan* (yargıç) olarak atanmaya uygun değildir. Hatta *dayan* olarak atanmış bir kişi bile bazı durumlarda davalara bakamaz. Örneğin eğer taraflardan biri, *dayan*ın aile yakınıysa, *dayan* onun davasına bakma açısından yetkisizdir.

Bu yaprakta öğrendiğimize göre, eğer taraflar davaya bir akrabalarının bakması konusunda mutabıksa, o zaman bu akraba o davaya bakabilir. Örneğin taraflardan biri diğerine "Babanın *dayan* olduğunu biliyorum. Ama o senin aile yakının olmasına rağmen ben ona güveniyorum ve davamıza onun bakmasını kabul ediyorum" diyebilir.

Peki, ya bu kişi aniden pişman olur ve "Aslına bakarsan davamıza babanın bakmasını kabul etmiyorum" derse?

Kanuna göre, eğer henüz davada karar çıkmadıysa, bu kişi mutabakatından vazgeçebilir. Ama eğer iki taraf dava başlamadan önce, pişman olup mutabakatlarından vazgeçmeyecekleri yönünde kendilerini yükümlü kılan bir *kinyan* işlemi yaptıysa artık mutabakatlarından geri dönemezler (*Şulhan Aruh Hoşen Mişpat* 22).

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Şemaya Gaon

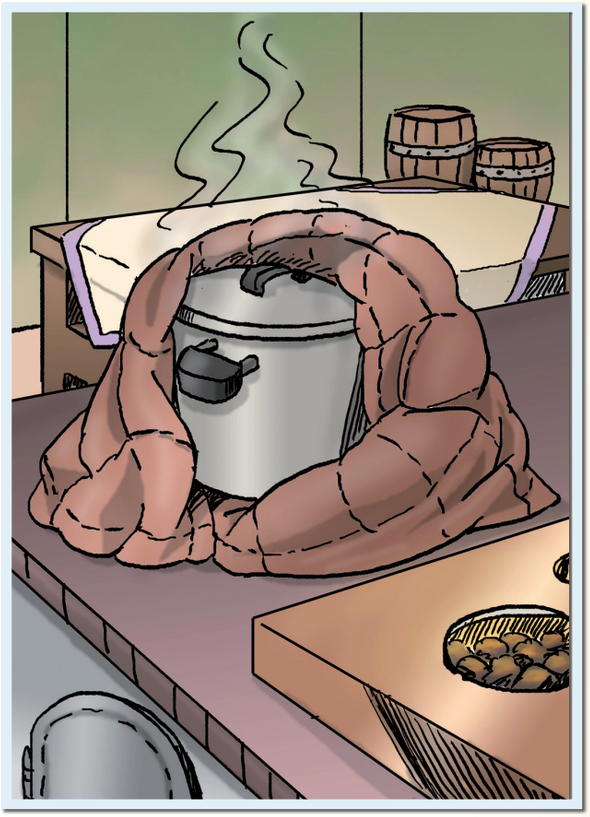
4760-4770 yılları arasında Erets-Yisrael'deki *yeşiva*nın başkanıydı. Mısır'daki Kahire Fostat hahamlarından olan torunu, imzasını "Rav Şemaya Gaon'un torunu, Avraam ben Şemaya" diye atardı.

Rav Şemaya'nın *alaha* konusundaki otoritesinin etkisi Mısır'a kadar uzanmaktaydı. Örneğin Rav Şemaya, Şelomo Ahazan adlı bir *şohet*i görevden almıştı ve Mısır hahamları, bu *şohet*e görev verip veremeyecekleri konusunda danışmak üzere Rav Şemaya Gaon'a ve onun *av bet din*i olan Rabana Hananya A-Koen'e bir mektup göndermişlerdir.

Şabat Günü Soğuğu Korumak

Yaprak 24

Bu yaprakta *Gemara* "*atmana*" ile ilgili Şabat *alaha*larından birini hatırlatmaktadır.

Nedir *atmana*? Bir yemeğin ısısını Şabat onuruna korumak isteyen bir kişi, yemeğin bulunduğu kabı yorganlar, havlular veya benzeri şeylerle her yönden sarabilir. Yemeğin ısısını normalden daha uzun süre korumayı sağlayan bu sarma veya kaplama işlemine "*atmana*" (gömme) adı verilir. Hahamlarımız Şabat günü bir tencereyi ateşten indirip *atmana* yapmanın yasak olduğunu söylemişlerdir. (Bu yasak yalnızca, kap her yönden tamamen kaplandığı takdirde geçerlidir.) Neden?

Bazen insan *atmana* yapmak istediği zaman, ateşin söndüğünü ve yemeğin soğuk olduğunu görebilir. Eğer *atmana* yapmasına izin verilseydi, bu kişi, öncelikle yemeği ısıtmak için Şabat günü ateş yakma hatasına düşebilirdi.

Peki, ya bir kişi bir yiyecek veya içeceğin "soğuk halini" korumak istiyorsa? Acaba bu durumda soğuğu korumak için onu havlular vs. ile sarabilir mi?

Gemara'nın anlattığına göre Rabi Yeuda A-Nasi böyle bir *atmana*yı da yasaklamak gerektiği görüşündeydi. Buna karşılık Rabi Yose'nin oğlu Rabi Yişmael, Rabi Yeuda A-Nasi'nin önünde, babasının bu konuda hiçbir yasaklama olmadığını söylediğini anlattı. Rabi Yeuda A-Nasi bunu duyunca, buna izin veren Rabi Yose'nin görüşüne göre davranmak gerektiğini söyledi.

Hahamlarımızdan MAASELER

Esrarengiz Hamallar (*devam*)

Rabi Hanina istenen tutarı bulma umuduyla ceplerini yokladı, ama elinde beş *sela* bile yoktu. Rabi Hanina üzüntü içinde adamlardan ayrıldı. Kutsal ve Mübarek Tanrı, Rabi Hanina'nın ne kadar üzüldüğünü gördü ve birden bire Rabi Hanina'nın önünde başka beş yaya yolcu belirdi. Bu adamlar sıradan birer yolcu değil, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın özellikle Rabi Hanina'ya göndermiş olduğu, insan kılığındaki beş melekti.

"Acaba armağanımı yanınızda Bet-Amikdaş'a götürmeyi kabul eder misiniz?" diye rica etti Rabi Hanina ümitle.

Devamı 145'te

Mafrihe Yonim

Yaprak 25

Bu yapraktaki konu kimlerin şahit olamayacağını (*pasul le-edut*) ve kimlerin yargıç olamayacağını ele almaktadır. *Gemara*, yasak yollardan para kazanmaktan çekinmeyen bazı insan kategorilerini saymakta ve onların *pasul* (geçersiz) olduklarını belirtmektedir. Örneğin bir soyguncu, hırsız, faiz karşılığında borç veren ve benzeri kişiler bu sınıftadır.

Pasul olan gruplardan biri de "*mafrihe yonim*" (güvercin uçuranlar) diye adlandırılır.

Nedir *mafrihe yonim*?

Bazı açıklamalara göre bunlar, güvercin yetiştiren ve onları yarıştıran kişilerdi. Hangi güvercin yarışı kazanırsa, sahibi diğer güvercin sahibinden para kazanırdı. Hahamlarımız böyle şeylerle meşgul olmayı yasaklamışlardır, çünkü kaybeden taraf parasını tamamen istekli bir şekilde vermemektedir, zira şüphesiz, bu yarışa katılmasının sebebi, kazanacağını düşünmüş olması olsa gerektir. Kendisinden bu şekilde, isteğine aykırı bir şekilde para alındığından, Hahamlarımız bu gibi şeyleri gasp gibi görmüşlerdir.

Gemara'da ayrıca, bu *pasul* kişiler *teşuva* yaptıkları ve bu gibi oyunları oynamayı tamamen bıraktıkları takdirde, tekrar *kaşer* (geçerli) olacaklarını ve gerek şahit gerekse de yargıç olarak görev yapabileceklerini öğrenmekteyiz.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Av Bet Din
Rav Hananya A-Koen

Rav Şemaya Gaon'un döneminde *av bet din* (mahkeme başkanı) görevini yürüten Rav Hananya A-Koen, o zamanlarda Erets-Yisrael'de kabul gören "*aşeni şebahavura*" (gruptaki ikinci kişi) sıfatını taşımaktaydı. Bu sıfat onun, *roş yeşiva* olan *Gaon*'dan sonra en önemli kişi olduğunu belirtmekteydi.

Rav Hananya'nın önemi, büyük torununun imza atarken kullandığı ifadelerden anlaşılmaktadır: "Yosef A-Koen Saba'nın torunu Rabenu Yehezkel A-Koen'in oğlu, kırk yıl boyunca Yisrael'i Yukarı Galil'de ve Aşağı Galil'de yargılamış olan büyük Haham, *bet midraş* başkanı **Rabenu Hananya**'nın oğlu Rav Saadya A-Koen'in oğlu Rav Yeşua A-Koen'in oğlu Hevron'lu genç kul Eliya A-Koen."

Mısır'daki hahamların *şohet*lerin uygunluğu konusunda gönderdikleri mektup, Rav Şemaya Gaon ile *av bet din* Rabana Hananya A-Koen'e hitaben yazılmıştı.

Rav Hananya, *yeşiva*nın Ramla'da olduğu dönemde buradaki cemaatte de *av bet din* olarak görev yapmıştır.

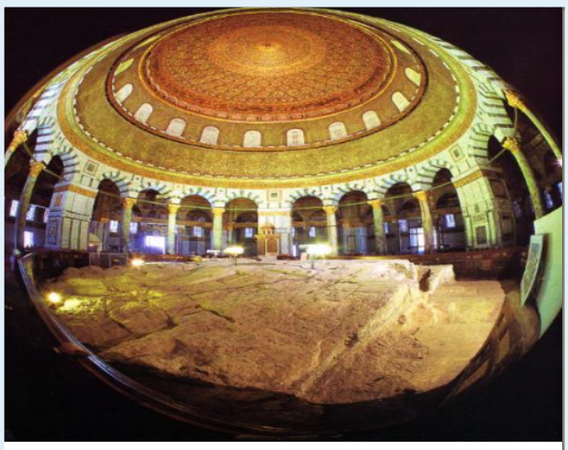
Even A-Şetiya

Yaprak

26

Bu yazımızda *Even A-Şetiya* hakkında bilgi alacağız.

Bet-Amikdaş'ın en kutsal yeri olan *Kodeş A-Kodaşim*'de, yerden çıkıntı yapan büyük bir kaya vardı ve *Aron Aberit* bu kayanın üzerine yerleştirilmişti.

*Kipat a-sela*nın altındaki, *Even A-Şetiya* olduğu tahmin edilen kayanın resmi

Bu kaya, ilk peygamberler döneminde Peygamber Şemuel ve Kral David tarafından keşfedilmişti. Şemuel ve David bu kayanın önemini anlamışlar ve ona "*Even A-Şetiya*" adını vermişlerdi. "*Şetiya*" sözcüğü "temel" anlamına gelir. Bu kayaya neden "temel kaya" adı verilmişti? Çünkü dünya yaratılırken önce bu kaya yaratılmış ve dünyanın geri kalanı da bu kayadan oluşturulmuştu. Başka bir deyişle bu kaya, dünyanın temelidir.

Bundan yaklaşık dört yüz elli yıl önce yaşamış olan **R**abi **D**avid ben **Ş**elomo ibn **Z**imra, kitabında (*ŞuT* **RaDBaZ**, bölüm 2, madde 691), daha sonraları (bundan yaklaşık 1300 yıl önce) Tapınak Tepesi'ne inşa edilmiş olan Kubbet-üs Sahra'nın tam olarak *Even A-Şetiya*'nın üzerine inşa edildiğini yazar! Bu yapıya İbranicede "*kipat a-sela*" (kayanın kubbesi) adı verilmesinin sebebi de budur. Söz konusu yapı, üzeri altınla kaplı kubbedir.

Bet-Amikdaş'ın hızla ve günümüzde tekrar inşa edilmesi Tanrı'nın isteği olsun; *amen*.

Esrarengiz Hamallar (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Bize ücret olarak beş *sela* öde, biz de taşı senin için Yeruşalayim'e çıkaralım. Ama bir şartla…" diye cevap verdiler adamlar. "Elini elimize verecek ve bizimle birlikte Yeruşalayim'e geleceksin. Oraya vardığımızda ücretimizi ödersin."

Rabi Hanina'nın kalbi sevinçle dolmuştu. Hemen elini onlara uzattı. Tam yürümeye başlamışlardı ki, ayakları Yeruşalayim'in kapılarına ulaşmıştı bile! Rabi Hanina heyecan içinde Bet-Amikdaş'ın yanında durdu ve hamallara ücretlerini ödemek istedi; ama şaşkınlığına, hamallar sanki hiç var olmamışlar gibi sırra kadem basmışlardı…

Devamı 147'de

Mezarcıların Hikâyesi

Yaprak 27

Yaprak 25'te, para elde etmek için ihlallerde bulunmaktan çekinmeyen kişilerin şahit olma açısından *pasul* (geçersiz) olduğunu öğrenmiştik.

Önceki yaprağın sonunda *Gemara* bu bağlamda oldukça ilginç bir olayı aktarmaktadır.

Babil'de, ölüleri *Yom Tov*'da gömmeye alışkın mezarcılar vardı. Bir keresinde bu mezarcılar Şavuot bayramının *Yom Tov*'unda bir ölüyü gömdüler. Normal şartlarda Diaspora'da bir bayramın ikinci gününde ölü gömmek serbesttir (ama günümüzde başka yasakların çiğnenmesine sebep olabileceğinden bu serbesti uygulanmamaktadır); ama mezarcılar bu işlemi bayramın ilk günü yaparak yasağı çiğnedikleri için Rav Papa onları *niduy* (dışlama) cezasına çarptırmaya karar verdi. Rav Papa ayrıca ihlalde bulunan bu mezarcıların şahitlik yapma açısından da *pasul* olmalarına hükmetti! Neden böyle bir hüküm vermişti? Çünkü mezarcılar bayram yasaklarını sırf para – gömme işleminden aldıkları ücreti – kazanmak için ihlal etmişlerdi.

Ama Rabi Yeoşua'nın oğlu Rav Una onların şahitlik konusunda geçerli olduklarını söyledi. Çünkü bu mezarcılar aslında bir ölüyü gömmekle *mitsva* yaptıklarını düşünmüşlerdi ve bayramın ilk gününde bunun yasak olduğunu bilmedikleri için böyle davranmışlardı. Rav Papa, Rav Una'ya sordu: "Ama onlar geçmişte de bu şekilde davranmışlardı ve onları *niduy* cezasına çarptırmıştım. Dolayısıyla bunun yasak olduğunu artık tabii ki biliyorlardı. Öyleyse onların bunu *mitsva* olduğu düşüncesiyle yaptığını nasıl söylersin?"

Rabi Yeoşua ona şöyle cevap verdi: "Benim tahminime göre onlar gerçekten *mitsva* yaptıklarını ve geçmişte hahamların onları *niduy* cezasına, sadece *Yom Tov*'da *mitsva* uğruna iş yapmış olmalarının kefareti olarak çarptırdıklarını düşünüyorlardı, ama bir yasağı çiğnediklerini bilmiyorlardı."

Koenlerin Kutsiyeti

Yaprak 28

Kutsal ve Mübarek Tanrı, Koen ailesini özel bir kutsiyetle mukaddes kılmıştır. Bunu, halkı mübarek kılmak üzere *duhan*a (Koenlerin halka *beraha* verirken durdukları yer) çıkan Koenlerin *beraha* vermeden önce söyledikleri *berahad*a görmekteyiz: "... *aşer kideşanu bikduşato şel Aaron*..." (…bizi Aaron'un kutsiyetiyle mukaddes kılmış olan [Tanrı]…).

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Hisday ben Rav Bustenay - Rav Hisday ben Rav David - Rav Hisday ben Rav Natronay

a. *Roş A-Gola* Rav Bustenay'ın (veya Busay) oğlu *Roş A-Gola* Rav Hisday.

b. 4870-4900 yılları arasında *Roş A-Gola* olan Rav David'in oğlu Rav Hisday. Onun döneminde *yeşiva*nın başında, Rav Şemuel A-Levi'nin babası, *Gaon* Rav Eli A-Levi görev yapmaktaydı.

David El Roi adlı sahte bir mesih, başlarda *Roş A-Gola* Rav Hisday'dan ve *Gaon* Rav Eli'den Tora öğrenmiş, ama sonra doğru yoldan çıkarak kendisini *maşiah* ilan etmişti.

Rav Hisday'ın oğlu Mar Daniel onun ardından *Roş A-Gola* mevkiine gelmiştir.

c. *Roş A-Gola* Rav Natronay'ın oğlu Rav Hisday, babasının ardından 4600-4630 yılları arasında *Roş A-Gola* olmuştur.

Kendisinin Kairouan hahamlarına gönderdiği *alaha* cevapları, *Teşuvot A-Geonim* kitabında aktarılmaktadır.

Mektuplardan birinde Rav Hisday, "Ulusun başı ve lideri, tüm Yisrael sürgünlerinin başı, büyük kralımız ve başkanımız" sıfatıyla anılmaktadır.

Bu özel kutsiyetleri nedeniyle Koenleri ilgilendiren özel kanunlar da vardır. Örneğin Koenlerin bir ölüye temas ederek veya onunla aynı çatı altında bulunarak *tame* olmaları yasaktır.

Ama kutsal Tora'mız, bir Koen'in ölüler için *tame* olabileceği, hatta olması gerektiği bazı durumlar olduğunu belirtmektedir. Eğer, Tanrı korusun, bir Koen'in yedi yakınından biri vefat ederse, bu Koen'in, onların cenaze işlemleriyle ilgilenmek üzere onlara yaklaşması ve kendini *tame* yapması Tora'nın bir *mitsva*sıdır. Söz konusu yedi yakın şunlardır: Baba, anne, erkek kardeş, kız kardeş, eş, oğul ve kız. Bunun yanında bir Koen, bir "*met mitsva*" (cenazesiyle ilgilenecek kimsesi olmayan kişi) için de kendisini *tame* yapmakla yükümlüdür.

İlk Yılan

Yaprak 29

Dine Nefaşot ("can kanunları") olarak adlandırılan idam istemli davalarda, *bet din*, sanığı temize çıkarma olanaklarını sonuna kadar zorlamakla yükümlüdür. Belki sanık karşısındaki tanıklık ifadeleri yeteri kadar kuvvetli değildir; belki söz konusu ihlali kasten işlememiştir; bunlar gibi her türlü olasılık dikkatli bir şekilde değerlendirilir. Ama bu konuda bir istisna vardır: *mesit u-madiah*. Bir kişi başkalarını putperestliğe teşvik ettiği, akıllarını bu yönde çelmek için çalıştığı takdirde, ona *mesit u-madiah* (yoldan çıkaran ve günaha iten) adı verilir. Böyle biri söz konusu olduğunda onu cezadan kurtarmak için çeşitli olasılıklar araştırılmaz. Bunu Bereşit *peraşa*sından öğreniyoruz. Kutsal ve Mübarek Tanrı, Hava'nın aklını, İyi ve Kötüyü Bilme Ağacının meyvesinden yemesi için çelen yılanı cezalandırmıştır. Aslında yılanın cezasını hafifletmek için geçerli bazı tezler göz önünde bulundurulabilirdi. Örneğin yılanın lehinde, "Yılanın ne suçu var? Hava, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın bu ağacın meyvesinden yemeyi yasakladığını biliyordu ve yılanı dinlememesi gerekirdi! Ve yediyse de kendi kararı sonucunda yedi" şeklinde bir tez öne sürülebilirdi. Ama yılan, Hava'yı bir yasağın ihlaline sevk etmiş bir *mesit u-mediah* sınıfında olduğu için onun lehinde böyle bir tez öne sürülmemiştir.

Rüya Gören Adam

Yaprak 30

Diyelim ki adamın biri bir ailenin yanına gelip onlara "Bilin ki, babanız vefat etmeden önce dolaba veya başka bir yere bir miktar para sakladı. Ama dikkat edin, bu para babanıza değil, onu babanıza emanet etmiş olan Reuven'e aittir" dedi. Vefat eden adamın oğulları gidip aradılar ve gerçekten de parayı buldular. Acaba bu parayı Reuven'e iade etmekle yükümlü müdürler?

Esrarengiz Hamallar (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Rabi Hanina [*Sanedrin*'in oturduğu yer olan] *Lişkat A-Gazit*'e girdi ve Yeruşalayim'in hahamlarına, hamallarını görüp görmediklerini sordu. Hahamlar onun anlattıklarını dinlediler ve ona "Anlaşılan o ki, onlar, saf ve temiz arzunu yerine getirmek ve taşını Yeruşalayim'e taşımak üzere Göklerden gönderilmiş birer melekti" dediler (*Koelet Raba* 1:1).

SON

Bu yaprakta öğrendiğimize göre hayır! Oğullar bu paranın babalarına ait olmadığını söyleyen bu adama inanmak zorunda değildir.

Ama eğer bu para, onun Reuven'e ait olduğunu söyleyen adamın erişebileceği bir yere saklanmışsa ve istemiş olsa bu adam parayı orada alabilir idiyse, o zaman bu adama güvenilir. Neden? Çünkü şayet yalan söylemek isteseydi bu şekilde davranmaya ihtiyacı yoktu; vefat eden adamın oğullarına hiçbir şey söylemez, basitçe paranın saklı olduğu yere gidip onu alır ve Reuven'e verirdi.

Peki, ya bir kişi babasının, vefatından sonra büyük miktarda para bıraktığını biliyorsa, ama bu parayı nereye sakladığını bilmiyorsa ve işte, bir gece rüyasında kendisine paranın nerede saklı olduğu bildirilmiş, ama aynı zamanda rüyada ona "Dikkat et! Bu, *maaser şeni* parasıdır ve *alaha*ya göre bazı sınırlamaları var" denmişse ne olur? (*Maaser şeni* Bet-Amikdaş'ın ayakta olduğu dönemlerde Yeruşalayim'e götürülüp orada tüketilmeliydi.)

Bir keresinde böyle bir olay meydana gelmişti ve Hahamlarımız olayı yaşayan kişinin, parayı kendisine rüyada bildirilen yerde bulmuş olmasına rağmen, *maaser şeni* kısıtlamaları hakkında söylenenlere itibar etmek zorunda olmadığını söylediler.

Pazar mı Pazartesi mi?

Yaprak

31

Başkasına karşı para talebi olan kişi, haklı olduğuna dair kanıt getirmek zorundadır. Aksi takdirde *bet din* üyeleri ona "Üzgünüz! Sadece sözlerinize dayanarak karşı tarafı yükümlü kılamayız" derler. En yaygın kanıtlardan biri, davacının sözlerini destekleyen şahitler getirmektir. Örneğin, eğer Reuven Şimon'dan ona borç verdiği yüz *zuz* parayı talep ediyorsa ve Şimon "Böyle bir borç olayı hiç olmadı" diyorsa, davacı Reuven'in, bu borcun verildiğini görmüş olan şahitler getirmesi yeterlidir.

Diğer tarafın cebinden para çıkarabilmek için en az iki şahit gerekir.

Bu yaprakta ilginç bir olasılığı öğreniyoruz:

Reuven Şimon'u, ona borç vermiş olduğu yüz *zuz*u geri vermesi için dava etmekte, Şimon'sa inkâr etmektedir. Reuven, kendisinin Şimon'a **Pazar** günü yüz *zuz* borç verdiğini gördüğüne dair tanıklık eden bir şahitle, Şimon'a **Pazartesi** günü yüz *zuz* verdiğini gördüğüne dair tanıklık eden ikinci bir şahit getirmiştir. Acaba kanun nedir?

Bazılarına göre bu iki şahit Reuven'in Şimon'dan yüz *zuz* tahsil etmesi için yeterlidir, zira her ne kadar şahitleri farklı zamanlarda meydana gelmiş birer eylemden bahsediyorlarsa da en nihayet Şimon'un Reuven'e yüz *zuz* borçlu olduğuna tanıklık eden iki şahit vardır.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 4:
EHAD DİNE MAMONOT

Dine Mamonot ve *Dine Nefaşot*

Yaprak

32

Bu yaprakta "*Ehad Dine Mamonot*" başlığını taşıyan dördüncü *perek* başlamaktadır. *Perek*teki ilk *mişna*, *Dine Mamonot* (parasal davalar) ve *Dine Nefaşot* (idam istemli davalar) için aynı ve farklı *alaha*lar olduğunu öğretmektedir.

Dine Mamonot, davalıyı para ödemekle yükümlü kılmak gerekip gerekmediği konusunda karar için bir *bet din*in huzuruna getirilen davalar veya bu tip davalarla ilgili parasal kanunlardır. *Dine Nefaşot* ise, Tora'ya göre idamı gerektiren çok ağır bir günah işlemiş, örneğin puta tapmış bir kişinin yargılanması veya buna dair kanunlardır.

Mişna, Tora'ya göre, hem *Dine Mamonot* hem de *Dine Nefaşot*'ta *bet din*in, şahitleri çok titiz bir şekilde sorgulaması gerektiğini söylemektedir. Başka bir deyişle iki dava tipi arasında bu kural açısından fark yoktur.

Ama bu davaların birbirinden farklı kanunları da vardır. Bunlardan birine göre, *Dine Mamonot* söz konusu olduğunda üç *dayan* yeterliyken, *Dine Nefaşot* yargılamaları en az yirmi üç yargıçtan oluşan bir mahkeme tarafından yapılabilir.

Farelerin Paylaması

Hahamlarımızdan MAASELER

"Fareler tarlamdaki ürünleri mahvetti!" diye duyuldu çiftçinin bağırtıları.

"Tüm emeklerim boşa gitti!" diye seslendi komşusu. "Fareler zorlu çalışmamın tüm meyvelerini afiyetle yiyorlar!"

Bu tipteki yakınmalar şehirde uzun bir dönem boyunca duyuldu. Sorun tüm tarlalara yayılmıştı. Fare sürüleri tarlalara giriyor, buldukları işe yarar ne varsa kemirip bitiriyordu – ve bu soruna bir türlü çare bulunamıyordu.

Devamı 151'de

Hatanın Bedelini Kim Ödeyecek?

Yaprak 33

Bu yaprakta *terefa* bir hayvan ele alınmaktadır.

"*Terefa*" sözcüğünün ne anlama geldiğini açıklamak için öncelikle Tora'nın *şehita* yöntemi ile öldürülmemiş bir hayvanı yemeyi yasakladığını hatırlamamız gerekir. Tora buna ek olarak, "yırtılmış" (*terefa*), yani mesela kırda onu parçalamak isteyen bir kurt veya aslan tarafından yaralanmış bir hayvanın *şehita* ile kesilmesinin de işe yaramayacağını ve bu hayvanı yemenin yasak olduğunu söylemektedir.

Acaba bir aslan tarafından kulağından yaralanmış bir hayvan da mı "*terefa*"dır?! Hayır! *Beezrat A-Şem*, *Masehet Hulin*'de, "*terefa*" türlerini ve hangi durumlarda hayvanların "*terefa*" diye adlandırıldığını öğreneceğiz. Örneğin akciğeri delinmiş bir hayvan, bu çok küçük bir delik bile olsa, *terefa*dır; çünkü hayvanın yaşamı için vazgeçilmez nitelikteki bir organda meydana gelen bir yaralanma onu *terefa* yapar.

Şunu da bilmek gerekir ki, bir hayvanın *terefa* olması için mutlaka yırtıcı bir hayvan tarafından yaralanmış olması da şart değildir. Örneğin akciğeri bir bıçak veya iğneyle yaralanmışsa bile hayvan *terefa*dır ve yenmesi yasaktır.

Gemara şöyle bir olay anlatmaktadır: Bir keresinde Rabi Tarfon'un önüne, kesildikten sonra belirli bir organının eksik olduğunu gördükleri bir inek getirmişlerdi. Rabi Tarfon hayvanın *terefa* olduğuna hükmetti ve eti köpeklere attı. Bir süre sonra Rabi Tarfon'un hataya düştüğü ve aslında ineğin *terefa* olmadığı anlaşıldı. *Gemara* Rabi Tarfon'un, hatası nedeniyle ineğin sahibinin uğramasına sebep olduğu kayıp için ona ödeme yapmakla yükümlü olup olmadığını ele almaktadır.

Korban Kanunları

Yaprak 34

Bu yaprakta *Gemara*, *Masehet Zevahim*'den bir *mişna*nın üzerinde durmaktadır.

Masehet Zevahim esas olarak *korban* ibadetine dair kuralları ele alır. Bu yaprakta aktarılan *mişna*da, bazı şeylerin *Mizbeah* üzerindeki ateşin üzerinde tüttürülme suretiyle uygulandığını, bazı şeylerinse ateş üzerinde sunulmadığını öğrenmekteyiz.

Mesela: • Bir *Ola-korban*ının eti • Hayvanlarla yapılan diğer *korban*larda, örneğin *Şelamim-korban*ındaki belli başlı kısımlar (bunlara "*emurim*" adı verilir) • Koen'in bir *Minha-korban*ından eliyle ayırdığı *komets* payı (bkz. II. Kitap, sayfa 59) – tüm bunlar *Mizbeah* üzerindeki ateşin üzerinde tüttürülerek sunulur.

Buna karşılık, *korban*ların kanı, *Mizbeah*'ın duvarına atılır veya "boynuz" tabir edilen köşe çıkıntılarına sürülür, ama ateşin üzerine konmaz. Yine, *korban*lara eşlik eden *neseh* de ateşin üzerine konmaz; bunun yerine *Mizbeah*'ın üzerine sabitlenmiş bir kâseye dökülür ve oradaki delikten *Mizbeah*'ın altına akarak toprağın derinliklerine nüfuz eder.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Hofni A-Koen Gaon

Rav Yosef'in oğlu Rav Koen Tsedek Gaon'un oğlu Rav Hofni, babasının *yeşiva*nın başında *Gaon* olarak görev yaptığı uzun yıllar boyunca ve yine, kardeşi Rav Nehemya A-Koen Gaon'un döneminde Pumbedita *yeşiva*sında *av bet din* olarak görev yapmıştır.

Rabenu Hananel'in Tora üzerine yaptığı açıklamalarında, şüpheleri gideren, *alaha*lara açıklık getiren, Tora'yı öğrencilere yayan ve bunun gibi birçok övgüyle bahsedilen bir *av bet din* hakkında bir *esped* (vefat bir kişinin ardından söylenen övgü sözleri) yer almaktadır ve kastedilen kişinin Rav Hofni olduğuna dair kanıtlar vardır.

Oğlu Rav Şemuel ben Hofni, Sura *yeşiva*sında *Gaon*'du. İmzasını "*Gaon* oğlu *Av* oğlu Şemuel A-Koen Gaon" şeklinde atardı. Buradaki "*Av*" sözcüğü, *Gaon*ların cevaplarında sıkça görüldüğü üzere *av bet din*i kastetmekteydi.

Mitsva ve İhlal

Yaprak 35

Bu yaprakta *Gemara* bir yandan yapılmaları *mitsva* olan, ama diğer yandan yapılırken bir ihlali de içeren bazı eylemlerden bahsetmektedir. *Gemara* bu gibi durumların her birinde nasıl davranmak gerektiğini öğretmektedir.

Örneğin *korban* yapmak bir *mitsva*dır; ama bir *korban*ın gerçekleştirilmesi, başka şeylerin yanında hayvanın kesilmesi (can almak), belirli kısımlarının ateşte yakılması gibi, Şabat günü yapıldığı takdirde Şabat ihlali anlamına gelen eylemleri de içerir. Acaba Şabat günü *korban* kesilir mi?

Tora'nın öğrettiğine göre toplumsal *korban*lar, örneğin *Tamid-korban*ı, *Musaf-korban*ı vb., Şabat günü gerçekleştirilir. Ama bireysel *korban*lar Şabat günü yapılmaz.

Başka örnekler: Bir *nazir*in bir ölü nedeniyle *tame* olması yasaktır; ama bir *met mitsva* (cenazesiyle ilgilenecek kimsesi olmayan yalnız bir naaş) söz konusu olduğunda *nazir* kendisini onu gömmek için *tame* yapabilir; hatta yapmalıdır.

Bir *korban*ın işlemlerini gerçekleştirmekte olan bir Koen, o sırada bir *mitsva* ile meşguldür; ama eğer bu Koen birini öldürdüyse ve cezalandırılması gerekiyorsa, o sırada *Mizbeah*'taysa ve elinde işlemlerini gerçekleştirmek üzere bir *korban* tutuyorsa bile bunu bitirmesi beklenmez, hemen alınıp cezalandırılır. Çünkü "*arandan kötülüğü silmelisin*" *mitsva*sı, *korban* ibadetini önem olarak ikinci plana iter. Bu ve benzeri *alaha*lar *Gemara*'da Tora'nın pasuklarının analiz edilmesiyle öğrenilmektedir.

Tora ve *Gedula*

Yaprak 36

Bazı insanlar çok ileri düzeyli birer *talmid haham* olma ayrıcalığına sahip olurken, başkaları da *gedula*ya (büyüklük), yani hükümdarlık, yöneticilik, başkanlık, zenginlik gibi statülere nail olur. Ama bunların her ikisine de sahip olma ayrıcalığını yaşayan kişileri bulmak oldukça nadirdir.

Bu yaprakta, hem neslin en büyük otoriteleri arasına girip hem de neslin yöneticisi olma şansını yakalamış yalnızca üç kişi olduğunu öğreniyoruz: Moşe Rabenu, Rabi Yeuda A-Nasi ve Rav Aşe.

Kral David, Kral Şelomo ve Kral Hizkiyau da yaşamlarının belli kısımlarında nesillerinin büyük Tora otoriteleri arasına girmişlerdi, ama hayatlarının diğer kısımlarında onlardan daha büyük Tora otoriteleri olduğu için üç kişilik bu liste, onları da içerecek şekilde genişletilmemiş, sadece Moşe Rabenu, Rabi Yeuda A-Nasi ve Rav Aşe sayılmıştır.

Önemli bir noktaya dikkatinizi çekelim:

Moşe Rabenu Tora'yı öğretmiş ve Yazılı Tora'yı (*Tora ŞeBihtav*) yazmıştır.

Rabi Yeuda A-Nasi *Mişna*'yı derlemiştir.

Rav Aşe de Talmud Bavli'yi oluşturmuştur.

Farelerin Paylaması (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Günlerden bir gün Rabi Pinhas ben Yair'in yolu bu şehirden geçti. Şehir sakinleri bunu fırsat bilerek bu büyük hahamdan, başlarındaki bu büyük dert için kendilerine bir tavsiyede bulunmasını istediler. Rabi Pinhas ben Yair onları dinledi ve bu sıkıntılı durumlarına bir çözüm bulmayı tüm yüreğiyle arzu etti.

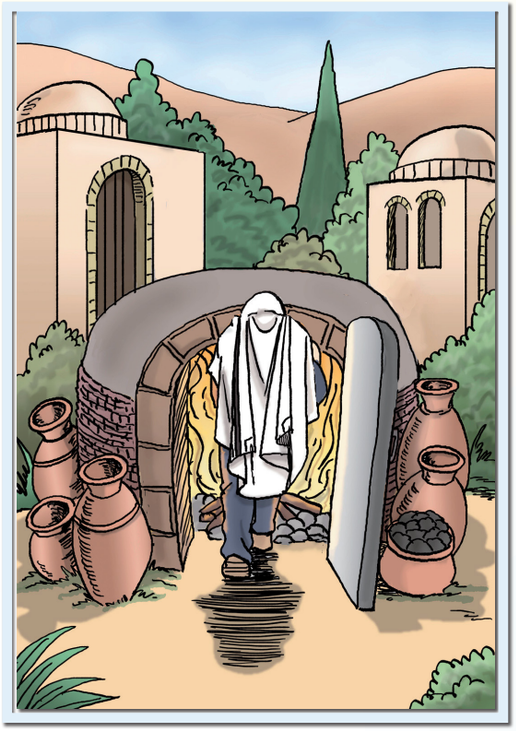
Rabi Pinhas geniş bir tarlanın merkezinde durdu ve tüm farelere seslenerek, gelip çevresine toplanmaları çağrısında bulundu. Şehir sakinleri durmuş bu sıra dışı manzarayı hayret içinde izlemekteydi.

Devamı 155'te

Rabi Zera

Yaprak

37

Rabi Zera bir *Amora*ydı.

Babil'de bir Koen ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmişti, ama Rabi Zera henüz küçük bir çocukken babası ve annesi vefat etmişlerdi. Rabi Zera ebeveyninin kendisi bu kadar küçük yaştayken vefat etmiş ve kendisinin de onları onurlandırarak *kibud av va-em* (babayı ve anneyi onurlandırma) *mitsva*sını yerine getirememiş olması nedeniyle uzun bir dönem boyunca üzüntü yaşadı (*Talmud Yeruşalmi*, *Pea* 1:1).

Küçük Zera büyük bir gayretle aralıksız olarak Tora öğrendi ve sonunda Yisrael'in büyükleri arasına girmeye nail oldu! Yıllar sonra Rabi Zera Erets-Yisrael'e çıktı ve orada *alaha* talimatları verme yetkisine hak kazanarak "Rabi" unvanını aldı (Raşi, *Ketubot* 43b). Rabi Zera uzun yıllar boyunca Teverya şehrinde yaşadı ve çok uzun bir ömre nail oldu (*Megila* 28a).

Rabi Zera son derece *tsadik* bir kişiydi. O kadar ki, vücuduna ateş işlemiyordu (ona zarar vermiyordu). Bu onun hiç günah işlemediğinin ve gelecekte *Geinom*'da ceza görmeyeceğinin bir göstergesiydi. Her ay Rabi Zera, *Geinom* ateşinin kendisini etkileyip etkilemeyeceğini kontrol etmek üzere cayır cayır yanan bir fırına girerdi ve gerçekten de hiçbir zaman yanmamıştı. Sadece bir kere, ufak bir hatası nedeniyle ayakları hafifçe yandı. O zamandan itibaren onu "*katin harih şake*" (baldırları yanık, kısa boylu adam) diye anmaya başladılar (*Baba Metsia* 85).

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Hefets ben Yatsliah Aluf

Geonim Dönemi'nin sonlarına doğru 4730 yılı civarında Asur (Suriye) diyarında Mutsal (Musul) şehrinde yaşamış olan doğu hahamlarından Rav Hefets, hahamlık yetkisini Babil *Gaon*larından almıştı. O dönemde, yaşadığı şehirde merkezi bir *yeşiva* bulunmayan hahamlara, "*aluf*" veya "*roş kala*" unvanı verilirdi.

Sefer A-İtur'da ise kendisinden Rav Hefets Gaon diye bahsedilmektedir.

Alaha alanında çok sayıda kitaba ve çeşitli açıklama eserlerine imza atmıştır. En bilinen eseri, halk kitlelerinin anlayabilmesi amacıyla Arapça kaleme almış olduğu "Katab el-Şaria"dır (Kanun Kitabı). Kendisi, altı yüz on üç *mitsva*yı ele alan bu kitapta Talmud'da karara bağlanmış *alaha*lara yer vermiştir. Yisrael hahamları bu kitabı onun adıyla "*Sefer Hefets*" diye adlandırmışlardır.

Rav Hefets ayrıca kafiyeli manzumeler şeklinde bir *musar* (etik, terbiye) ve övgüler kitabı ve her iki *Talmud*'dan (Bavli ve Yeruşalmi) çıkan *alaha*ların açıklamalarını da yazmıştır.

Rav Hefets'in *alaha* kararlarına ilk *alaha* kitaplarında ve sonraki nesillerdeki *alaha* eserlerinde yer verilmiştir.

Neden Birkaç Tane "Adam A-Rişon" Yoktu?

Yaprak 38

Dünya insanların buraya yerleşmeleri için yaratılmıştır. Öncelikle Adam A-Rişon (ilk insan) yaratılmış, ardından onun oğulları ve torunları çoğalarak dünyayı kalabalık ve meskûn hale getirmişlerdir. Acaba Kutsal ve Mübarek Tanrı neden en baştan itibaren çok sayıda insan yaratmamıştır? *Gemara* bunun birkaç sebebi olduğundan bahsetmektedir. Bunların bazıları şöyledir:

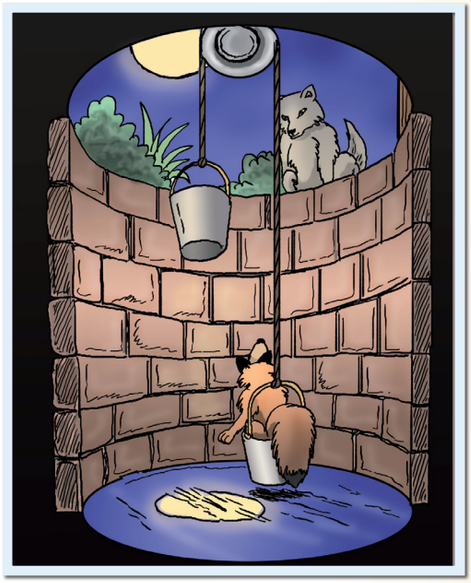
a. Eğer birden fazla insan yaratılmış olsaydı, Tanrı korusun, her biri Tanrı'nın Bir'liğini inkâr ederek, Göklerde birden çok tanrı olduğunu ve insanların her birini de ayrı bir tanrının yarattığını öne sürebilirlerdi.

b. Kutsal ve Mübarek Tanrı, dünyanın tüm sakinlerinin tek bir kişiden türemesini istemiştir. Bu da bize her bir insanın hayatına değer ve önem vermenin ne kadar mühim olduğunu öğretir, zira tüm insanların Adam'dan türemiş olması, diğer her insanın da aynı şekilde çok sayıda insanın atası olma potansiyeli taşıdığını gösterir. Ve buradan yola çıkarak Hahamlarımız "Tek bir canı hayatta tutan, sanki koca bir dünyayı hayatta tutmuş gibidir" demişlerdir.

c. Şimdi bile, tüm insanlar tek bir atadan gelmiş olmasına rağmen, dünyada aileler, kavimler ve milletler arasında sürekli çekişmeler yaşanmaktadır. Şayet halkların her biri başka bir atadan türemiş olsaydı – en baştan itibaren birkaç farklı insan yaratılmış olsaydı – bundan çok daha berbat kavga ve savaşlara tanık olurduk.

Tilki, Kurt ve Peynir

Yaprak 39

Bu yaprakta *Gemara*, Rabi Meir'in bazen çeşitli pasuk ve konuları tilki misalleri yoluyla açıkladığını anlatmaktadır. Tilki hayvanların en kurnazı olarak kabul edilir ve eskiden misallerde tilkiyi çokça kullanırlardı.

Hahamlarımızın verdikleri tilki misallerinden birine Raşi'nin açıklamalarında yer verilmiştir: Eskiden su ihtiyacı kuyulardan çekilen sularla karşılanırdı. Su çekme yöntemlerinden biri şu şekildeydi. Bir ipin iki ucuna birer tane kova bağlarlardı. Bu ipi, kuyunun üzerindeki bir çıkrığa geçirirlerdi. Kovalardan birini kuyunun içine indirirlerdi, kova suyla dolduğu zaman diğer kovanın içine bir taş veya ağırlığı olan başka bir şey koyarlardı ve suyla dolu olan kova yukarı çıkardı…

Bir keresinde tilki susamıştı. Boş kovanın içine girip kuyunun dibine kadar indi ve susuzluğunu giderdi. Ama… yukarı çıkamıyordu! Ne mi yaptı? Kurt oradan geçmekteydi. Tilki ona ayın kuyunun sularındaki yansımasını göstererek "Burada çok lezzetli bir peynir var. Gel sen de ye" dedi. Kurt hemen boş kovaya atladı ve tilkiden daha ağır olduğu için, tilkinin bulunduğu kova yukarı çıktı ve kurdunki de... aşağı indi.

Bu misal "*Tsadik sıkıntıdan kurtulur ve yerine kötü gelir*" (Mişle 11:8) pasuğunu açıklamak için verilmiştir. Bazen kötünün sıkıntısı, *tsadik*in kurtuluşu olur.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 5:
AYU BODEKİN

Bedikot ve *Hakirot*

Yaprak 40

Bu yaprakta beşinci *perek* başlamaktadır. *Perek*teki ilk *mişna* şahitlerin sorgulanmasını konu etmektedir.

Bet din bu sorguda şahitlere olayın hangi gün ve hangi saatte meydana geldiğini ve buna benzer birçok soru sorar. Bu sorulara "*hakirot*" (sorgulamalar) adı verilir.

Şahitlere bunun yanında bir de "*bedikot*" (tetkikler, incelemeler) adı verilen başka sorular da sorulur. Eğer falanca kişinin filanca kişiyi öldürdüğünü söylüyorlarsa onlara cinayetin hangi aletle işlendiğini sorarlar. Kılıçla mı? Mızrakla mı? Taşla mı? Ve bunun gibi başka sorular da sorulur.

Hakirot ile *bedikot* arasında büyük bir fark vardır. Eğer bir şahit *hakirot* sınıfındaki sorulardan birine, hatırlamadığını söyleyerek cevap verirse, şahitliği düşer. Ama *bedikot* sınıfındaki sorulardan birine böyle cevap verirse şahitliği geçerlidir ve bu sorularda yalnızca şahitlerin sözleri arasında bir çelişki tespit edildiği takdirde şahitlik düşer. Örneğin, bir şahit "cinayet aleti bıçaktı", diğeri "makastı" derse, şahitlikleri geçerli değildir.

Şahitlerin Tetkiki

Yaprak 41

Önceki yaprakta *hakirot* ve *bedikot* arasında fark olduğunu öğrenmiştik. Buna göre şahitlerden biri *hakirot* sorularından birine "hatırlamıyorum" diye cevap verirse şahitlik düşer, ama eğer aynı cevabı *bedikot* sorularında birine verirse şahitliği hâlâ kabul edilir. Acaba bunun sebebi nedir?

Gemara bir keresinde Rav Kaana ve Rav Safra'nın, birlikte Raba'nın *bet midraş*ında *Masehet Sanedrin*'i öğrendiklerini anlatmaktadır. Rami bar Hama onlarla karşılaşınca onlara tam da bu soruyu sormuş ve onlar da şöyle cevap vermişlerdir:

Hakirot soruları, olayın hangi zamanda meydana geldiğini anlamak için gereklidir. Zamanı bilme gereği özellikle önemlidir, çünkü bu sayede eğer şahitlik ifadesi yalansa, şahitlerin "*edim zomemin*" oldukları tespit edilebilir. Kastedilen nedir?

Eğer şahitler Yişmael'in Şimon'u 5771 yılının Roş Aşana'sının ilk gününde öğleden sonra filanca binanın bodrum katında öldürdüğünü söylediler ve daha sonra başka şahitler gelip ilk şahitlerin bu olaya söyledikleri zamanda tanık olmuş olamayacaklarını, zira o sırada tamamen başka bir şehirde kendileriyle birlikte olduklarını söylerlerse, ilk şahitlere *edim zomemin* (kötü niyetli, komplocu şahitler; bkz. sayfa 211) adı verilir. Bu yalancı şahitler, suçladıkları kişi mahkûm olsaydı hangi cezaya çarptırılacak idiyse o cezaya çarptırılırlar. Bu sebeple, olayın ne zaman ve nerede meydana geldiğinin tam olarak açıklığa kavuşturulması çok önemlidir.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 6:
NİGMAR ADİN

Birkat A-Levana

Yaprak

Ayın ortasından itibaren Ay ışığı gittikçe küçülmeye başlar ve ay sonunda tamamen gözden kaybolur. Sonraki ayın başında Ay ışığı tekrar görülmeye başlar ve bu ışığın ay ortasına kadar belirgin bir şekilde büyüdüğü dönem içinde özel bir *beraha* söylenir: "*Birkat A-Levana*" (Ay *berahası*).

Birkat A-Levana'yı ayın ortasından önce söylemek gerekir; ama bu zamandan sonra artık tamamen dolunay halini alınca artık "yeni" olma niteliğine sahip olmadığından *Birkat A-Levana* söylenemez. Neardea hahamlarının talimatı bu şekildedir.

Raşi, *Birkat A-Levana*'nın çeşitli kısımlarını açıklar. Gelin bunları öğrenelim:

Birkat A-Levana'da Tanrı'yı, "gökyüzü ordusunu", yani gezegenleri, yıldızları ve takımyıldızlarını yarattığı için över ve "*Bir hüküm ve zaman verdi onlara, görevlerini değiştirmemeleri için*" deriz. Kutsal ve Mübarek Tanrı her yıldıza, üzerinde hareket edeceği belirli ve sabit bir yörünge tayin etmiştir.

"*Ve Ay'a, yenilenmesini söyledi*" – Ay ışığı her ay yenilenir.

Birkat A-Levana'da "*Karından yüklenmiş olanlar için bir görkem tacı*" şeklinde bir ifade geçer. "*Karından yüklenmiş olanlar*" (İbranice: *amuse baten*) sözleri Yisrael halkı için kullanılan bir sevgi sıfatıdır. Yisrael halkı henüz annelerinin karnındayken Tanrı onları sevgiyle, sözün gelişi, taşımış ve onlara yol göstermiştir. Böylece bu ifade, Ay ışığının yenilenmesinin Yisrael halkı için bir görkem ve iyi bir işaret olduğu anlamına gelmektedir. Tıpkı Ay ışığının gözden kaybolduktan sonra tekrar yenilenmesi gibi, aynı şekilde Yisrael halkı da sürgünün ardından gelecek Kurtuluş Dönemi'nde yenilenecektir. Ve o zaman geldiğinde Yisrael halkı, "*Yaradan'ını onurlandıracaktır*".

Farelerin Paylaması (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Her taraftan çok sayıda fare ortaya çıkarak *tsadik*in etrafına toplandı.

Kısa süre içinde tarla, muazzam bir fare kalabalığıyla dolmuştu. Fareler sanki konuşuyormuş gibi aralıksız sesler çıkarıyorlardı.

"Farelerin neler söylediğini anlıyor musunuz?" diye sordu Rabi Pinhas şaşkın şehir sakinlerine. Olumsuz cevap alınca Rabi Pinhas sesini yükselterek konuşmaya başladı: "Size farelerin çığlıklarını açıklayayım…"

Devamı 157'de

Viduy

Yaprak 43

Bu yapraktaki *mişna*, *bet din* tarafından idam edilmeyi hak eden bir kişiye, cezası uygulanmadan önce, işlemiş olduğu günahını itiraf etmesinin söylendiğini belirtmektedir. Çünkü günahlarını itiraf ederek *teşuva* yapan kişinin Gelecek Dünya'da payı vardır. Her türlü günah itirafına "*viduy*" adı verilir.

Viduy metnini söylemek ve *teşuva* yapmak, Tora'nın "yap" şeklindeki bir *mitsva*sıdır. Şimdi *Sefer A-Hinuh*'tan bu *mitsva*yı (*mitsva* 364) ele alan bir kısmı öğrenelim:

"*Viduy*dan kasıt, kişinin *teşuva* yaptığı zaman 'Lütfen *A-Şem*, hata ettim, günah işledim, isyan ettim ve şöyle şöyle yaptım' demesi ve kabahati için kefaret dilemesidir. Kişi, kendi ifade kabiliyeti doğrultusunda sözlerini uzun tutar.

"*Mitsva*nın sebepleri arasında şunlar söylenebilir: Günahkâr, günahını ağzıyla kabul etmekle, hakikate inandığı şeklindeki düşüncesini ve fikrini açığa çıkarmış, tüm yaptıklarının Mübarek Tanrı'nın huzurunda açıkça bilinmekte olduğuna [inandığını ifade etmiş] olur. [Bu şekilde itirafçı,] gören Göz sanki görmüyormuş gibi davranmadığını ortaya koyar. Ayrıca günahı özellikle telaffuz etmesi ve ondan pişmanlık duyması sonucunda, düşmüş olduğu hataya ileride bir daha düşmemek üzere daha dikkatli olacaktır. Kendi ağzıyla 'Şöyle şöyle yaptım ve yaptığımla aptallık ettim' dedikten sonra, bunu bir daha yapmamak üzere kendisine bir çit çekmiş olur. Bu şekilde Yaradan'ının huzurunda rıza bulacak ve yarattığı varlıkların iyiliğini arzu eden iyi Tanrı da, onlara bu iyiliğe hak edecekleri yolda rehberlik edecektir."

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Sura *Gaonu*
Rav Aha - Pumbedita *Gaonu*
Rav Aha A-Koen

a. Rav Aha, 4519 yılında Sura'da Near Pakod'lu Rav Mari A-Koen'in yerine *Gaon* olarak göreve başlamış, ama vefatına kadar bu görevde yalnızca yarım yıl kalmıştır.

Onun günlerinde Pumbedita'daki *yeşiva*nın başında görev yapan *Gaon*, Rav Şemuel ben Mari iken, Erets-Yisrael'de de "*Şeiltot*" kitabının yazarı Rav Ahay Gaon görev başındaydı.

Oğlu Rav Malka Gaon, Pumbedita *yeşiva*sının başına geçmiştir. Rav Aha'nın yerini "*Alahot Gedolot*" kitabının yazarı Rav Yeuday Gaon doldurmuştur.

b. Rav Aha A-Koen, Rav Paltoy ben Abaye'nin ardından 4617 yılında Pumbedita *Gaon*u olarak *yeşiva*nın başına geçmiştir.

Oğlu Rav Kimoy, Pumbedita'da *Gaon*du.

*Viduy mitsva*sı için esas bir zaman vardır: Yom Akipurim. [Her ne kadar *teşuva* yapan bir kişi her zaman *viduy* yapabilirse de, Yom Akipurim'de bu bir yükümlülüktür ve] bir kişi Yom Akipurim'de *viduy* yapmadığı takdirde Tora'nın 'yap' şeklindeki bir emrini yerine getirmemiş olur.

Her zaman için, ölüm döşeğindeki bir kişiyle birlikte *viduy* söyleme geleneği vardır, çünkü *viduy* kişinin günahının affedilmesinde etkilidir.

Gece Vakti Melek

Yaprak 44

Bene-Yisrael Erets-Yisrael'e girdikleri ve burada yaşayan halklarla savaştıkları zaman ilk olarak Yeriho şehrini kuşatmışlardı.

Yeriho kuşatması sırasında bir gece Yeoşua, çekilmiş kılıcını elinde tutan bir melek gördü ve melek ona Tanrı'nın ordusunun komutanı olduğunu söyledi. Melek Yeoşua'yı iki kabahat nedeniyle azarladı: "Akşama doğru Yeriho şehrine kurduğunuz pusuyu gerekli olmamasına rağmen devam ettirdiniz ve bunun sonucunda, akşamüstü gerçekleştirilmesi gereken *Tamid-korban*ını yerine getirmediniz. Ayrıca, şimdi, gece vakti, savaş yokken, geçerli bir sebep olmamasına rağmen Tora öğrenimine ara verdiniz."

Yeoşua meleğe hangi kabahatin daha ağır olduğunu sorunca melek "Tora öğrenmemek!" diye cevap verdi.

Yeoşua hemen pişman oldu ve o zamandan sonra Bene-Yisrael gece vakti kuşatmaya devam etmeyip Tora öğrendiler.

Gemara buradan, Tora öğrenimi *mitsva*sının, *Tamid-korban*ını yerine getirmekten bile daha önemli olduğunu öğrendiğimizi söylemektedir.

Hahamlarımızdan MAASELER

Farelerin Paylaması (*devam*)

"… Fareler, tarım ürünlerinizden *maaser* paylarını gerektiği şekilde ayırmadığınızı öne sürüyorlar. Tarlalarınıza zarar vermelerinin sebebi buymuş!"

Şehir sakinleri mahcubiyetle bakışlarını yere indirdiler. Söylenenler doğruydu; biraz daha ürün kazanabilme uğruna bu *mitsva*yı önemsemiyorlardı; ama işte fareler onların kazançlarını kemirip yok ediyorlardı…

Çiftçiler hatalarından dolayı pişman oldular ve tam bir *teşuva* yapmaya söz verdiler. "Hocamız; sen bizim kefilimiz ol. Bundan böyle davranışlarımızı düzeltecek ve *maaser* paylarını gerektiği şekilde ayıracağız…"

Devamı 159'da

Çukura Düşen Boğa

Yaprak 45

Başkasının malına zarar veren kişi, verdiği zararın bedelini ona ödemekle yükümlüdür. Ama bir kişi sadece kendi eliyle verdiği zararlar için değil, kendisine ait malların verdiği zararlar için de tazminat ödemelidir. Örneğin eğer boğası birine zarar verdiyse, bu zararı tazmin etmelidir. Ödeme yükümlülüğüne yol açan zarar türlerinden biri "*bor*" (çukur) olarak adlandırılır. Bir kişi *Reşut A-Rabim*'de (herkesin serbestçe dolaşma hakkı olan bir bölgede) bir çukur kazdıysa ve bu çukurla başkasının malının zarar görmesine yol açmışsa, örneğin bir başkasının boğası veya eşeği yolda kendi halinde yürürken o çukura düşüp ölmüşse, çukuru kazan kişi bu zararın bedelini ödemek zorundadır.

Masehet Baba Kama'da öğrendiğimize göre, bir çukurun, içine düşen bir hayvanın ölümüne yol açabilmesi için yeteri kadar derin olması gerekir. Ama bir hayvan çok derin olmayan bir çukura düşüp ölürse, bu ölümden çukuru kazan kişi sorumlu tutulmaz, zira derin olmayan bir çukur bir hayvanın ölümüne yol açmaz.

Bir çukurun, ölüme sebebiyet verebilecek nitelikte olması için en az ne kadar derinlikte olması gerekir?

Bu yaprakta söz konusu derinliğin en az on *tefah* (Hazon İş'in görüşüne göre yaklaık 98 cm.) olması gerektiğini öğreniyoruz.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

a. Rav Kimoy ben Rav Aşe, Rav İlay ben Rav Hanina Gaon'un vefatından sonra 4587 yılında Sura *yeşiva*sının başına *Gaon* olarak atanmıştır. Rav Kimoy'un yerini Rav Meşarşaya Kaana Gaon almıştır.

b. *Gaon* Rav Aha bar Rava'nın oğlu Rav Kimoy, *Gaon* Rav Ay ben David'in ardından 4648 yılında Pumbedita *yeşiva*sının başına *Gaon* olarak göreve getirilmiştir. Rav Kimoy, 4666 yılındaki vefatına kadar on sekiz yıl boyunca *yeşiva*nın başında kalmıştır.

Rav Kimoy'un yerine Rav Şerira Gaon'un büyükbabası Rav Yeuda geçmiş, onun vefatından sonra da Pumbedita *yeşiva*sının başına *Gaon* olarak, Rav Kimoy'un oğlu Rav Mevaser atanmıştır.

Sura *Gaonu*
Rav Kimoy ben Rav Aşe
- Pumbedita *Gaonu*
Rav Kimoy bar Aha

Tora Öğrenen Kralın Sorusu

Yaprak

46

Bu yaprakta ilginç bir olay anlatılmaktadır:

Amoraim Dönemi'nde bugünkü İran'da hüküm süren kral, *Amora*lardan birine bir *alaha* sorusu sormuştu. Hangi kraldan mı bahsediyoruz?

Bundan bin yedi yüz yılı aşkın bir süre önce İran'da "Şevor Malka" (Kral I. Şapur) adında yabancı bir kral hüküm sürmekteydi. Şevor, babası Kral Ardeşir'in en yetenekli oğluydu ve Ardeşir onu henüz kendi sağlığında kral olarak atamıştı. Kral Şevor tarihte, savaşlarda gösterdiği başarılarla ünlenmiştir; kendisi birkaç savaşta Roma ordularını bozguna uğratmayı başarmıştı. Hatta bir keresinde Roma İmparatoru Valerianus'u esir almıştı. Kral Şevor hakkındaki en hayret verici bilgilerden biri de onun Tora öğrenmiş ve *alaha*da büyük bir uzman haline gelmiş olduğudur. Kral Şevor ayrıca *Amora* Şemuel ile de dosttu ve ismi *Gemara*'da birkaç yerde geçmektedir.

Bir keresinde Şevor, Rav Hama'ya bir soru sordu: Ölüleri gömmek gerektiği, Tora'nın neresinde ima edilmekteydi? Zira Tora'da bu yönde açık bir emir bulunmamaktadır! Ama Rav Hama ona herhangi bir cevap vermedi.

Gemara, Rav Aha bar Yaakov'un, Rav Hama'nın sessiz kalıp cevap vermemesi karşısında çok şaşırdığını anlatmaktadır; çünkü bu konuda Tora'dan bir kanıt getirmek mümkündür.

Gemara bu konuda bazı olasılıklar aktarmaktadır ve biz de bunlardan birkaçını hatırlatalım:

Tora birkaç yerde *tsadik* insanların öldükleri zaman gömüldüklerini anlatmaktadır. Örneğin Avraam, Sara'yı *Mearat Amahpela*'da gömmüştür. Aynı şekilde Avraam da Yitshak ve Yişmael tarafından gömülmüştür. Bunun gibi başka örnekler de vardır. Hatta Bizzat Kutsal ve Mübarek Tanrı bile Moşe Rabenu'yu gömmüştür.

Gemara buna rağmen, söz konusu kaynakların her birinden neden kesin kanıt getirilemeyeceğini açıklamaktadır.

Farelerin Paylaması (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"… Ama ne olur bu belayı başımızdan al!" diye yalvardılar şehrin sakinleri.

Rabi Pinhas ben Yair onlara kefil olmayı kabul etti. Çiftçiler de kendi paylarına düşeni yaparak gerçekten de *teruma* ve *maaser* paylarını ayırmaya özen göstermeye başladılar ve fareler de sanki hiç gelmemişler gibi ortadan kayboldular (*Talmud Yeruşalmi*, *Hulin* 7b).

SON

Uygun Mezar Yeri

Yaprak 47

Bu yaprakta da *Gemara* ölülerin gömülmesi konusuna değinmektedir. *Gemara*'da, *raşa* (günahkâr) birini *tsadik* birinin yanına gömmeme konusunda çok özenli olmak gerektiğini öğreniyoruz. *Gemara* bu konuyla ilgili olarak mucize içeren bir olayı anlatmaktadır.

Melahim kitabında, *raşa* bir adamın cenazesiyle ilgilenen bir grup kişiden bahsedilmektedir. O günlerde Moav ordusu Erets-Yisrael'i istila etmişti ve işte, bu *raşa* adamın cenazesiyle ilgilendikleri sırada düşman bölüklerinden biri uzaktan çıkageldi. Adamı gömen kişiler bu bölüğün askerlerinden dolayı büyük bir endişeye kapıldılar ve ölen adam için bir mezar kazmak yerine, daha önceden mezar olarak kullanılan bir mağarayı açarak ölüyü oraya koydular. Bu mağarada Peygamber Elişa gömülüydü. *Raşa* adamın cesedi Elişa'nın bedenine değer değmez *raşa* adam ayağa kalkıp mağaradan dışarı çıktı ve ancak dışarıya ulaştığı zaman tekrar öldü. *Gemara* bu mucizenin, *raşa* adamın oradan uzaklaşması için meydana geldiğini, çünkü *tsadik* kişinin yanına bir *raşa*yı gömmenin uygun olmadığını söylemektedir.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rabenu Todros A-Nasi

Rişonim Dönemi'nin başlangıcında İspanya'da yaşayan hahamlardan Rabenu Todros A-Levi ben Rabi Meir, Kral David'in soyuna mensup olduğundan (büyükbabası, David'in hanedanına damat olmuştu) "*Nasi*" (başkan) unvanıyla anılırdı. Kendisi 4900-4973 yılları arasında görev yapmıştır.

Kardeşleri de büyük birer Tora otoritesiydi: Rabi Yeuda A-Levi ve Tulitula'da öldürülen Rav Zerahya A-Levi.

Oğlu, *alaha* otoritelerinin alıntı yaptığı *alaha* kararlarıyla tanınan Rama'dır (Rabi Meir A-Levi). Diğer oğulları da, "*gadol beamo*" (halkı içinde büyük) diye anılan Rav Yosef A-Levi ile kardeşi Rav Şemuel A-Levi'dir. Rav Todros'un kızı da onun vefat ettiği yılda, 14 Kislev 4973 Şabat gecesi vefat etmiştir.

Rav Todros ben Rabi Meir'in torunu olan II. Rav Todros'un oğlu Rav Yosef, babası II. Rav Todros'un, atasının (I. Rav Todros) yolundan ilerleyerek, Yahudiliğe karşı fikirler öne sürenlerin kitaplarındaki tüm tezleri çürüttüğünü anlatmaktadır.

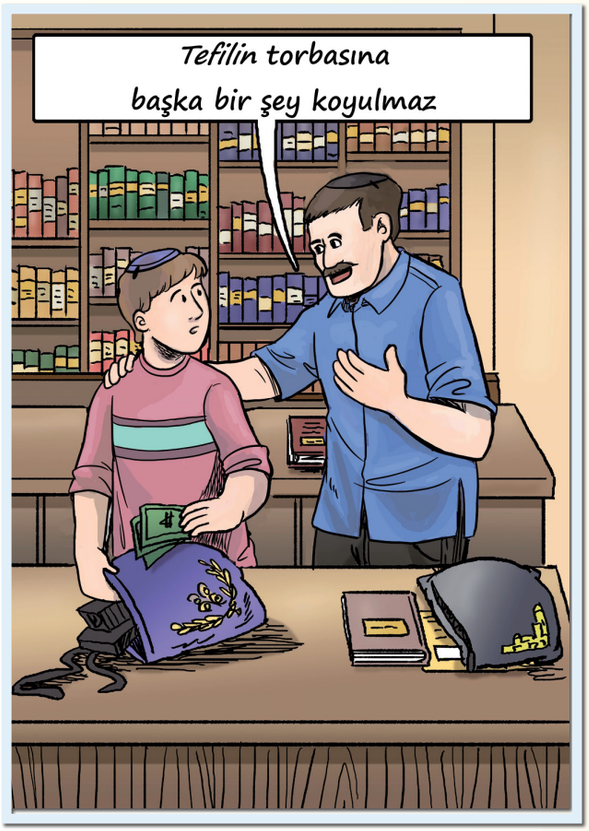
Acaba *Tefilin* Torbası Kullanılabilir mi?

Yaprak

48

Bilindiği üzere Sefer-Tora, *mezuza* ve *tefilin* kutsaldır.

Rav Hisda buna, sadece *tefilin*in kendisinin değil, *tefilin*i saklamakta kullanılan kumaş torbanın da kutsiyet taşıdığını ve buna uygun davranmak gerektiğini ekler. Bu yüzden, *tefilin* torbasının içine para ya da başka şeyler koymamak gerekir.

Bir torbanın "kutsiyete sahip bir *tefilin* torbası" kategorisine girmesi hangi aşamada olur? Eğer torbanın sahibi onu sürekli olarak *tefilin* için kullanma niyetinde değilse, henüz bu torba "*tefilin* torbası" diye kabul edilmez ve onu başka amaçlar için de kullanmak mümkündür. Bu torba ancak, sahibi onu kalıcı olarak *tefilin*i saklamak için kullanmaya karar verdiği zaman "*tefilin* torbası" olarak kabul edilir.

Buna rağmen, eğer bir kişi sürekli olarak *tefilin*i saklama amacıyla bir torba hazırladıysa bile, onu *tefilin* için fiilen kullanmaya henüz başlamadıysa, *alaha*ya göre onu hâlâ başka şeyler için kullanabilir. Ama içine bir kez *tefilin* yerleştirdikten sonra bu torba artık *tefilin* torbasıdır ve başka şey için kullanılamaz.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Masa Neden Çöktü?

Rabi Hanina ben Dosa'nın sofrasında Şabat gecesi *seuda*sı. *Tsadik* ve aile fertleri güzelce düzenlenmiş olan sofranın etrafında oturmaktaydı ve ağızlarından Tora sözleri dökülüyordu.

Yemekler sırasıyla servis edildi, kutsiyet içinde Şabat şarkıları söylendi ve aniden masa olduğu yere çöktü!

Rabi Hanina ben Dosa bu işin içinde bir şeyler olduğunu hemen anladı. Şabat masası yok yere çökmüş olamazdı.

Rabi Hanina bu olayın neden meydana geldiğini araştırmaya başladı. Acaba hangi kabahati için *teşuva* yapması gerekiyordu?

Devamı 163'te

Adam Öldürmek İsteyen Kişi Nasıl Durdurulmalı?

Yaprak

Ünlü bir söz vardır: "*Aba leorgeha – aşkem leorgo*" (seni öldürmeye geleni, erken davranıp sen öldür). Çünkü bir kişi, canına kasteden bir kişiye karşı kendisini korumak için onu öldürme hakkına sahiptir. Dahası, eğer insan bir kişinin başka birini öldürmeye çalıştığını gördüyse, diğerini kurtarmak için erken davranarak saldırganı durdurmalı; başka çare yoksa onu öldürmelidir. Ama eğer bu cinayeti saldırganı sadece yaralayarak durdurmak mümkünse, o zaman onu öldürmekten kaçınmak şarttır.

Bununla bağlantılı olarak *Gemara*'da, Kral David'in zamanında meydana gelen bir olay aktarılmaktadır. Kral Şaul öldükten sonra, Şaul'un ordu komutanı olan ve Şaul'un kral olmak isteyen oğlu İş Boşet'i destekleyen Avner ben Ner'le, David'in ordu komutanı olan Yoav ben Tseruya'nın kampı arasında bir muharebe gerçekleşmişti. Bu çarpışma Yoav ben Tseruya'nın zaferiyle sona erince Avner ben Ner savaş meydanından kaçtı ve Asael onu öldürmek için peşine düştü. Ona eriştiğinde Avner, Asael'i kendisini öldürme çabasından vazgeçmesi konusunda uyardı ve Asael ona kulak asmayınca Avner aniden dönerek kılıcını ona sapladı ve Asael'i öldürdü. Daha sonra Yoav ben Tseruya, Avner'i katil olduğu gerekçesiyle öldürdü. Ve şöyle dedi: Kılıç darbesine bakıldığında Avner'in kılıcını ustalıkla kullanmayı bildiği anlaşılıyor. İsteseydi, kılıcını istediği herhangi bir noktaya tam olarak saplayabilir, Asael'i sadece yaralayarak durdurabilir ve bu nedenle onu öldürmesi yasaktı. Ama böyle yapmadığı için, Avner bir katil sayılır.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 7:
ARBA MİTOT

Kibud Av VaEm – Akarat A-Tov

Yaprak

Bu yaprakta *Gemara*, Tora'nın bazı ağır ihlallerde bulunan kişiler için öngördüğü cezaları ele almaktadır. Bu ihlallerden biri de insanın, babasına veya annesine yaralayıcı bir darbe vurmasıdır.

Bununla bağlantılı olarak *Gemara*, *kibud av vaem* (baba ve anneye saygı) *mitsva*sının, ağırlığı yüksek *mitsva*lardan biri olduğunu söylemektedir. O kadar ki, Tora, *kibud av vaem mitsva*sını ifade ederken, Bizzat Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya yönelik saygı için kullandığı ifadelerin aynısını kullanmaktadır. Buradan da ikisi arasında belli noktalarda eşitlik olduğu sonucunu çıkarmamız gerekmektedir:

Ebeveyne saygıyla ilgili olarak Tora'da "*Babanı ve anneni* ***onurlandır***" (Şemot 20:11) denmektedir.

Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya yönelik saygı için Mişle kitabında kullanılan ifade de "*A-Şem'i [maddi] varlığınla* ***onurlandır***" (Mişle 3:9) şeklindedir.

Sefer A-Hinuh, *kibud av vaem mitsva*sı hakkındaki sözlerinde, bu *mitsva*nın kökünde, insanın anne ve babasına yönelik kadirşinaslığının (*akarat a-tov*) yattığını belirtir. Çünkü insan anne ve babası sayesinde bu dünyadadır ve nankörlük son derece hor görülen bir karakter niteliğidir. İnsan anne ve babasına karşı kadirşinas olmakla yükümlü olduğunu anladığı ve bunu içselleştirdiği zaman, hiç şüphe yok ki, hem kendisini, hem ebeveynini, hem de tüm dünyayı yaratmış olan Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya karşı da kadirişinaslık duygusu besleyecektir. Ve bunu yaptığı zaman Tanrı'nın yolunda yükselmeye nail olacak ve Gelecek Dünya'da muazzam bir ödüle hak kazanacaktır.

Masa Neden Çöktü? (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

SON

Rabi Hanina sofraya getirilen yiyeceklerle ilgili birkaç soru sordu, ama bunlarda hiçbir sorun bulamadı.

"Bir şey hatırlıyorum!" diye seslendi birden eşi Rabanit üzüntüyle yüzünü ovuşturarak. "Yemek pişirdiğim sırada bir baharat evde olmadığı için onu komşumdan istemiştim. Ve bu baharattan *maaser* payını ayırmayı unuttum!"

Rabi Hanina masanın çökme sebebinin açıklığa kavuşturulmuş olmasından dolayı sevinmişti. Ve yemekten gereken *maaser* payını Şabat sona erdikten sonra ayıracağına dair bir koşul ifade etti.

İşte o anda akıl almaz bir şey oldu: Ağır masa birden bire yerinden kalkarak kendi kendine düzeldi! (*Talmud Yeruşalmi – Demay* 1:3).

Teruma Ödemeleri

Yaprak 51

Adamın biri eve gelir, buzdolabını açar, orada leziz bir pasta bulur ve mideye indirir. Sonra eşi eve gelir ve ona "Eyvah!" der. "O pasta bizim değil! Komşuların pastası o! Kendi buzdolaplarında yer olmadığı için benden onu bizim buzdolabımıza koymamı rica etmişlerdi!" Şimdi bu adam ne yapmalıdır? Hiç suçu olmamasına rağmen, yediği pastanın fiyatını komşusuna ödemelidir.

Şimdi, Koen olmayan ve Koenlere ait *teruma* sınıfında bir yiyeceği yiyen kişinin, bu yiyeceğin bedelini, üzerine "***homeş***", yani dörtte birini (bkz. sayfa 66) de ekleyerek Koen'e ödemesi gerektiğini öğreneceğiz.

Örneğin bir adam evine gelir ve orada lezzetli görünen zeytinler görür. Bu zeytinlerden dört tanesini yer ve daha sonra bunların aslında *teruma* payı olarak Koen'e verilmiş zeytinler olduğunu öğrenir. Bu durumda zeytinlerin sahibi olan Koen'e beş tane zeytin vermesi gerekir!

Çünkü Tora'da *teruma* hakkında yazılı olan özel bir kurala göre, böyle durumlarda, yenen yiyeceğin bedeline bir de ***homeş*** eklenmelidir.

Gelin bir kural daha öğrenelim: Verilen bu zeytinler sadece Koen'e yapılmış bir ödeme niteliğinde değildir; bu zeytinlerin ta kendileri de *teruma* haline gelir ve *teruma* sınıfındaki yiyecekleri bağlayan kurallar onlar için de geçerli olur.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Baalul ben Rav Yosef - Rav Tsalah ben Rav Baalul

Rav Baalul ben Rav Yosef, 4750-4800 yıllarında yaşamış Afrikalı bir haham ve *posek*ti (*alaha* kararı vermeye yetkili otorite). Hem Tora için gece gündüz emek sarf eden Tora öğrencilerine hem de kalabalık halk kitlelerine rehberlik ederdi. Rav Ay Gaon bir mektubunda, Rav Baalul'un *alaha* ve Talmud'un sözleri konusunda düştüğü belirsizlikleri Babil'deki *Gaon*lara göndermeyi neden kestiğini hayretle sormaktadır. Rav Ay'ın sözleri şöyledir: "Rav Baalul'un, *A-Şem* onu korusun, bu yıllar boyunca nasıl olup da şüphelerini ve araştırmalarını yazmayı bıraktığını merak ediyoruz. Çünkü bu onun ve yanındaki kutsal topluluğun adına bir liyakattir."

Ama aslında Rav Baalul, Tora ve *alaha* alanlarındaki soruları için *Gaon* Rav Şemaya'ya başvurmaktaydı ve Rav Ay Gaon'un bundan haberi yoktu.

Rav Tsalah ben Rav Baalul, *alaha* alanında şüpheye düştüğü konuları Rav Ay Gaon'a göndermekteydi ve bunlar, "Batıdaki Kariouan şehrindeki büyük *Sanedrin*'in Rav'ı, Sayın Rav Baalul'un oğlu Sayın Rav Tsalah'ın soruları" başlığı altında *Teşuvot A-Geonim* eserinde yer almaktadır.

Parim A-Nisrafim

Yaprak 52

*Korban*ların etiyle ne yapılır?

Bu sorunun cevabı, *korban*ın türüne bağlıdır. *Ola-korban*ı bütünüyle *Mizbeah* üzerinde yakılır. Buna karşılık, diğer *korban*larda, örneğin *Hatat* ve *Şelamim-korban*larında *Mizbeah*'ta yalnızca *korban*ın belli başlı kısımları yakılır ve hayvanın geri kalan eti, *korban* türüne bağlı olarak, Koenler ve/veya *korban* sahibi tarafından yenir.

Bu *korban*larda *Mizbeah* üzerinde yakılan kısımlara "*emurim*" adı verilir. Bu terim "*amira*" (söylem) ile bağlantılıdır; bunlar Tora'nın *Mizbeah*'ta yakılmasını "söylediği" kısımlardır. Bu yaprakta, eti yenmeyip tamamen yakılan bir *Hatat-korban*ı türünü öğreniyoruz.

Hangi *korban*dan mı bahsediyoruz?

Öncelikle şunu hatırlatmamız gerekir ki, genellikle *korban*ların kanı, dışarıdaki [yani avludaki] *Mizbeah*'a atılır. [Dışarıdaki *Mizbeah* (*A-Mizbeah A-Hitson*), *Mişkan*'da bakır kaplamalı, Bet-Amikdaş'ta ise taştan yapılmıştı.] Ama bazı *Hatat-korban*ları vardır ki kan işlemleri içerideki *Mizbeah*'ta gerçekleştirilir. Altın kaplamalı olan bu *Mizbeah*, *Kodeş Akodaşim*'in dışındaki *Ehal*'de yer alırdı. Bu tipteki *korban*lara "*Hatat penimit*" (kanla ilgili işlemleri içeride gerçekleştirilen *Hatat-korban*ı) adı verilir. Bu *korban*ların eti "kampın dışında" yakılır. Bene-Yisrael çöldeyken yakma işlemi Bene-Yisrael'in kampının dışında, Bet-Amikdaş döneminde de Yeruşalayim'in dışında gerçekleştirilirdi. Bu *korban*lara "*parim a-nisrafim*" (yakılan boğalar) adı da verilir. *Hatat penimit* kategorisindeki *korban*lardan biri de Koen Gadol'un Yom Akipurim'de bir boğa ile gerçekleştirdiği *korban*dır. Koen Gadol bu boğanın kan işlemlerini *Kodeş Akodaşim*'in içinde gerçekleştirirdi.

Kutsiyet Yasakları

Yaprak 53

Tora'nın tüm Yisrael'e değil, sadece Koenlere emrettiği bazı *mitsva*lar vardır. Örneğin bir ölü nedeniyle *tame* olma yasağı sadece Koenler için geçerlidir. Bu yaprakta, söz konusu *mitsva*lardan, evlilikle ilgili olan iki tanesini öğrenmekteyiz.

a. Koen Gadol'un dul bir kadınla evlenmesi yasaktır.

b. Bütün Koenlerin, boşanmış bir kadınla evlenmesi yasaktır.

Gemara'daki Hahamlar arasında, bu *mitsva*ları "*isure keduşa*" (kutsiyet yasakları) diye adlandıranlar vardı, çünkü bu *mitsva*lar, *A-Şem*'in hizmetkârları olan Koenler'de var olan özel kutsiyetin bir gereğidir.

Gemara'da, bir Koen'le evlenmesi Tora'ya göre yasak olmayan, ama Hahamlarımızın, boşanmış bir kadınla benzerlik taşıdığı için bir Koen'le evlenmesini yasakladıkları bir kadın kategorisi olduğunu öğreniyoruz. Bu kategorideki bir kadına "*halutsa*" adı verilir. Başka bir deyişle bu kategoriyi, *halitsa* yapmış olan kadınlar oluşturmaktadır.

Nedir *halitsa*? Eğer bir adam ardında çocuk bırakmadan ölmüşse, kardeşlerinden birinin, onun dul eşiyle evlenmesi bir *mitsva*dır. Bu *mitsva*ya "*yibum*" adı verilir. Ama eğer bu evliliği yapmak istemiyorsa, *halitsa* işlemi yapmalıdırlar. Bu simgesel işlemde dul eş, kayınbiraderinin ayakkabısını çözüp çıkarır ve aralarındaki bağın çözülmesini simgeleyen bu hareket sonrasında kadın başka biriyle evlenmekte özgürdür. Ama belirtildiği gibi, bu işlemi yapmış bir kadın bir Koen'le evlenemez.

Tüm Dünyadan Daha Değerli

Hahamlarımızdan MAASELER

Neslin büyük Hahamlarından ikisi, Teverya'dan Tsipori'ye çıkan yolda yürümekteydi: Rabi Yohanan ve Rabi Hiya bar Aba. Rabi Yohanan bir yandan yürüyor, bir yandan da baldan tatlı Tora sözleri söylüyordu. Yürürken, Rabi Hiya bar Aba'nın omuzuna yaslanmaktaydı.

İkisi, Yaradan'ın harika eserine bakıp Erets-Yisrael'in insana hikmet veren havasını ciğerlerine çektiler.

Hahamlar tomurcuklanıp çiçek açmış ağaçların bulunduğu bir arazinin yanından geçiyorlardı. Rabi Yohanan laf arasında şöyle dedi:

Devamı 167'de

Abaye ve Rava

Yaprak 54

*Amora*lar Abaye ve Rava, *Amoraim* Dönemi'nin sonlarına doğru yaşamışlardır. Öğrencileri Ravina ve Rav Aşe, Talmud Bavli'yi mühürleyenler olmuşlardır. Kendileri en son *Amoraim* nesline mensuptu (Rambam, *Yad A-Hazaka* Önsözü).

Abaye ve Rava'nın öğretileri Talmud'da birçok yerde karşımıza çıkmakta, isimleri *Gemara*'da çok kez geçmektedir.

Abaye ve Rava henüz küçük birer çocukken arkadaştı ve birlikte Tora öğrenmekteydi. *Masehet Berahot*'ta ikisinin daha küçük yaştayken bir hocalarına – *Amora* Raba'ya – çok akıllıca bir cevap verdikleri anlatılmaktadır. Bu cevap, konu hakkında derin bir anlayışı yansıtmaktaydı ve Raba buradan yola çıkarak, karşısında duran çocukların gelecekte büyük birer Tora otoritesi olacağını ilan etmişti.

Gerçekten de Abaye ve Rava birer *talmid haham* olarak büyümüş ve nesillerinin en büyükleri arasına girmeyi hak etmişlerdir.

Abaye ve Rava *alaha* konusunda her zaman hemfikir değildi ve Talmud boyunca aralarında ortaya çıkmış çok sayıda görüş ayrılığına rastlanmaktadır. Bu tartışma konuları genel olarak "*Avayot deAbaye veRava*" (Abaye ve Rava'nın tartışmaları) diye adlandırılır (bkz. III. Kitap, sayfa 36 ve 38). Bu görüş ayrılıklarında *alaha* genellikle Rava'nın görüşü doğrultusunda belirlenmiştir. Bu konuda, *Gemara*'nın, *alaha*nın Abaye'ye göre olduğunu açıkça söylediği altı istisna vardır.

Abaye

Yaprak 55

Amora Abaye henüz çocukken annesini ve babasını kaybetmiştir. Kaylil A-Koen adındaki babası henüz o doğmadan önce, annesi de doğumundan bir süre sonra ölmüştü.

Kaylil'in kardeşi, yani Abaye'nin amcası olan *Amora* Raba onu himayesi altına almış ve bebeğe büyükbabasının – yani Kaylil ile Raba'nın babasının – adı olan "Nahmani" adını vermişti. Abaye kendisini büyütmesi için bir dadının yanına verildi ve Abaye ona "anne" diye hitap etmeye alıştı. Gerçekten de *Gemara*'da birkaç yerde Abaye'nin söylediği bazı özlü sözlere yer verilmekte ve Abaye bunlara "Annem demişti ki…" diye başlamaktadır. Bununla kastettiği, kendisini büyüten dadısıydı.

İsmi her ne kadar Nahmani idiyse de, kendisi daha çok "Abaye" ismiyle tanınır. Rav Şerira Gaon'un yazdığına göre, Abaye'yi Raba büyüttüğü için, Raba ona kendi babasının adıyla "Nahmani" diye hitap etmek istememiş, bunun yerine "*aba*" (baba) sözcüğünden gelen "Abaye" ismini tercih etmiştir. Bu, Raba'nın kendi babasını onurlandırma yollarından biriydi. Bazılarına göreyse "Abaye" ismi, "***A**şer **B**eha **Y**eruham **Y**atom*" ("*ki Seninle merhamet görür yetim*"; Oşea 14:4) pasuğundaki sözcüklerin baş harflerinden oluşturulmuştur.

Raba aynı zamanda Abaye'nin hocalarından biriydi ve *Gemara*'da birçok kez, Raba'nın, Abaye'nin yanındayken, kısa bir süre arayla birbirinin zıttı iki şey söylediğini görmekteyiz. Raba bunu yaparken Abaye'nin düşünce süreçlerini keskinleştirmeyi amaçlamaktaydı. Bu şekilde Abaye kendisine söylenenleri düşünüp anlamaya alışacak ve soruya yer olduğu zaman da soracaktı.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Roş A-Galut ve *Gaon* olan Rav Hizkiya ben Rav David ben Rav Hizkiya ben Rav Yeuda, 4830 yılına kadar yaklaşık elli yıl süresince *Roş A-Galut* (veya *Roş A-Gola* veya *Reş Galuta*; Babil'deki Yahudilerin siyasi lideri) olarak görev yapmıştır.

Rav Hizkiya'nın yaşamının sonlarına doğru, Rav Ay Gaon'un *yeşiva*sının mensupları, *Roş A-Gola* Rav Hizkiya'yı, Rav Ay'ın yerini doldurmak üzere *yeşiva*nın başına *Gaon* olarak atamışlardır.

Hakkındaki bir ispiyonlama sonucunda Rav Hizkiya hapsedilmiş ve işkence görmüş, oğulları da Babil'den kaçmak zorunda kalmışlardır.

***Roş A-Galut* Rav Hizkiya Gaon**

Şeva Mitsvot Bene Noah

Yaprak 56

Bu yaprakta, *Şeva Mitsvot Bene Noah* (Noah'ın Soyu İçin Yedi *Mitsva*) konusunu ele alan uzun bir konuya başlamaktayız. *Bene Noah*, Yahudiler dışındaki tüm halklara verilen genel bir isimdir. Tora Yahudiler için altı yüz on üç *mitsva* içerirken, *Bene Noah*'ı da yedi *mitsva* ile yükümlü kılmıştır.

Bu yedi *mitsva*nın ilk dördünün ismi *Alef-Bet* sıralamasına göre kolayca hatırlanabilir: **(Alef)** ***Ever Min A-Hay*** (canlıdan alınmış organ): Bir hayvandan henüz hayattayken koparılmış bir organı/eti yemek yasaktır. **(Bet)** ***Birkat A-Şem*** (Tanrı'yı mübarek kılmak)**:** Bu *mitsva*, Tanrı'ya lanet okumayı yasaklamaktadır (ama Tanrı'ya saygı nedeniyle, tam aksine, "Tanrı'yı mübarek kılma" anlamına gelen *Birkat A-Şem* terimiyle adlandırılır). **(Gimal)** ***Gezel*** (hırsızlık veya gasp) yasağı ve **(Dalet)** ***Dinim*** (kanunlar). Diğer üç *mitsva* da, Yahudiler için "*yeareg uval yaavor*", yani ihlal etmektense ölümü tercih etmeyi gerektiren üç ağır günahla ilgili yasaklardır: *Avoda Zara* (putperestlik), *Giluy Arayot* (cinsel ahlaksızlık) ve *Şefihut Damim* (kan dökmek).

Dinim ile kastedilen nedir? Rambam'ın görüşüne göre bununla kastedilen, dünya uluslarının, *Şeva Mitsvot Bene Noah*'ın yerine getirilmesini sağlayacak ve bunlara aykırı davrananları cezalandıracak mahkemeler kurmakla yükümlü olduklarıdır.

Bu *mitsva*ların altı tanesi peygamberlik ilhamı yoluyla ilk insan *Adam A-Rişon*'a bildirilmiştir. *Ever Min Ahay* yasağı ise Noah'a verilmiştir, çünkü Noah'tan önce insanların hayvan eti yemelerine (hayvan *şehita* ile öldürülmüş olsa bile) izin verilmemişti.

Bu yaprakta *Gemara*, *Bene Noah*'a bu *mitsva*ların Tora'nın neresinde verildiğini açıklamaktadır.

Şeva Mitsvot Bene Noah - Devam

Yaprak 57

*Alaha*ya göre, *Şeva Mitsvot Bene Noah*'tan herhangi birini ihlal eden bir *Ben Noah* ölümü hak eder. Bu açıdan *Bene Noah*'ı bağlayan kanunlar daha ağırdır, çünkü Tora'ya göre bir Yahudi bu kanunların hepsi için idamı hak etmez. Örneğin hırsızlık yapan bir Yahudi, çaldığını iade veya tazmin etmelidir; ama bu eylemi nedeniyle idamı hak etmez. *Alaha* böyle olsa da, bu yaprakta bazı *Amora*ların, aynısının *Bene Noah* için de geçerli olduğu, yani bir *Ben Noah*'ın da bu yedi *mitsva*nın sadece bazılarını ihlal ettiği takdirde ölümü hak ettiği görüşünde olduklarını öğreniyoruz.

İlginçtir; Rambam (*İlhot Melahim* 9:14), Yaakov Avinu'nun oğulları Şimon ve Levi'nin Şehem halkını öldürmelerinin ardında, kanuna göre Şehem halkının idamı hak etmiş olmaları olduğunu yazmaktadır. (Bu konu Bereşit 34'te anlatılmaktadır).

Neden?

Çünkü, Şehem şehrinin prensi Şehem, Yaakov'un kızı Dina'yı kaçırmış ve bu şekilde *gezel* yasağını ihlal ederek ölümü hak etmiştir. Bunun yanında tüm Şehem halkı da bu olaya tanık olmasına rağmen Şehem'i mahkemeye çıkarmamış, bu şekilde "*dinim*" *mitsva*sını ihlal etmiştir ve dolayısıyla onlar da ölümü hak etmişlerdir…

Tüm Dünyadan Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Bu arazi benimdi; huzur içinde oturup kutsal Tora üzerinde emek sarf edebilmek için satmıştım onu."

Rabi Hiya bar Aba bunu duydu; yüreğinde Rabi Yohanan'ı takdir etti, ama bir şey söylemedi.

Ortak yolculukları devam etti ve geniş bir üzüm bağının girişine vardılar.

Bağdaki asmalar göz alıcı biçimde çiçek açmıştı. Dallardan sarkan üzüm salkımları etrafa insanı sarhoş eden, hoş bir koku yaymaktaydı.

Devamı 169'da

Bir Yisrael Mensubunun Onuru

Yaprak 58

Bu yaprakta, Yisrael'e mensup bir kişiye vurmanın ağır bir ihlal olduğunu öğreniyoruz.

Rabi Hanina şöyle demiştir: Bir Yahudi'ye vuran bir yabancı *mita bide şamayim* (Göklerin eliyle ölüm) ile cezalandırılacaktır (Rambam ve Meiri). Rabi Hanina bunu, Tora'da Moşe Rabenu'nun bir Mısırlıyı, kardeşlerinden bir İbrani'ye vurduğu için öldürmüş olmasından öğrenmektedir. Moşe Rabenu bu Mısırlıyı kendi eliyle değil, Tanrı'nın kutsal bir İsmi'ni zikretme suretiyle öldürmüştür; başka bir deyişle, ölümün kararını Tanrı'ya bırakmış ve Mısırlı, Göklerin kararıyla ölmüştür.

Rabi Hanina ayrıca Yisrael'den bir kişinin yüzüne tokat atan kişinin (Raşi'nin *Baba Kama* açıklamaları), sanki Kutsal *Şehina*'yı tokatlamış gibi kabul edildiğini söyler! Neden? Çünkü Yisrael, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın görüntüsünde yaratılmıştır ve bu hareket doğrudan Tanrı'ya yapılmış gibidir (Maarşa).

Gemara'da ayrıca Reş Lakiş'in söylediği ünlü bir sözü de okumaktayız: Her kim arkadaşına karşı [ona vurmak üzere] elini kaldırırsa, sonunda vurmasa bile "*raşa*" diye adlandırılır!

Buradan, öfke sonucunda veya başka sebeplerle bir başkasına vurmaktan kesinlikle kaçınmak gerektiğini öğreniyoruz. Tora yalnızca bir babanın veya hocanın, eğitim ve uyarı amacıyla çocuğa veya öğrenciye hafif bir şekilde vurmasına izin vermektedir.

Tora, Şabat ve Yahudiler

Yaprak 59

Yahudi olmayan bir kişinin Şabat'ı gözetmesi yasaktır!

Neden?

Çünkü Şabat yalnızca Yisrael halkına verilmiş bir armağandır ve bu günde bir Yahudi, Kutsal ve Mübarek Tanrı ile arasında bağlantı kurar; Yahudi olmayanların bu günle herhangi bir ilişkileri yoktur. Bu konuda kutsal Tora'mızda şöyle denmektedir: "*Bene-Yisrael Şabat'ı gözetsinler... **Bene-Yisrael ile aramda** ebedi bir işarettir o*" (*Midraş Raba*, *Devarim* 1:18).

Gemara'da ayrıca Yahudi olmayan birinin Tora öğrenmesinin de yasak olduğu söylenmektedir; çünkü Tora yalnızca Yisrael halkına verilmiştir. Yahudi olmayan biri Tora'dan yalnızca, *Şeva Mitsvot Bene Noah*'la bağlantılı kısımları öğrenebilir.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Liderliği

Roş A-Gola Rav Hizkiya şahsen en büyük Tora bilgelerinden biri olmanın yanı sıra, gerek *roş yeşiva*lara gerekse de onların sözlerine de onur verirdi. Mektuplarında Hahamları şu sözlerle onurlandırırdı: "Benden ve kıymetlimiz David'den, iki *yeşiva*nın başkanlarından ve tüm *Sanedrin*'den, büyük sıralara ve küçük sıralara mensup hahamlardan size selam olsun, çünkü Göklerin merhametiyle selametteyiz." Bu sözlerinde "kıymetlimiz David" derken, Kral David'den bahsetmekteydi.

4781 yılına ait bir mektupta Rav Hizkiya iki *yeşiva*nın başkanlarının izninden bahsetmektedir (Pumbedita'dan Rav Ay Gaon ve Sura *yeşiva*sı başkanı Rav Yisrael Koen).

Yeruşalayim'de *Gaon* olan Rav Eliyau Koen bir mektubunda "Tüm Yisrael Diaspora'sının başı efendimiz Hizkiya'dan ve *roş yeşiva* Rabenu Ay'dan" mektuplar aldığını yazmaktadır.

Rav Ay Gaon'un vefatından sonra, *alaha* sorularını çözüme kavuşturması için Rav Hizkiya'ya başvurmuşlardır.

***Roş A-Galut* Rav Hizkiya Gaon**

Acaba bu yasaklar neden *Şeva Mitsvot Bene Noah*'ın içinde sayılmamıştır?

Bazı *Amora*lar, Tora öğrenimi konusundaki yasağın elbette *Şeva Mitsvot Bene Noah*'a dâhil olduğunu belirtmektedirler; zira Tora Yisrael halkına ait olduğu için, başkaları onu öğrenirse, *gezel* (hırsızlık) yasağını çiğnemiş olmaktadır.

Gemara bunun yanında Yahudi olmayan birinin Şabat'ı gözetmesine dair yasağın neden *Şeva Mitsvot Bene Noah*'a dâhil edilmediğini de açıklamaktadır.

Gizlenen Kılıç

Yaprak

60

Şofetim kitabında, o günlerde Yisrael'de "Hâkim" olan (krallar dönemine kadar Yisrael liderlerine "hâkim" adı verilirdi) Eud ben Gera'dan bahsedilmektedir. O dönemde Moav kralı Eglon, on sekiz yıl boyunca Yisrael üzerinde egemenlik kurmuş ve halka ağır sıkıntılar yaşatmıştı ve Eud ben Gera onu öldürmeye karar vermişti.

Eud ben Gera bu amacına ulaşabilmek için kurnaz bir taktiğe başvurdu. Bu taktiği anlayabilmemiz için bir noktayı bilmemiz gerekir. Eskiden insanlar kılıçlarını genellikle sol bacak uyluklarının üzerine kuşanırlardı, çünkü bu şekilde kılıç sağ elle kolayca çekilebiliyor ve bu yapıldığı sırada hemen rakibe karşı saldırıya geçilebiliyordu. Ama Eud ben Gera solaktı ve bu nedenle hem normalden çok daha kısa bir kılıç aldı, hem de bu kılıcını sağ bacağının uyluğu üzerine kuşandı. Moav kralını ziyarete geldiği zaman, kılıç genellikle sol uyluk üzerinde olduğundan onun sol bacağını kontrol ettiler ve hiçbir şey bulamadılar. Eud ben Gera kralla baş başa kaldığı sırada ona "Sana *A-Şem*'in sözünü getirdim!" dedi. Kral ayağa kalktı ve Eud hemen kılıcını çekerek onu bu kötü kralın bedenine sapladı. *Gemara*'nın bu olayı aktarmasının sebebi, bu olaydan önemli bir prensibin öğreniliyor olmasıdır. Eud ben Gera, Tanrı'nın İsmi'ni söyler söylemez, kötü yürekli Moav kralı bile O'nu onurlandırmak üzere ayağa kalkmıştır. Bu da bizim için önemli bir ders olmalıdır; *A-Şem*'in İsmi zikredildiği zaman bizim de haydi haydi ayağa kalkmamız gerekir.

Bu *alaha* Tanrı'nın İsmi'nin açık bir şekilde telaffuz edildiği seyrek durumlar için (örneğin Bet-Amikdaş'ta yapıldığı gibi) geçerlidir. Ama bizim kullandığımız takma İsim zikredildiğinde böyle bir yükümlülük yoktur.

Tüm Dünyadan Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Bu bağ da benim elimdeydi" dedi Rabi Yohanan. "Ama tüm benliğimle Tora öğrenebilmek için onu satmıştım."

Rabi Hiya yine bu sözleri dinledi, ama sessiz kaldı.

Birlikte bir zeytinliğe geldiklerinde Rabi Hiya, Rabi Yohanan'ın "Tora ile meşgul olmak üzere aklımı tamamen boşaltma amacıyla onu satana kadar bu zeytinlik de benimdi" şeklindeki sözlerini duyunca bu kez şaşırmadı.

Devamı 171'de

Aşam Taluy

Yaprak 61

Tora'nın özellikle ağır addettiği bazı günahlar vardır. O kadar ki, bu günahlardan herhangi birini kasıtsız olarak işleyen bir kişinin bir *Hatat-korban*ı getirmesi gerekir. *Masehet Keritot*'un başında *mişna*, "*karet*" (ruhun kesilip atılması) cezasını gerektiren otuz altı günah saymaktadır; bu günahlar kasıtlı işlendiği takdirde *karet* cezasını, kasıtsız işlendiği takdirdeyse bir *Hatat-korban*ı getirmeyi gerektirir.

Peki, ya bir kişi günah işleyip işlemediğinden emin değilse ne olur? Örneğin bir kişi Şabat'ı kasıtsız olarak ihlal ettiği takdirde *Hatat-korban*ı getirmekle yükümlü hale gelir. Ama ya bir kişi tam da Şabat günü sona ererken, artık gece mi gündüz mü olduğu belli olmayan, dolayısıyla Şabat'ın sona erip ermediği kesin olarak bilinmeyen bir anda bir *melaha* (Şabat günü yapılması yasak olan bir iş) yaptıysa?

Bu durumda bir *Hatat-korban*ı getirmeyecektir, zira kişi bu *korban*ı yalnızca, söz konusu ihlali kasıtsız olarak işlediğinden "eminse" getirir. İşte Tora böyle durumlarda bir "*Aşam Taluy*" *korban*ı getirilmesini söylemektedir. "*Taluy*" sözcüğü "duruma bağlı; belirsiz; askıda, muallakta" anlamına gelir ve şüpheyi belirtir. Bu *Aşam-korban*ı (suç *korban*ı), günahın işlenip işlenmediği konusunda belirsizlik ve şüphe olduğu takdirde getirilir. Bu *korban*, günah işlemiş olma ihtimali bulunan kişiyi, günahı nedeniyle sıkıntı çekmeye karşı korur.

*Aşam Taluy korban*ına dair *alaha*lardan bir tanesine göre, bu amaçla satın alınan hayvan en az iki *sela* gümüş değerinde olmalıdır. Buna karşılık Tora, *Hatat-korban*ı için herhangi bir fiyat belirlememiştir ve getirilen *korban*ın değeri daha düşük olabilir. *Rişonim* Dönemi otoriteleri bunun sebebini şöyle açıklarlar: Bir insan bir yasağı ihlal edip etmediğinden emin olmadığı zaman *teşuva* yapma eğilimi göstermez, çünkü kendi kendisine "belki de günah işlememişimdir" diye telkinde bulunur. Bu nedenle böyle bir kişinin daha büyük ve belirgin bir kefarete ihtiyacı vardır.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Narbona Hahamları

Fransa ile İspanya arasındaki Provence bölgesinde bulunan Narbona (Narbonne) kentine Kral David'in soyundan gelen Hahamlar yerleşmişti ve burada "*Nasi*" (başkan) kurumunu sürdürmekteydi. Bu Hahamlar Babil'deki mevkidaşları gibi "*Roş A-Gola*" unvanını taşımıyorlardı, ama yine de halk onlara büyük saygı göstermekte ve onların Tora öğretilerini kana kana içmekteydi.

Bu hanedanın ilk halkası Rabi Mahir A-Nasi'ydi. İmparator Karl, kendi ülkesindeki Yahudilerin, *alaha* konusundaki sorularını Babil'e göndermek zorunda kaldıklarını görünce, onlara liderlik edecek büyük bir hahama ihtiyaç olduğunu görmüş ve onun ricası üzerine, Babil'de hüküm süren halife 4640 yılında Rabi Mahir A-Nasi'yi Narbona'ya göndermişti.

İmparator Karl, Rabi Mahir'e Narbona kentinde büyük bir malikâne ve kendisi tarafından imzalanmış özel imtiyaz senetleri ("Adel" senetleri) vermiş ve Rabi Mahir de Narbona şehrinde önemli bir *yeşiva* kurarak oradan Tora'yı yaymıştır.

Karpuzu Kaldırdı ve Bayıldı

Yaprak 62

Önceki yaprakta, Şabat'ı kasıtsız bir şekilde (*be-şogeg*) ihlal eden bir kişinin bir *Hatat-korban*ı getirmekle yükümlü olduğunu öğrenmiştik. Örneğin eğer o günün Şabat olduğunu unutup bir *melaha* (Şabat günü yapılması yasak bir iş) yaptıysa veya Şabat günü o *melaha*yı yapmanın yasak olduğunu unutup onu yaptıysa bu *korban*ı getirmelidir.

Bu yaprakta öğrendiğimiz kurala göre, eğer bir kişi yapmaya niyetlenmediği bir *melaha* yaptıysa, bu *şogeg* (kasıtsız) bile sayılmaz ve bu kişi *Hatat-korban*ı getirmekten muaftır. Örneğin bir kişi Şabat günü bahçesinde oturmaktadır ve önünde iki tane karpuz vardır. Bu karpuzlardan biri hâlâ toprağa bağlıdır, ama diğeri Şabat'tan önce koparılmıştır ve sadece toprağın üzerinde öylece durmaktadır.

Ve işte, adamın canı Şabat onuruna karpuz yemeyi çeker. Topraktan koparılmış olduğundan emin olduğu karpuzu kaldırır, ama bir de ne görsün? Meğer kaldırdığı, toprağa hâlâ bağlı olan diğer karpuzdur ve adam onu kaldırdığı anda karpuzun toprakla bağlantısı kopar. Adam neredeyse bayılacaktır. Zira henüz birkaç saniye önce "*Kotser*" (ürün biçme; veya bunun bir türevi olan *Toleş*, koparma) yasağını ihlal etmiştir! Zira bir bitkinin topraktan [veya ağaçtan] koparılması Şabat günü yapılması yasak olan bir *melaha*dır.

Ama *Gemara* bu adamın *Hatat-korban*ı getirmekle yükümlü olmadığını söylemektedir, çünkü adam karpuzu topraktan koparmaya hiç niyetlenmemiştir. Tek istediği, toprağa bağlı olmadığından emin olduğu karpuzu yerinden kaldırmaktır. *Gemara*'da bu gibi durumları tanımlamak için "*mitasek*" (bir şeyle meşgul olan, uğraşan) terimi kullanılır. Kişi masumane bir şekilde yasak olmayan bir şeyle uğraşırken bilmeden yasak bir davranışta bulunmuştur.

Tüm Dünyadan Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Bu noktada Rabi Hiya bar Aba artık dayanamadı ve gözyaşlarına boğuldu.

"Niçin gözyaşı döküyorsun?" diye sordu hayretle Rabi Yohanan. "Elinizde tüm bu mallarınızdan hiçbir şey bırakmadığınız için ağlıyorum" dedi Rabi Hiya bar Aba. "Yaşlılığınızda neyle geçineceksiniz?"

"Hiya, evladım!" diye açıkladı Rabi Yohanan anlayışlı bir şekilde. "Yaptığım bu satışlarla kayba uğradığımı mı zannediyorsun?..."

Devamı 173'te

Putperestlik Böyle Başladı

Yaprak

63

Bu yapraklarda öğrenilen konular özellikle putperestliğe (*avoda zara*) dair *alaha*ları ele almaktadır.

Öncelikle putperestlikle ilgili kısaca genel bilgileri öğrenecek ve sıradaki öğrenim parçalarımızda da *Gemara*'dan buna dair bazı konuları aktaracağız.

Bazı insanlar hayret etmektedir: İnsanlar nasıl olup da putperestliğe başlamışlardır? İlk insan Adam A-Rişon, dünyayı Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın yaratmış ve yönetmekte olduğunu bilmekteydi. Öyleyse nasıl olmuştur da insanlar dünyanın putlar tarafından yaratılmış olduğuna inanmaya başlayabilmişlerdir?

Rambam bu konuda şöyle yazar: Adam A-Rişon'un torunu olan Enoş'un nesline kadar dünyada putperestlik diye bir şey yoktu; ama Enoş'un neslinde insanlar ağır bir hataya düştüler: Dünyayı Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın yarattığını biliyorlardı, ama yıldızları ve burçları onurlandırmaya karar verdiler. Bu düşüncelerinin ardında Tanrı'nın da bu gök cisimlerini onurlandırmış olduğu fikri yatmaktaydı; ne de olsa Tanrı onları gökyüzüne yerleştirmiş, bir anlamda onları Kendi hizmetkârları haline getirmişti. Ve tıpkı bir kralın hizmetkârlarını onurlandırmak gerektiği gibi, bu gök cisimlerini de onurlandırmak gerekmekteydi. Bu düşünceyle hareket ederek gök cisimlerine kurbanlar yapmaya, onları temsil eden şekillere ve heykellere eğilmeye ve onlara onur vermeye başladılar. Ama bu gerçekte çok ağır bir hataydı ve yapılanlar putperestlik yasağının ihlali anlamına geliyordu; çünkü yalnızca Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya ibadet etmek gerekir. Sonraki nesillerde ise insanlar bu kadarını bile düşünmemeye başladılar. Kendi babalarını ve büyükbabalarını filanca yıldıza taparken gördükleri için, bu yıldızın iyilik veya kötülük etme gücüne sahip olduğuna inanarak onlar da aynı şekilde davrandılar ve Tanrı unutuldu. Putperestlik bu şekilde dünyada yayıldı.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Hahamlar, Öğretileri ve *Alaha* Kararları

Narbona Hahamları

Narbona'daki Rabi Mahir A-Nasi'nin etrafında nicelik ve nitelik olarak çok büyük bir *yeşiva* toplanmıştı. Buradaki büyük Hahamlar arasında Rav Yaakov Gaon, Rabenu Moşe A-Darşan ve oğlu – Rabenu Gerşom *Meor A-Gola*'nın (Diaspora'nın ışık kaynağı) öğrencisi – Rav Yaakov ben Moşe A-Darşan, Rabenu Yitshak ben Maran Levi ve öğrencisi Rav Avraam *Av Bet Din* sayılabilir.

Narbona Hahamlarının öğretileri ve *alaha* kararları, *alaha* alanında birer temel taşıdır ve *Rişonim* Dönemi Hahamlarımızın hepsinin eserlerinde kendilerinden alıntılar yapılmıştır. Bunların Raşi, Talmud Bavli üzerindeki *Tosafot* açıklamaları ve *Roş*'un yazılarından, *Maran* Bet Yosef'e (Rabi Yosef Karo) kadar birçok otorite tarafından alıntılandığı görülebilir.

Narbona yakınlarındaki Lonil (Lunel) şehrindeki Hahamlar da – ki aralarında Kral David'in soyundan gelen Rabenu Meşulam ben Yaakov ve oğulları da vardır –çok büyük Tora otoriteleriydi. Bu Hahamlar, Narbona Hahamları ile bir bütün olarak kabul edilirler ve onların *alaha* kararları da Yisrael cemaatleri içinde yayılmıştır.

Rişonim Dönemi Hahamlarımızın kitaplarından bazılarında ilk Narbona Hahamlarından "*Geone Narbona*" (Narbona *Gaon*ları) diye bahsedilir.

Putperestlik Konusundaki *Yetser Ara*nın İptali

Yaprak 64

Acaba hiç "*sukot banot*" diye bir şey duyan var mı? Peki ya "*baraha karaha*"yı duymuş muydunuz?

Gemara, yaprak 63'te bunların bazı put isimleri olduğunu söylemektedir. *Sukot banot*, yanında civcivleriyle duran bir tavuk şeklindeydi ve eski dönemlerde Babilliler bu puta taparlardı. "*Sukot*" sözcüğü "*sehvi*" (horoz) ile bağlantılıdır ve "*banot*" da "kızlar" anlamına gelir ki o tavuğun civcivlerini belirtmekteydi (Radak). Babilliler böyle bir put yapmışlardı, çünkü ona taptıkları takdirde, tıpkı bir tavuğun, civcivlerine kanat gerip onları koruması gibi burçların da kendilerine kanat gereceklerini düşünüyorlardı (*Yad Rama* ve *En Eliyau*). "*Baraha karaha*" ise, aklınıza bile gelmez, kel bir keçi şeklinde bir puttu ve Hamat halkı bu puta tapardı.

Bu yaprakta *Gemara*, eski dönemlerde *yetser ara*nın (kötü dürtü) insanları putperestliğe yönlendirme konusunda çok güçlü olduğunu, ama II. Bet-Amikdaş'ın inşasıyla birlikte Yisrael Hahamlarının *yetser ara*nın bu konudaki gücünün zayıflatılması için dua ettiklerini belirtmektedir. Şöyle demişlerdi Hahamlarımız: "I. Bet-Amikdaş *avoda zara* (putperestlik) nedeniyle yıkılmış ve Babil sürgünü bu yüzden başlamıştı. Lütfen *A-Şem*, *yetser ara*nın gücünü iptal et." Hahamlar oruç tutup dua ettikten sonra Göklerden bir not düşmüş ve orada yazılanlardan, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın bu duayı kabul ettiğini anlamışlardır. Gerçekten de o zamandan itibaren insanları putperestliğe kışkırtan *yetser ara*nın gücü azalmış, dünyada puteperestlik etkisini gittikçe yitirmiştir.

Tsaar Baale Hayim

Yaprak 65

Bu yaprakta, insana şefkat ve merhameti öğreten iki *mitsva*dan bahsedilmektedir. Bu *mitsva*lar hayvanlarla ilgilidir.

a. Tahıl ürünleri harmanda dövülürken hayvanlardan yararlanılır. Tora'da, tahılını dövmek için bir boğayı kullanan kişinin, boğanın ağzını kapatarak, üzerinde çalışmakta olduğu tahıldan yemesini engellememesi emredilmektedir. Pasukta söylendiği gibi "*lo tahsom şor bedişo*" ("*harman dövdüğü sırada boğaya burunsalık takma*"; Devarim 28:4).

Tüm Dünyadan Daha Değerli (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"…Ben sadece altı günde yaratılmış şeyler sattım ve karşılığında kat kat daha değerli bir şey – kırk gün sonunda verilen bir şey – aldım! Böylece kat kat kârlıyım!"

"Tüm dünya yalnızca altı günde yaratıldı" diye devam etti Rabi Yohanan. "Ama kutsal Tora'mız kırk günlük ulvi hazırlıkların ardından verildi. Öyleyse Tora'nın değeri ölçülemeyecek kadar büyük demektir…" (*Şir Aşirim Raba* 8:7).

SON

Sefer A-Hinuh'ta (*mitsva* 596) bu *mitsva*nın sebebi şöyle açıklanmaktadır: İnsanın, tahıl üzerinde zahmetli bir çalışma yapan hayvana acıması gerekir. Onun bu tahıldan biraz yemesine izin vermelidir. Kişi kendisini buna alıştırdığı takdirde, mutlaka insanlara da iyilik etmeye özen gösterecek, hakları olan iyiliği onlardan esirgemeyecektir. *Sefer A-Hinuh* sözlerini şöyle tamamlar: "Ve Tanrı'nın kutsal halkının yürümesinin uygun olduğu yol budur."

b. Boğa ve eşeği birlikte kullanarak tarla sürmek yasaktır. Aynı şekilde iki farklı hayvan türünü, örneğin bir at ve köpeği birlikte işe koşmak da yasaktır. Bu *mitsva*nın ardındaki sebep nedir? *Sefer A-Hinuh* (*mitsva* 550) bunun da *tsaar baale hayim* (hayvanlara sıkıntı verme, eziyet etme) yasağıyla bağlantılı olduğunu belirtir. Çünkü birçok kez bir hayvan başka türden bir hayvanla birlikte çalışmak zorunda bırakıldığı zaman, aradaki bazı eşitsizlikler nedeniyle bundan rahatsızlık duyar ve hayvanlara eziyet etmemek gerekir.

Kızmak Yok!

Yaprak 66

Herhangi bir Yisrael mensubuna beddua etmek yasaktır. Bunun yanında Tora, özellikle bir *Nasi*'ye (başkan veya hükümdar) beddua etmeyi de yasaklamaktadır: "…*ve halkındaki bir başkana beddua etme*" (Şemot 22:27). Kimdir *Nasi*? Bu terim, Yisrael halkının bütünü üzerinde lider konumunda olan bir kişiyi kasteder. Bu, krallık gibi siyasi bir liderlik olabileceği gibi, *Sanedrin* başkanlığı (*Nasi*) gibi bir Tora liderliği şeklinde de olabilir (Ramban'ın açıklaması).

Tora ayrıca kişinin babasına veya annesine beddua etmesi durumunda da buna özel, ağır bir cezayı öngörmektedir.

Beddua etme yasağıyla bağlantılı olarak Rambam şöyle yazar: Eğer dikkat edersek, bedduanın bir tür intikam olduğunu görürüz. Neden? Çünkü kendisine kötülük etmiş olan birine öfkelenen insan ondan intikam almak ister ve bazen o kişinin nasıl acı çekeceğini hayal etmek bile ona yeter. Bazen o kadar kızar ki, bunu ağzından çıkardığı sözlerle ifade eder: "Başına şöyle şöyle şeyler gelsin." Hatta bazen eyleme bile başvurur; ona vurur, hatta öldürür. Hepsi kişinin öfkelenme derecesine bağlıdır. Bu nedenle Tora, kendimizi öfkelenmeye alıştırmamamız için beddua etmememizi emretmektedir. Tora bu şekilde bize iyi karakter nitelikleri aşılamaktadır.

Kim Kimdir?

Geonim Dönemi

Rav Mahir'in Soyu

Rav Mahir'in soyundan birkaç nesil boyunca büyük Hahamlar ve *Nasi*ler çıkmıştır. Örneğin Rabi Klonimus, Rabi Todros ve Rabi Moşe ben Todros. Rabi Mahir'in torunları içinde "*Nasi*" unvanını taşıyan en son kişi 5060'lı yıllarda yaşamış olan Rabi Klonimus ben Rabi Todros olarak bilinmektedir.

Günümüzde Narbona müzelerinde, bir aslanı resmeden ve bir yanında İbranice, diğer yanında da eyaletin yazısıyla "Klonimus Todros Mamet Toraf" yazısı bulunan bir mühür bulunmaktadır.

Ailenin, Rav Mahir'in torunlarıyla evlenen damatları da "*Nasi*" unvanını taşımışlardır.

Fransa Yahudilerinin 5066 yılında kovulmalarıyla birlikte Narbona *Nasi* hanedanı da sona ermiştir, ama öğretileri ve bilgelikleri Yisrael halkı içinde ebediyen kalmıştır.

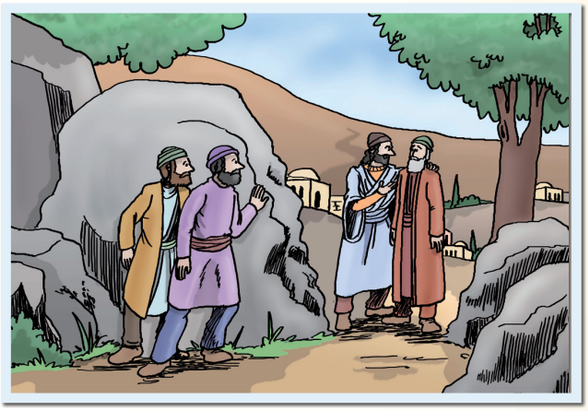
Narbona Hahamları

Rambam yasağın sebebinin gerçekten de bu olduğuna dair bir de kanıt getirir: Tora, sağır birine bile beddua etmeyi yasaklamıştır; oysa bu kişi duymamaktadır, dile getirilen bedduadan haberdar bile olmayacaktır! Bu yasaktan, Tora'nın insanları beddua gibi olumsuz sözlerden men etmek istediğini anlıyoruz. Ve sağır örneğinde görüldüğü gibi, bu yasağın sebebi özellikle bedduanın muhatabını bundan dolayı duyacağı üzüntüden esirgemek değil, bize iyi karakter nitelikleri aşılamaktır.

Şahitleri Saklamaya Ne Gerek Var?

Yaprak 67

Tora "*mesit*" konusunda çok katıdır. *Mesit*, insanları putperestliğe teşvik etmeye çalışan kişidir ve Tora böyle biri için en ağır idam şeklini öngörmüştür.

*Mesit*in günahı çok ağır olduğundan, aşağıdaki konularda ona karşı kanunlar da daha katıdır:

İki önemli bilgiye dikkat edin:

a. Bir *bet din*, günah işleyen bir kişiyi, eylemine tanıklık edecek en az iki şahit olmadığı takdirde hiçbir zaman cezalandırmaz.

b. Genellikle bir insanı günah işlerken suçüstü yakalamaya gayret edilmez. Örneğin, Şabat'ı ihlal ettiğinden şüphelenilen bir adamı suçüstü yakalamak için onun yakınına gizlice şahitler yerleştirilmez. Ama adam günah işlediği sırada oraya şahitler rastgelmiş ve onu bu günahı işlememesi konusunda uyarmalarına rağmen adam günahı işlemişse, bu şahitler tanıklık ifadesi vermek üzere *bet din*e gelirler. Başka bir deyişle şahitlerin temel amacı günahkârı cezalandırmak değil, aksine onu günahı işlememesi konusunda uyarmaya gayret etmektir.

Buna rağmen bir *mesit* söz konusu olduğunda bu şekilde davranılmaz! Eğer Reuven, Şimon'u puta tapması için kışkırtırsa, ortada iki şahit olmadığı için onu *bet din*de mahkûm etmek henüz mümkün değildir. Ne yapılır? Şimon Reuven'e tuzak kurar ve ona "Birkaç arkadaşım var. Mutlaka onlar da senin sözlerini dinlemek isteyeceklerdir" der. Bu şekilde *mesit*in kışkırtmalarına tanıklık edecek şahitler olacaktır. Eğer bu kurnazlık işe yaramazsa, gizli bir yere şahitler yerleştirilir ve Şimon orada Reuven'i konuşturur. Bu şekilde şahitler Reuven'in putperestliğe kışkırtmasını duyarlar ve *bet din*de ona karşı tanıklık edebilirler.

Tanrı Borçlu Kalmaz

Hahamlarımızdan MAASELER

Şehrin Yahudi sakinlerinden ikisi aynı gün ölmüştü. Ama bunlardan biri için şehir sakinleri seller gibi gözyaşı dökerken, diğerinin ölümünden, ailesi haricinde üzüntü duyan tek kişi yoktu.

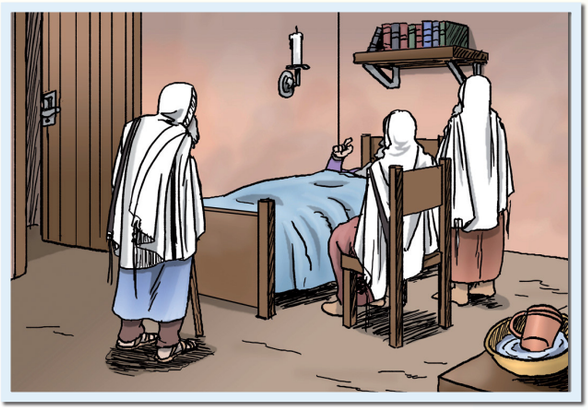
İlk kişi en büyük Yisrael Hahamlarından biriydi ve neslin tüm büyükleri bu *tsadik*e son yolculuğunda eşlik etmek üzere oraya akın akın gelmişti.

Devamı 177'de

Hahamların Rabi Eliezer ben Urkenos'u Ziyaretleri

Yaprak

68

Bu yaprakta *Gemara*, *Tanna* Rabi Eliezer ben Urkenos'un vefatı sırasında meydana gelen olayları anlatmaktadır. Rabi Eliezer en büyük *Tanna*lardan biri, Rabi Yeoşua'nın arkadaşı ve Rabi Akiva'nın hocasıydı. Hastalanmış olan Rabi Eliezer ölmeye yakınken Yisrael'in Hahamları onu ziyarete geldiler. Bir Cuma günüydü ve ev halkı onun hastalığı ile meşgul olduğu için Şabat hazırlıklarıyla ilgilenmekte geç kalmıştı. Şabat başlamak üzereydi ve Şabat günü *tefilin* takılmadığı için, Rabi Eliezer'in oğlu Urkenos, hasta babasının başında ve kolunda duran *tefilin*i çıkardı. Ev halkı ancak bunun ardından, hemen gidip Şabat kandillerini vaktinde yaktılar. Rabi Eliezer kendisini ziyarete gelen Hahamlara, ev halkının doğru davranmadığını söyledi ve bu sözlerini şöyle açıkladı: "Şabat günü *tefilin* takan bir kişi Tora'nın bir yasağını ihlal etmez; Şabat günü *tefilin* takma yasağı, Hahamların koyduğu bir yasaktır. Buna karşılık Şabat günü ateş yakmak Tora'nın bir yasağıdır. Bu nedenle, geç kalıp bu yasağı ihlal etme riskine girmektense, öncelikle acele edip kandilleri yakmaları ve *tefilin*imi ancak bundan sonra çıkarmaları gerekirdi."

MASEHET SANEDRİN
PEREK 8:
BEN SORER UMORE

Ben Sorer Umore

Yaprak 69

Sekizinci *perek*in başlığı "*Ben Sorer Umore*"dir. Bu ismin konmasının sebebi, bu *perek*te bir *ben sorer umore* ile ilgili *alaha*ların ele alınıyor olmasıdır.

Ben sorer umore, büyüklerinin otoritesini kabul etmeyen, babasının ve annesinin sözünü dinlemeyen, şarap ve et çalan ve son derece bozuk bir davranış gösteren bir oğuldur. Tora bir *ben sorer umore* için en ağır cezayı öngörür. *Gemara*, bir *ben sorer umore*nin bulunduğu ihlallerin aslında bu cezayı gerektirecek kadar ağır olmadığını söylemektedir. Öyleyse ona bu kadar ağır bir ceza verilmesinin sebebi nedir? Çünkü bu şekilde davranmaya alışmış bir kişinin gittikçe daha da kötüleşip sonunda insanları soymaya ve cinayetler işlemeye başlayacağı açıktır. *Gemara*'da şöyle denmektedir: "*Ben sorer umore*, gidişatı nedeniyle idam edilir" – tutturmuş olduğu yol onu haydutluk ve cinayete götürdüğü için bu ağır cezayı hak eder.

Ancak Hahamlarımız bir *ben sorer umore* olayının tarihte hiçbir zaman olmadığını ve hiçbir zaman da olmayacağını söylerler; çünkü bu kanunun uygulanması çok fazla ayrıntının aynı anda gerçekleşmesine bağlıdır ki fiiliyatta bu mümkün değildir. Ama Tora yine de, içerdiği dersler ve konuyu incelemenin sağlayacağı ödül için bu kanuna yer vermiştir.

Şarap *Alaha*ları

Yaprak 70

Bu yaprakta şarapla bağlantılı bazı *alaha*ları öğreniyoruz.

İlk *alaha* bir *ben sorer umore* ile ilgilidir. Bilindiği gibi bir *ben sorer umore*nin alışkanlıklarından biri de aşırı miktarda şarap içmektir. Bir başka *alaha* ise *Tişa BeAv* kurallarıyla ilgilidir: *Tişa BeaAv* arifesinde akşamüstü, oruçtan önceki son öğün yenir. Bu öğüne "*seuda mafseket*" (kesen öğün) adı verilir, çünkü bu, ardından yemek yemeyi kestiğimiz öğündür. *Seuda mafseket*te şarap içilmez ve et yenmez; hatta iki farklı tür pişmiş yemek yenmez. Örneğin hem pişmiş balık hem de pişmiş patates yenmez. Bu âdet, Bet-Amikdaş için tutulan yasın bir parçasıdır.

Günümüzdeki gelenek, *Tişa BeAv*'dan önceki dönem boyunca da şarap içmemek ve et yememek şeklindedir ve buna ne zaman başlandığı cemaatten cemaate farklılık gösterir.

Hahamlarımız şöyle derler: Her kim Yeruşalayim için yas tutarsa, gelecekte Yeruşalayim tekrar inşa edildiği zaman onun sevincini görmeye de nail olacaktır.

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Bu şekilde, zengin, ama kötü biri olan diğer kişi de, aynı günde öldüğü için, şehir sakinlerinin, onun cenazesini de Rav'larının cenazesiyle birlikte kaldırmasına nail olmuştu.

Cenaze korteji ilerlemekteydi ve Yahudiler boyunları bükük halde ve yürekleri yakan bir keder içinde cenazelerin ardından yürürlerken, birden bire ortaya bir grup eşkıya çıktı. Haydutlar yaklaşmaya başlayınca, cenazeye katılan herkes can havliyle her yöne kaçıştı. Kaçıp bulabildikleri her deliğe saklandılar ve cenazeleri orada bıraktılar…

Devamı 179'da

*Mezuza*lar Ne Olacak?

Yaprak

71

Tora'da *ir anidahat* konulu bir *mitsva* vardır.

İr anidahat, sakinlerinin putlara tapmaya başladığı bir Yahudi şehrine verilen isimdir.

Masehet boyunca *ir anidahat* kanununu ele alan çeşitli konular yer almaktadır ve bu yapraktaki konu da bu kanunla ilgili belirli bir ayrıntıya odaklanmaktadır. Böyle bir şehrin "tüm malları" şehir meydanına toplanır ve yakılır. Tora'nın söylediği gibi: "*Ve [şehrin] tüm ganimetini [şehir] meydanının içine toplayıp… yakacaksın*" (Devarim 13:17). Ama bir sorun vardır: Evlerin kapılarındaki *mezuza*lar ne olacaktır? *Mezuza* yakmak yasaktır!

*Mezuza*lar tabii ki yakılmayacaktır ve buna bağlı olarak, *Gemara*'da çok etkili bir kuralı öğrenmekteyiz: Rabi Eliezer'in söylediğine göre eğer durum böyleyse, içinde tek bir *mezuza* bile olan bir şehirde *ir anidahat* kuralı uygulanamaz; zira *mezuza*daki kutsal yazıları yakmak mümkün olmadığından "tüm malları" yakmak da mümkün olmayacaktır! Böylece *ir anidahat* kanunu da tıpkı *ben sorer umore* gibi, gerektirdiği ince ayrıntılar nedeniyle pratikte uygulanabilir nitelikte değildir. Öyleyse Tora neden bir *ir anidahat*ı bütünüyle yakmayı emretmiştir? Rabi Elazar şöyle demiştir: Bu konu Tora'ya, insanların Tora öğrenip ödüle hak kazanabilmeleri amacıyla yazılmıştır.

Ama bazı *Tanna*lar farklı fikirdedir ve onlara göre evet, *mezuza*lar yakılmayacaktır, ama geri kalan tüm mallar yakılabilir ve bu şehre *ir anidahat* kanununun uygulanmasının önünde bir engel yoktur.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

Erets-Yisrael'deki *yeşiva*nın başkanı Rav Aaron ben Meir Gaon, Tora edebiyatında "Ben Meir Gaon" diye adlandırılır. "Ben Meir" bu ailenin, birkaç nesil öncesindeki atası olan Rabi Meir'in adıyla anılan soyadıdır. Rabi Meir, Babil'de Tora'yı öğretmiş ve Babil *yeşiva*larındaki *haham*larla *alaha* açısından görüş ayrılığına düşmüştür.

Oğlu Rav Yoşiya Gaon onun yerini almış ve Erets-Yisrael'deki *Gaon*lar hanedanı ondan çıkmıştır: Rav Yoşiya'nın oğlu Mar Avraam, onun oğlu Rav Aaron ve onun oğlu, Ramla'lı Rav Yoşiya Gaon.

Rav Aaron'un döneminde *Av Bet Din* görevini Rabana Yitshak sürdürmekteydi.

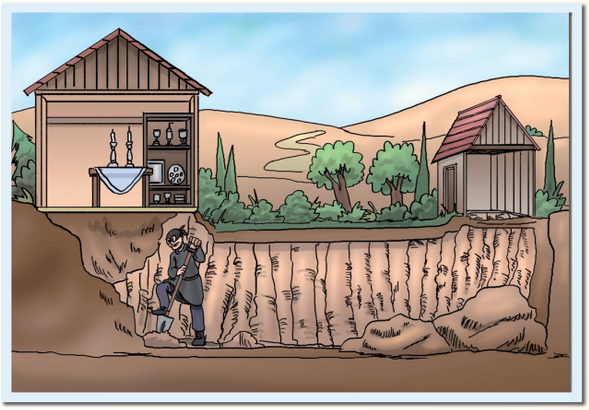
Rav Aaron, Karay gruplarının sebep olduğu sıkıntılara bir son verme amacıyla Abbasi halifesi el-Muktedir'le görüşmek üzere Babil'e gitmiş ve kendisine bu görevinde Babil'in saygın ve zengin simalarından Rav Aaron beRabi Amram da çok yardımcı olmuştur.

Rav Aaron ben Meir Gaon

Rav Aaron'la Babil Hahamları arasında, Yahudi takviminin sabitlenmesi konusunda keskin bir görüş ayrılığı başgöstermiştir. Karşısında özellikle, Babil Hahamlarının ekolünü tasdik etmek üzere kitaplar ve yazılar yazmış olan Rav Saadya Gaon yer almıştır.

Hırsız Var!

Yaprak 72

"*Aba leorgeha – aşkem leorgo*" kuralını daha önce görmüştük (bkz. sayfa 162). Bu yaprakta bu kuralı Tora'nın neresinden öğrendiğimizi görmekteyiz (Raşi).

Tora'da bir eve gizlice giren bir hırsızdan bahsedilmektedir. Bu kişiye "*ba ba-mahteret*" (yer altından gelen) adı verilir. Bu kişi bir eve girip hırsızlık yapma amacıyla bir tünel kazar. Tora bu şekilde eve girmeye çalışan bir kişinin gerekirse öldürülmesine izin vermiştir. Neden?

Tora böyle bir hırsızın psikolojisini bilmektedir. Eğer evin sahibi onu fark eder ve engellemeye kalkışırsa, hırsız onu öldürme yoluna başvurabilecektir! Bu olasılık, hırsızın, gerektiği takdirde ev sahibini öldürmeyi göze alarak geldiği sonucuna varmak için yeterlidir. Dolayısıyla Tora ev sahibine "*aba leorgeha – aşkem leorgo*" (seni öldürmeye geleni, erken davranıp sen öldür) demektedir.

Ama gerçekte, eğer ev sahibi hırsızın onu asla öldürmeyeceğini açıkça biliyorsa, o zaman hırsızı öldürmesi yasaktır. *Gemara* buna bir örnek vermektedir. Eğer bir oğul, kendi babasının evin altını oyup hırsızlık yapmaya çalıştığını görürse, babasını öldürmesi yasaktır, çünkü babasının onu öldürme gibi bir niyeti olmadığı konusunda şüphe yoktur. Ne de olsa bir babanın oğluna olan sevgisi diğer her şeyden kuvvetlidir.

Hahamlarımızdan MAASELER

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Vefat eden Hahamın, ona sınırsız bir şekilde bağlı, çok sadık bir öğrencisi vardı. Hocasının tabutunu böyle sahipsiz bırakmayı kesinlikle kabul etmemiş ve içini kaplayan korkuya rağmen yerinden kımıldamayarak hocasının yanı başında kalmıştı.

Çete oradan ayrıldıktan sonra aradan birkaç dakika geçti. Yavaş yavaş insanlar saklandıkları yerlerden çıkmaya başladılar ve cenazelere eşlik etmeye devam ettiler. Şehir halkı tekrar bir araya gelmişti.

Devamı 183'te

"Lo Taamod Al Dam Reeha"

Yaprak 73

Kutsal Tora'mız her Yahudi'yi uyarmaktadır: "*Lo taamod al dam reeha*" – "Akranının kanına seyirci kalma" (Vayikra 19:16).

Nedir kastedilen?

Örneğin diyelim ki bir adam, bir grup haydutun bir kişiye saldırdığını ve bu kişinin tehlike altında olduğunu görüyor. Veya bir kişinin hayvanların saldırısına uğradığına veya boğulma tehlikesi yaşadığına ve bunun gibi hayati tehlike arz eden bir duruma düştüğüne şahit oluyor. Bu adamın hiçbir şey yapmadan, öylesine yerinde durması yasaktır; akranının canı tehlikededir! Aksine, hemen koşup ona yardım etmelidir.

Rambam bu yükümlülüğün başka halleri de kapsadığını ve sadece hayati tehlike durumlarına seyirci kalmamakla sınırlı olmadığını söyler. Bir Yahudi, parasını veya malını kaybetme tehlikesi altında ise bile onu bu durumdan kurtarmak için gayret gösterme yükümlülüğü vardır. Örneğin bir kişinin evinde yangın çıktığı görülürse, yangını söndürmeye çalışmak veya itfaiyeyi aramak bir yükümlülüktür. Eğer bir arkadaşımızın kitabının, yağmur yağdığı bir sırada açık bir pencerenin kenarında durduğunu görürsek, kitabın zarar görmemesi için pencereyi kapatmak gerekir. Ve buna benzer şeyler.

Tora'nın bu *mitsva* ile ilgili pasuğun sonunda ne yazdığına dikkat edin: "*Lo taamod al dam reeha*; ***ani A-Şem***" – "… ben *A-Şem*'im". Bu ilaveyle, Tanrı, arkadaşını bu gibi durumlardan kurtaran kişiye ödül vaat ettiğini ve duruma seyirci kalarak yardım eli uzatmayan kişiyi de cezalandıracağını söylemektedir (Raşi'nin oradaki açıklaması).

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

Rav Eliyau Koen

Yeruşalayim'deki *Geon Yaakov yeşiva*sının başkanı Rav Eliyau Koen, aynı *yeşiva*nın başkanı olan Rav Şelomo A-Koen'in oğluydu ve Rav Şelomo ben Yeuda'nın *bet din*ine mensup Rav Yosef A-Koen Rigi'nin soyundan geliyordu.

Başlarda kardeşi Rav Yosef'le birlikte *Gaon* olarak görev yapmış ve Rav Yosef'in vefatından sonra *Gaon* olarak görevini 4844 yılına kadar tek başına sürdürmüştür.

Oğulları da büyük birer Tora otoritesi ve neslin liderleriydi. Oğlu Rav Evyatar onun yerini almıştır ve diğer bir oğlu Rav Şelomo da *roş yeşiva*ydı.

Kislev ayında vefat etmiş ve cenazesinde kendisine büyük onur verilmiştir. Onu Galil bölgesindeki Dalton'da, orada gömülü olan kutsal *Tanna*ların yanına gömmek üzere üç günlük yol yürümüşler ve tüm bu yol boyunca tabutu bir araba üzerinde değil omuzlar üzerinde taşımışlardır.

Yeareg Uval Yaavor

Yaprak 74

Pikuah nefeş (hayati tehlike; tam çeviriyle "cana gözkulak olma") durumunda Tora'nın tüm *mitsva*larının ikinci plana itildiğini birkaç vesileyle öğrenmiştik. Örneğin hayati tehlike söz konusu olduğu takdirde Şabat günü ambulans çağrılabilir; yaşam tehlikesi olan bir hasta Yom Akipurim'de bile yemek yiyebilir vb.

Ancak üç ağır günah vardır ki, onlar için "*yeareg uval yaavor*" – "[gerekirse] öldürülsün, ama ihlal etmesin" denmiştir: *avoda zara* (putperestlik), *giluy arayot* (cinsel ahlaksızlık) ve *şefihut damim* (kan dökmek; cinayet). Örneğin hasta bir kişi, hayati tehlikesi varsa bile, putperest amaçlarla gerçekleştirilmiş bir *korban*ın bedeninden hazırlanmış bir ilaç alamaz. Veya eğer bir düşman, bir Yahudi'ye bu üç günahtan biri için "Bunu yaparsan seni öldürmeyeceğim" derse, Yahudi'nin bunu kabul etmesi yasaktır. Ama bu üçü dışındaki yasaklar söz konusu olduğunda, bir Yahudi günah işlemekle ölüm arasında tercih yapmaya zorlanırsa, günahı işlemelidir.

Kural genel olarak böyledir; ama "*şeat a-şemad*" söz konusu olduğunda durum değişir.

Nedir "*şeat a-şemad*"? Düşman ulusların Yahudileri sırf onlara Tora'yı unutturma ve terk ettirme amacıyla günah işlemeye zorladıkları dönemlere "*şeat a-şemad*" adı verilir. Böyle zamanlarda bir Yahudi, bu üç ağır günah dışındaki herhangi bir günahı işlemekle ölüm arasında bir tercih yapmaya zorlanırsa da yine ölümü tercih etmelidir.

Bu *alaha*yı yerine getirip canını feda eden bir Yahudi, olası en büyük *mitsva*yı yerine getirmiş olur: "*Kiduş A-Şem*" – Tanrı'nın İsmi'ni kutsal kılmak. Bu kişinin Gelecek Dünya'daki ödülü çok büyüktür. Nesiller boyunca birçok atamız bu *mitsva*yı yerine getirmiş ve sırf putlara tapmamak ve dinlerini değiştirmemek için gerek kendileri gerekse de aile fertleri, *Kiduş A-Şem* uğruna canlarını feda etmekten çekinmemiştir. Bu insanlar "*Kedoşim*" – "kutsallar" – diye adlandırılır.

Kumandan Naaman'ın *Tsaraat* Rahatsızlığı

Yaprak 75

Peygamber Elişa'nın döneminde, Aram ordusunun kumandanı Naaman, *tsaraat* hastalığına yakalanmıştı. Naaman'ın eşinin, Erets-Yisrael'den esir alınmış, küçük yaşta bir hizmetçi kızı vardı. Bu kız "*Tsaraat*ın çaresi olduğunu biliyorum! Kocanıza söyleyin, Peygamber Elişa'ya bir rica göndersin. Elişa onu tedavi edecektir" dedi. Naaman'ın eşi bunu kocasına anlattı ve o da Aram kralına söyledi. Aram kralı, Naaman'ı, bir rica mektubuyla Yisrael kralına gönderdi. Yisrael kralının Peygambere Naaman'ı iyileştirmesini emretmesini istiyordu. Böylece Naaman Elişa'ya geldi ve Elişa ona yedi kez Yarden Nehri'ne dalmasını söyledi. Naaman bunu yapınca *tsaraat* rahatsızlığı geçti.

Naaman o günden sonra putlara tapmamaya karar verdi, ama Elişa'ya "Efendim (Aram kralı) putperestlik tapınağına giderken kendisine eşlik ettiğim zaman benim de putun önünde eğilmem gerekecek. Aksi takdirde bana kötülük ederler" dedi. Elişa onu selametle uğurladı.

Gemara bu olayı, Yahudi olmayan birinin, *Kiduş A-Şem* uğruna canını feda etmek zorunda olmadığını öğretme amacıyla aktarmaktadır. Zira Elişa, Naaman'a, ne olursa olsun putun önünde eğilmekten kaçınması gerektiğini söylememiştir. (Buna rağmen şunu bilmek önemlidir ki, *Rişonim* Dönemi otoriteleri içinde, Yahudi olmayan birinin de, canını feda etme pahasına dahi olsa, aleni bir şekilde putların önünde eğilmemesi gerektiği görüşünde olanlar vardır.)

MASEHET SANEDRİN
PEREK 9:
ANİSRAFİN

Bir Katil Hakkındaki Kanun

Yaprak
76

Gemara'da bir *rotseah* (katil) ile ilgili bazı *alaha*lar açıklanmaktadır.

Bir katil, *bet din* kararıyla idamı hak eder.

Bununla ilgili olarak bu yaprakta bir kural öğreniyoruz: Bir kişinin "*rotseah*" diye adlandırılıp idamı hak etmesi için kurbanını sadece kendi elleriyle öldürmüş, olayı en baştan en sona kadar kendisi yönlendirmiş olması şart değildir. Örneğin şöyle bir durumda da kişi *rotseah* olur: Bir kişi suya dalar ve sudan çıkma olanağı vardır. Ne var ki gaddar biri gelip onun, başını sudan dışarı çıkarmasını önler ve adamcağız son nefesini verir. Bu gaddar kişi de idamı hak eder.

Buradaki farka dikkat etmiş olmalısınız. Ne de olsa adamı suya diğer adam daldırmış değildir; o sadece sudan çıkmasına engel olmuştur, ama buna rağmen idamı hak eder.

Gemara'da ayrıca eğer bir kişi bir başkasına vurmuş ve onu öldürmüşse, *bet din*in cinayet aletini kontrol etmesi gerektiğini de öğreniyoruz. Eğer bu alet normal şartlarda insan öldürebilecek nitelikte değilse, burada gerçekleşen ölümün darbe dışında başka bir etkenle bağlantılı olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle eğer bir kişi diğerine ufacık bir çakıl taşıyla vurmuş ve diğeri ölmüşse, vuran kişi bu ölümden sorumlu tutulmaz ve idam edilmez.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

Rav Matsliah A-Koen, Rav Aaron ben Meir Gaon'un soyundan gelmekteydi ve Rav Eliyau Gaon'un oğlu Rav Şelomo Gaon'un oğluydu. İmzasını "*Geon Yaakov Yeşiva*sı Başkanı Matsliah A-Koen" diye atar ve Erets-Yisrael'de *Gaon*luk yapmış atalarının isimlerini de listelerdi.

*Gaon*lukta yerini Rav Moşe Levi ve oğlu Rav Netanel almıştı. Her ikisi de Rav Matsliah'ın ailesine mensuptu. Rav Matsliah'ın ayrıca *tsadeket* ve akıllı bir de kızı vardı.

Mısır'da Tora öğretmiş olmalarına rağmen, Rav Matsliah ve ardından gelenler kendilerini Erets-Yisrael'deki *yeşiva*nın ve Erets-Yisrael *Gaon*larının devamı olarak görmüşlerdir. [O günlerde Mısır'da, Babil çıkışlı ve Tora odaklı bir Yahudi cemaati de vardı.]

Kahire *geniza*sında Rav Matsliah'ın *bet din*inde imzalanmış çok sayıda belge açığa çıkarılmıştır.

Rav Matsliah A-Koen Gaon

Kiduş Me Hatat

Yaprak 77

Bir ölüye temastan veya onunla aynı çatı altında bulunmaktan dolayı *tame* olan bir kişinin arınabilmesi için üzerine "*me hatat*" serpilir. "*Hatat*" sözcüğü "*hituy*", yani paklama, temizleme, arındırma anlamındadır. Böylece "*me hatat*", "paklama suyu" anlamına gelir. *Me hatat*, içine kızıl bir ineğin küllerinin karıştırıldığı bir sudur. Tora'da "*hatat*" sözcüğü bu inek için de kullanıldığından bazıları "*me hatat*" ifadesini de buna göre açıklarlar. İneğin küllerinin bu suyun içine katılmasına "*kiduş me hatat*" adı verilir.

Bu yaprakta *kiduş me hatat* ve *me hatat*ın serpilmesi hakkında bazı *alaha*lar yer almaktadır.

Kiduş me hatat için kaynak suyu gerekir ve genellikle prosedür şu şekildeydi: Bir pınarın yanına bir *şoket* (genellikle hayvanlara su vermek için kullanılan içi oyuk bir taş) konurdu. Bu *şoket*in başındaki delikten içeriye su girerdi ve bu suyun içine kızıl ineğin küllerinden bir parça konurdu.

*Kiduş me hatat alaha*larından birine göre külleri suyun içine insan gücüyle eklemek gerekir. Ama eğer küller suyun içine kendiliğinden düşmüşse, o zaman *kiduş* işlemi geçersizdir.

*Me hatat*ın arınan kişinin üzerine serpilmesi de insan gücüyle yapılmalıdır. Ama *me hatat* kendiliğinden kişinin üzerine sıçramışsa, bu geçerli bir serpme işlemi olarak kabul edilmez.

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Ve çıkan kargaşada korkunç bir şey olmuştu! Büyük *tsadik* hahamın tabutuyla günahkâr adamınki birbirine karışmıştı…

Sadık öğrenci meydana gelen bu yanlışlık nedeniyle halkı uyarmak için bağırıp çağırdıysa da kimse ona kulak asmadı.

Ve bu şekilde, günahkâr adam büyük bir onurla, haham için ayrılmış olan mezara gömülmeye nail olurken, zengin adamın ailesi de *tsadik*i zar zor topladıkları bir *minyan*la, o günahkâra ayrılan mezara gömdüler.

Devamı 185'te

Mekoşeş ve *Megadef*

Yaprak 78

Tora'da *bet din* tarafından idama mahkûm edilmiş iki kişiden bahsedilmektedir: *Megadef* (küfreden; beddua eden) ve *mekoşeş* (dal toplayan). *Megadef*, *A-Şem*'e beddua etmiş, *mekoşeş* ise Şabat günü ağaç dalları toplayarak bu günün kutsiyetini ihlal etmişti.

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, eğer bu konuları anlatan pasukları inceleyecek olursak, iki olayın anlatımı arasında bazı üslup farkları olduğunu göreceğimizi söylemektedir:

Megadef hakkında şöyle denmektedir: "*[Bu kişiye ne yapılacağı]* ***A-Şem'in Sözüne göre kendilerine açıklanana kadar*** *onu nezarete koydular.*"

Buna karşılık *mekoşeş* için şöyle yazılıdır: "*Onu nezarete koydular,* ***çünkü*** *ona ne yapılacağı* ***açıklanmamıştı.***"

Peki, bu farkın sebebi nedir?

Çok basit! *Megadef* söz konusu olduğunda bu kişinin *bet din* tarafından cezalandırılmayı hak edip etmediğini bilmiyorlardı, çünkü bu konudaki *alaha*lar Moşe Rabenu'ya henüz iletilmiş değildi. Ama *mekoşeş* konusunda soru yoktu; Tora'ya göre Şabat ihlalinin cezasının idam olduğunu biliyorlardı – ama bu idamın hangi yöntemle yapılacağını bilmiyorlardı. Bu nedenle "*ona ne yapılacağı açıklanmamıştı*" denmektedir. Başka bir deyişle "bir şey yapılacağı", yani idam edileceği biliniyordu; tek soru yöntemdi. Sonunda Tanrı onun *sekila* yöntemiyle öldürüleceğini bildirdi; Tora'ya göre, geçerli şahitlerin açık uyarısına rağmen Şabat'ı kasıtlı ve bilinçli bir şekilde ihlal eden kişinin cezası budur. (Günümüzde bu cezayı vermeye yetkili bir *bet din* yoktur.)

Bir Katil Hangi Durumda İdam Edilir?

Yaprak 79

Kasıtlı cinayet işleyen bir katil *bet din* kararıyla idamı hak eder.

Bu yaprakta öğrenilen *mişna* bir katilin idamına dair bazı *alaha*ları açıklamaktadır.

Eğer bir kişi bir hayvanı öldürmeye çalışırken yanlışlıkla bir insanı öldürdüyse, cezadan muaftır, zira cinayet işleme gibi bir niyeti hiç olmamıştır.

Bir insana bel hizasında vurmaya niyetlenmişse ve darbenin türüne göre, eğer bu darbe gerçekten de o noktaya vurulmuş olsaydı ölüme yol açmayacak idiyse, ama sonunda darbe bele değil de adamın kalbine gelmiş ve adamı öldürmüşse – darbeyi vuran muaftır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

Rav Evyatar A-Koen

Rav Yosef A-Koen'in soyundan gelen Rav Şelomo'nun oğlu Rav Eliyau'nun oğlu Rav Evyatar A-Koen, Erets-Yisrael *Gaon*larının sonuncularındandı ve "*Geon Yaakov Yeşiva*sı'nın Başkanı" olarak adlandırılan son kişiydi.

Babasının başkanlığındaki *bet din*de *dayan*dı ve babası Rav Eliyau, Magentsa'lı (Mainz) Rav Meşulam ben Moşe'ye bir *alaha* cevabı verdiği zaman, bu mektubun altına, *alaha*yı belirleyen gruptaki hahamların dördüncüsü olarak Rav Evyatar da imza atmıştır. Daha sonraları *av bet din* görevine atanmıştır.

4842 yılında "*Geon Yaakov*" *Yeşiva*sı'nın başına *Gaon* olarak atanmıştır ve kardeşi Rav Şelomo da *av bet din* görevine getirilmiştir. *Yeşiva* başkanlığında vekilliğini ise Rav Tsadok ben Rav Yoşiya yürütmekteydi.

Gerek öğrencilerinin gerekse de halkın genelinin onun başkanlığındaki manevi liderliğe yönelik hayranlıkları, *kadiş* metnindeki "*behayehon uvyomehon*" (yaşamınızda ve günlerinizde) sözlerinin ardından "*roş yeşiva* Rabenu Evyatar A-Koen'in yaşamında ve *yeşiva*nın *av* [*bet din*i] Rav Şelomo'nun yaşamında ve Rav Tsadok'un yaşamında…" sözlerini de eklemeleriyle ifade bulmuştur.

Tefila kitaplarında Rav Evyatar'ın oluşturduğu manzumeler vardır. Bu manzumelerden biri olan *Seliha LeYom Akipurim*'de "Evyatar A-Koen" imzası yer alır.

Mişna, *Tanna*ların görüş ayrılığına düştükleri bir durumu aktarmaktadır:

Reuven Şimon'a vurup onu öldürmeye niyetlenmiştir, ama sonunda bu darbe Yeuda'ya isabet ederek onun ölümüne yol açmıştır. Hahamlara göre Reuven idamı hak eder, ama Rabi Şimon'a göre Reuven bu durumda muaftır, çünkü en nihayet Yeuda'yı öldürmeye niyetlenmiş değildir.

Atraa

Yaprak 80

Gemara, *bet din* kararıyla idama dair üç temel kuralı öğretmektedir.

a. Bir kişi son derece ağır bir suç işlemişse bile, idam cezasını ona yalnızca *bet din* verebilir; ama bu kişi, hakkında karar vermesi için *bet din*e getirilmezse, kimse onu öldürme yetkisine sahip değildir.

b. *Bet din* bir kişiyi ancak ve ancak, kendisine isnat edilen suçu işlediğini söyleyen iki geçerli şahit olduğu takdirde yargılar. Bunun dışında hiçbir kanıt ve delil kabul edilmez.

c. Bir kişi ancak ve ancak işlediği suçtan önce "*atraa*" olmuşsa – yani şahitler tarafından ikaz edilmişse – idamla cezalandırılabilir. Başka bir deyişle şahitler onu idamı gerektiren ağır bir suçu işlemek üzere gördükleri zaman "Sakın yapma; şunu bil ki Tora bu eylemde bulunmanı yasaklıyor ve eğer yaparsan *bet din* tarafından idam edilmeyi hak edersin" demelidirler. Adam bu "*atraa*"yı duymasına rağmen onu kulak ardı etmiş ve "Yine de yapacağım!" diyerek suçu işlemişse, o zaman *bet din* kararıyla idam edilebilir. Ama böyle bir uyarı olmadıysa, kişi suçu işlediyse bile idam edilemez.

Atraa kuralı *bet din* kararıyla verilen her türlü bedensel cezada geçerlidir (ama parasal cezalarda *atraa* şartı yoktur). Bunun tek istisnası, daha önce gördüğümüz *mesit*tir (bkz. sayfa 175). Bir kişi başkalarını putperestliğe kışkırtıyorsa, *atraa* olmadan bile idamı hak eder.

Özel Muamele

Yaprak 81

Önceki yaprakta idam cezasının ancak *edim* (şahitler) ve *atraa* (ikaz) olduğu takdirde verilebileceğini öğrenmiştik.

Peki ya bir katil insanları öldürüyor, ama bunu kurnazca yapıyorsa ve cinayet işlemeden önce onu uyarmak hiçbir zaman mümkün olmuyorsa, örneğin cinayeti her zaman gizlice veya kendisini uyarabilecek şahitlerin olmadığı bir ortamda işliyorsa ve dolayısıyla *bet din* onu yargılayıp idam cezasına çarptıramıyorsa ne olur? Acaba bu kişinin serbestçe dolaşmasına izin mi verilmelidir?

Tanrı korusun!

Cinayet işlediği bilinen, ama prosedür gereği cezalandırılamayan bir kişi *bet din* tarafından hapsedilir. Kendisine sadece kuru ekmek verilerek bağırsakları az ve kuru yiyeceğe alıştırılır. Ardından bir gün bol miktarda yiyecek verilir. Adam az yemeye alışmış bedenine birden bire çok yiyecek soktuğu zaman kendi ölümüne neden olur.

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Öğrenci, hocasının payına düşen bu durumdan dolayı çok üzülmüştü. "Büyük hocam ne kabahat işledi de böylesine onursuz bir şekilde gömüldü? Ya o günahkâr adam ne yaptı da ölümünde bunca şerefe nail oldu?" Bu gibi düşünceler öğrencinin aklından bir türlü çıkmıyordu.

Ve keder ve gözyaşı içinde üzerine bir uyuşukluk çöktü ve uyuyakaldı.

Rüyasında hocasını gördü. Hahamın yüzü çok özel bir nurla parlamaktaydı. "Üzülme evladım" dedi öğrencisine.

Devamı 187'de

*Minha Korban*ı

Yaprak

82

Daha önce, Bet-Amikdaş'ın dışında *korban* kesmenin veya diğer *korban* işlemlerini yapmanın yasak olduğunu öğrenmiştik. Bu yasak o kadar ağırdır ki, onu kasıtlı olarak ihlal eden kişinin cezası *karet*tir (Gökler tarafından ruhun kesilip atılması).

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*'da, *karet* cezasının, Bet-Amikdaş dışında gerçekleştirilen tüm ibadet işlemleri için geçerli olmadığı belirtilmektedir ve bu da bize, *Minha-korban*ı çerçevesinde yapılan ve bazıları pek bilinmeyen belli başlı ibadet işlemlerini tanımamız için bir fırsat sunmaktadır:

- *Minha-korban*ı, yağa bulanmış ırmikle gerçekleştirilir (günah işlemiş fakir bir kişinin getirdiği *Minha-korban*ı [=*Minhat Hote*] bu konuda istisnadır; yağsız getirilir). Eğer bir kişi *Minha-korban*ına yağ dökme veya ırmiği bu yağa bulama işlemini Bet-Amikdaş'ın dışında yaparsa *karet* cezasını hak etmez.
- "*Petita*": *Minha-korban*larının çoğu, türüne göre fırında pişirildikten veya tavada kızartıldıktan sonra sunulur. Sunuş öncesinde "*petita*" adı verilen bir işlem yapılır. Bu işlemde *Minha-korban*ı olarak getirilen pişmiş unlu mamul küçük parçalara/kırıntılara bölünür.
- Sadece *Minha-korban*ında yapılan bir işlem vardır: "*Agaşa*" (yaklaştırma, sunma). Bu işlemde Koen, içinde *Minha-korban*ının bulunduğu kabı *korban* sahibinin elinden alır ve onu *Mizbeah*'ın köşesine – Bet-Amikdaş'ın "kutsal" binası olan *Ulam*'ın girişine yakın olan güney köşesine – yaklaştırır/değdirir. *Agaşa* işleminden sonra Koen "*kemitsa*" işlemini yapar. Bu işlemde elini *Minha-korban*ının içine daldırarak ortadaki üç parmağı ile avuç içi arasını doldurur. Bu üç parmağın bitişik haldeyken aldığı kısma "*komets*" adı verilir. Koen *komets*i bir ibadet kabının içine koyar ve onu *Mizbeah*'ın üstüne çıkararak orada yakar.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

Rav Evyatar A-Koen

Hayatı

Oğulları Rav Eliyau ve Rav Tsadok ile damadı Rav Amram A-Koen de büyük Tora otoriteleriydi. Oğlu Rav Eliyau, ikamet için Mısır'daki Tora merkezine taşınmıştı.

Rav Evyatar A-Koen hayatında birçok zorluk ve göç yaşamıştır. Henüz babasının günlerinde Haçlı seferleri nedeniyle Yeruşalayim'den kaçmak zorunda kalmış, oradaki *yeşiva*yı da Tsor (Sur) şehrine taşımışlardır. Bu *yeşiva*ya "*Yeşivat Erets-Yisrael*" adı verilmiştir. 4856 yılında Tsor'daki *yeşiva* da yıkılmıştır ve o zaman Rav Evyatar Trablus'a kaçmış ve orada bir *yeşiva* kurmuştur. Buna paralel olarak kardeşi Rav Şelomo da Şam yakınlarındaki Hadrah kentinde "*Yeşivat Erets Tsevi*" adını verdiği bir *yeşiva* kurmuştur.

O dönemde Kuşta'daki (İstanbul) cemaatte bir kargaşa çıkmış, Yahudiler içinde, 4856 yılının Son Kurtuluş yılı ve Haçlı seferlerinin de kurtuluş öncesinde gerçekleşecek olan Gog-Magog savaşı olduğuna dair batıl bir inanç yayılmıştı. Bu cemaati kuvvetlendirme ihtiyacı doğunca Rav Menahem ben Eliyau'nun başkanlığında bazı büyük Hahamlar birleşerek, buraya, doğru inancı açıklayan mektuplar göndermişlerdir. Bu Hahamlar arasında Rav Evyatar da vardı.

Ayrıca Rav Evyatar'ın, Rav Ay Gaon'la görüşerek, çok ağır günahlar işlemiş bir Yahudi'nin kefaret ve günah onarımı için birlikte bir düzen belirledikleri de belirtilmektedir.

*Tefila*nın *Korban*a Eşdeğer Önemi

Yaprak

83

Bu yaprakta *korban*ları geçersiz hale getiren çeşitli durumları öğreniyoruz. Bu geçersizlik durumlarından biri, olumsuz bir düşünce nedeniyle ortaya çıkar ve buna "*pigul*" adı verilir. *Pigul* geçersizliği, *korban*a dair ibadet işlemlerinden biri sırasında, işlemi yapan Koen'in, "*huts lizmano*" (zamanı dışında) veya "*huts limkomo*" (yeri dışında) bir düşünce taşıması sonucunda ortaya çıkar.

Nedir bu düşünceler?

Bilindiği gibi, Tora, *korban*lar için belli zamanlar belirlemiştir. *Korban*ların kanıyla *Mizbeah*'ta yapılan işlemler, hayvanın kesildiği gün güneş battıktan sonra artık gerçekleştirilemez. Tora ayrıca, *Mizbeah* üzerinde yakılması gereken kısımların ne zamana kadar yakılabileceğini ve yenecek olan kısımların ne zamana kadar yenebileceğini de belirlemiştir. Eğer ibadet işlemi sırasında Koen bu işlemlerden herhangi birini o işlem için belirlenmiş olan vakit sona erdikten sonra yapmayı düşünürse, bu "*huts lizmano*" bir düşüncedir. Örneğin eğer Koen *korban*ın kanını *Mizbeah*'a götürürken, *korban*ın etini bundan bir hafta sonra yeme niyetini taşıyorsa, bu *korban* "*pigul*" adını alır ve geçersizdir; zira *korban* etleri, *korban*ın türüne göre, en geç ertesi gün akşama kadar yenmelidir.

"*Huts limkomo*" düşüncesi de, *korban*ın kan işlemlerini veya gerekli kısımlarını yakma işlemini Bet-Amikdaş dışında gerçekleştirme veya *korban*ın etini, Tora'nın belirlemiş olduğu yerin dışında yeme niyetidir. *Kodşe kadaşim* (en yüksek kutsiyetteki *korban*lar) etleri Bet-Amikdaş sınırları içinde, *kadaşim kalim* (hafif kutsiyetteki *korban*lar) etleri de Yeruşalayim sınırları içinde yenmelidir. Eğer Koen, *korban* işlemleri sırasında bunları ilgili bölgelerin dışında yeme niyetini taşıyorsa, bu, *korban*ı "*pigul*" adı altında geçersiz kılan bir "*huts limkomo*" düşüncesidir.

Şulhan Aruh'ta söylendiği üzere, günümüzde dualarımız *korban*ların yerini tuttuğundan, dua için de *korban*lara benzer kanunlar vardır. Tıpkı bir *korban*ın bu gibi düşünceler nedeniyle geçersiz hale gelmesi gibi, aynı şekilde, yabancı düşüncelerin karıştığı bir dua da Tanrı'yı razı edecek şekilde yükselmez.

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"…Gel sana *Gan Eden*'de hak kazandığım saygın yeri ve *Geinom*'da o günahkâr adamın payına düşen korkunç yeri göstereyim" diyerek öğrencisini sakinleştirdi.

"Ama cenazemiz sırasındaki karışıklık, hayatımızda yapmış olduğumuz bazı şeylerin bir sonucu" diye anlattı haham, heyecan içindeki öğrencisine. "Olaylar şöyle gelişti…"

Devamı 189'da

Kim Bet-Amikdaş'ta İbadete Uygundur

Yaprak

84

Kim Bet-Amikdaş'ta görev yapmaya uygundur?

Tabii ki Koenler!

Ama şunu bilmek gerekir ki, her Koen ibadet için uygun olmayabilir. Bu yaprakta, Koenleri ibadet için geçersiz hale getiren bazı durumları öğreniyoruz: Saçları çok uzamış bir Koen ve içkili bir Koen, ibadet için geçersizdir. Aynı şekilde, *tame* olmuş veya Koenlerin giymesi gereken dört giysiyi giymemiş bir Koen de ibadet için uygun değildir.

İbadet için geçersiz olan bir başka Koen de "*onen*" bir Koen'dir. "*Onen*" sözcüğü yas ve keder belirtir. Bir kişinin yedi yakınından (baba, anne, eş, erkek kardeş, kız kardeş, oğul, kız) biri öldüyse, Tora'ya göre o gün boyunca bu kişiye "*onen*" adı verilir. *Onen* bir Koen Bet-Amikdaş'ta ibadet görevi gerçekleştirdiyse, bu ibadet geçersizdir. Ama bu *alaha*da bir istisna vardır; *onen* haldeyken ibadet etme yasağı sadece normal bir Koen (*Koen edyot*) için geçerlidir. Buna karşılık bir Koen Gadol, *onen* iken bile görev yapar. Nitekim Mişkan'ın ibadete açıldığı gün, Aaron'un oğulları Nadav ve Aviu ölmüşlerdi. Ve buna rağmen Aaron, Koen Gadol olduğu için ibadet görevlerine aynen devam etmişti. Ama Aaron'un diğer oğulları, Elazar ve İtamar, birer *Koen edyot* oldukları için ibadet görevlerini kesmişlerdi.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 10:
ELU EN ANEHNAKİN

"*Melaha ŞeEna Tseriha LeGufa*"

Yaprak 85

Şabat günü yapılması yasak olan otuz dokuz tane "*melaha*" (iş türü) vardır. Bunlar arasında *harişa* (tarla sürmek), *ketsira* (hasat), *tefira* (dikmek), bir *reşut*tan diğer bir *reşut*a bir şey çıkarmak (bkz. I. Kitap, sayfa 49) gibi eylemler sayılabilir. Şabat günü *beşogeg* (kasıtsız, bilmeden) bir *melaha* yapan kişi, bir *Hatat-korban*ı getirmekle yükümlü hale gelir. Ancak bazı durumlar vardır ki, *melaha* yapan kişi, *deOrayta* (Tora'dan) bir yasağı ihlal etmiş olmadığı için, *Hatat-korban*ı getirmekle yükümlü hale gelmez. Mesela bir kişi, bir şeyleri bozma ögesi içeren bir *melaha* yaptıysa, *korban* getirmekten muaftır. Örneğin bir giysiyi yırtmak veya yakmak, bir eşyayı kırmak ve buna benzer eylemler bu sınıfa girer (Rambam, *İlhot Şabat*, *perek* 1).

Bu yaprakta, Rabi Şimon'un görüşüne göre, "*melaha şe-ena tseriha le-gufa*" (kendisi için gerekli olmayan) sınıfındaki bir *melaha* yapan kişinin de *deOrayta* değil, *deRabanan* (Hahamlarca öngörülmüş) bir yasağı ihlal etmiş olduğunu öğreniyoruz.

"*Melaha şe-ena tseriha le-gufa*" nedir?

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"…Bir keresinde oturmuş, bir *talmid haham*ın aleyhine söylenen bazı sözleri fazla dikkatimi vermeden dinlemiş; ama her nedense söylenenlere itiraz etmemiştim. Cenazemin onuruma yakışmayacak şekilde gerçekleştirilmesinin sebebi işte bu kabahatim. Ama hakikat âlemine tertemiz, saf bir şekilde geldim.

"Diğer adam günahkârdı, evet; ama bir sevabı vardı.

"Bir keresinde, kendisini ziyarete ve birlikte yemeğe gelmesini beklediği şehrin valisinin onuruna büyük ve görkemli bir ziyafet düzenlemişti…"

Devamı 191'de

Eğer bir *melaha*, ona ihtiyaç olduğu için değil de, rahatsızlık veren bir şeyi bertaraf etme amacıyla yapılıyorsa, bu sınıftadır. Örneğin bir kişinin evinde kötü koku yayan bir nesne varsa ve koku onu rahatsız ediyorsa, onu evinden sokağa, yani *Reşut A-Yahid*'den, *Reşut A-Rabim*'e çıkardığı takdirde, Tora'nın değil, Hahamların koyduğu bir yasağı çiğnemiş olur ve bu nedenle, bunu bilmeden veya unutkanlık sonucu yaptıysa, *Hatat-korban*ı getirmekten muaftır. Çünkü bunu yapmasının amacı, söz konusu nesnenin *Reşut A-Rabim*'de olmasını sağlamak değil, sadece onu evinden dışarı çıkarmak istemiş olmasıdır (Raşi'nin *Masehet Şabat*'taki açıklamasına göre).

Lişkat A-Gazit

Yaprak 86

Azara'da (Bet-Amikdaş'ın avlusu) ve *Ar A-Bayit*'te (Tapınak Tepesi), çeşitli amaçlara hizmet eden bazı oda ve salonlar vardı. Bu salonlardan bir tanesine "*Lişkat A-Gazit*" adı verilirdi. *Lişkat A-Gazit*, yarısı *Azara*'da, yarısı da *Ar A-Bayit*'te kalacak şekilde inşa edilmişti.

Lişkat A-Gazit esas olarak *Sanedrin*'in oturduğu yer olarak hizmet ederdi. Bu konuda şöyle denmektedir: "*O dönemde olacak Levi-Koenler'e ve yargıca gelip açıklama isteyeceksin ve sana yargı kararını açıklayacaklar. Sana A-Şem'in seçtiği o yerden açıklayacakları karara göre hareket etmeli, sana öğretecekleri her şeyi titizlikle uygulamalısın*" (Devarim 17:9-10). "*A-Şem*'in seçtiği o yer" ile kastedilen, Bet-Amikdaş'tır. *Sanedrin* üyeleri bir konuyu ele aldıkları zaman bunu oturarak yaparlardı. Ama Bet-Amikdaş'ta oturmak yasak olduğu için, o sırada *Lişkat A-Gazit*'in, *Ar A-Bayit* tarafında kalan kısmında otururlardı. *Kuzari* kitabında, *Sanedrin*'in Bet-Amikdaş'ın bitişiğinde oturmasının, karar verdiği sırada Göklerden yardım görmesini sağladığı söylenmektedir.

Lişkat A-Gazit'te ayrıca hangi Koenlik görevlerini hangi Koenlerin yapacağını belirleme amaçlı bir kura da gerçekleştirilirdi. Bu konuyu *Masehet Yoma*'da öğrenmiştik (bkz. II. Kitap, sayfa 43). Yine, sabahları *Tamid-korban*ı yapıldığı sırada *Şahrit* duasının bir kısmı da *Lişkat A-Gazit*'te söylenirdi.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

4900-5030 yılları arasında Hadrah ve Şam şehirlerinde *Geon Yaakov yeşiva*sının başkanlığını yürütmüştür. Erets-Yisrael'in Koen *Gaon*lar hanedanına mensuptur. *Geon Yaakov yeşiva*sı, Haçlıların saldıkları dehşet nedeniyle kaçmalarının ardından, Rav Şelomo, Rav Evyatar, Rav Yosef ve Rav Eliyau tarafından Şam'da tekrar kurulmuştu.

Rav Avraam, *yeşiva*sına "*Yeşivat Erets A-Tsevi*" adını vermiştir, çünkü "*Erets A-Tsevi*" (güzellik diyarı), Erets-Yisrael'in güzelliğini belirten bir ifadedir ve Rav Avraam, *yeşiva*sını, Erets-Yisrael'deki *yeşiva*nın bir devamı olarak görmekteydi.

İbn Ezra'nın oğlu Rav Yitshak, *Geon Yaakov yeşiva*sının başkanı Rav Avraam'ı bizzat görmeye nail olduğunu yazar.

Rav Avraam'ın iki oğlu, Tora uzmanı olmuş iki büyük hahamdı: Rav Ezra, Şam'daki *yeşiva*da babasının yerine geçmiştir. Diğer oğlu Rav Sar Şalom, Şam'da *av bet din* görevini yürütmüştür. Torunu Rav Mazir de, *roş yeşiva* ve *av bet din*in ardından önem sırasında üçüncü sıradaydı. *Yeşivat Erets-Yisrael*'de âdet olduğu üzere ona "*aşelişi şebahavura*" (gruptaki üçüncü kişi) sıfatı verilmişti.

Rav Avraam ben Rav Mazir Gaon

Tumat Tsaraat

Yaprak

87

Bu yazımızda *tumat tsaraat* konusunu öğreneceğiz.

Bedeninde *tsaraat* şüphesi uyandıran bir leke beliren bir kişi, gidip bunu bir Koen'e göstermelidir. Koen bu lekenin gerçekten *tsaraat* olup olmadığını kontrol eder. Tazria *peraşa*sında, *tsaraat*ın tam belirtilerinin neler olduğu açıkça yazılıdır. Eğer Koen bu kişide gerçekten *tsaraat* olduğunu görürse, ona "*tame*" der ve hemen o anda bu kişi *tumat tsaraat* (*tsaraat*tan kaynaklanan *tuma*) ile *tame* hale gelir.

O andan itibaren bu kişi, *tsaraat* hastalığından iyileşene kadar şehir surlarının dışında oturmalıdır. Ve eğer yaklaşan bir kişi görürse, ona kendisinin *tame* olduğunu bildirmelidir; böylece o kişi kendisine dokunarak *tame* olmaktan sakınabilecektir.

Sefer A-Hinuh (*mitsva* 169), *tsaraat* lekesi olan bir kişinin bir doktora değil de bir Koen'e gitmesinin sebebini şöyle açıklar: *Tsaraat* biyolojik bir hastalık değildir; manevi sorunlardan kaynaklanır. Bu nedenle kişi Koen'e gider, Koen de ona bu hastalığın ona, bazı günahları işlediği için geldiğini, lekelerin geçmesi için de *teşuva* yapması gerektiğini öğretir. *Tsaraat* hastalığı olan bir kişi şehir dışında tek başına oturur ve aklından *teşuva* düşünceleri geçirir. Ve o zaman Kutsal ve Mübarek Tanrı onun *tsaraat* hastalığını iyileştirir.

Tanrı Borçlu Kalmaz (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"… Ama sonunda vali yemeğe gelmedi.

"Bunun üzerine zengin adam kalkıp, ziyafet için hazırlanan tüm yemekleri şehrin fakirlerine dağıttı. İşte bu sevabı nedeniyle, uygun bir ödülü hak etti.

"Şehir halkının cenazede ona gösterdiği saygı ile bu ödülünü almış oldu. Çünkü Kutsal ve Mübarek Tanrı herkese, yaptıklarının karşılığını öder!" (Raşi, *Sanedrin* 44b).

SON

Şihha Mitsvası

Yaprak 88

Hasat ve meyve toplama dönemlerini ilgilendiren üç *mitsva* vardır: *Leket*, *şihha* ve *pea*.

Bu yazımızda *şihha mitsvası* hakkında bilgi alacağız.

Ürünlerin hasat zamanı geldiğinde hasat işçileri oraklarla tarlalara çıkıp ürünleri biçerler. Bir elleriyle bir tutam buğday başağını tutarlar, diğer elleriyle orağı sallarlar ve tahılları bu şekilde biçerler. Belli aralıklarla buğday demetlerini bir arada bağlarlar ve yere bırakırlar. Bunlara "*omarim*" (demetler) adı verilir. Günün sonunda tarla demetlerle dolu olur ve bu aşamada hasat işçileri tarlanın her yerinden geçerek demetleri harman yerine getirmek üzere toplarlar.

Eğer günün sonunda, demetleri toplarlarken, toplayan kişi bir demeti atlamış ve onu toplamayı unutmuşsa, *şihha* (unutkanlık) *mitsvası*nı yerine getirmesi gerekir. Yani geri dönüp, unutmuş olduğu bu demeti alması yasaktır; onu fakirlere bırakmalıdır.

Akedat Yitshak

Yaprak 89

Akedat Yitshak, Avraam Avinu'nun, Yitshak Avinu'yu *korban* etmek üzere bağladığı olaya verilen isimdir.

Kutsal Tora'mız *Akedat Yitshak* hakkındaki anlatıma başladığı zaman konuyu şu pasukla açmaktadır: "***Bu sözlerden sonra*** *Tanrı Avraam'ı sınadı*" (*Bereşit* 22:1). Bu yaprakta *Gemara*, "*bu sözlerden sonra*" ifadesiyle neyin kastedildiğini açıklamaktadır. Hangi sözlerden sonra?

Gemara, Avraam Avinu'nun, Yitshak doğduğu zaman büyük bir ziyafet düzenlediğini anlatmaktadır. Bu ziyafet sırasında *Satan* gelmiş ve Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın huzurunda Avraam'ın aleyhine konuşmaya başlamıştı: "Avraam böylesine büyük bir ziyafet verdi, ama Senin huzurunda bir *korban* yapmadı – tek bir kuş yavrusu bile *korban* etmedi!" diyordu.

Kutsal ve Mübarek Tanrı, *Satan*'a şöyle dedi: "Avraam'ın aleyhinde konuşma; zira tüm bu ziyafeti Yitshak için duyduğu sevinç nedeniyle düzenledi. Ona Yitshak'ı *korban* etmesini söylersem, onu bile *korban* edecektir!" İşte bu sözlerin üzerine Tanrı, Avraam'ı sınava tabi tutmuş ve ona Yitshak'ı *korban* olarak bağlamasını emretmiştir.

Gemara, Rabi Levi'nin bunu farklı bir şekilde açıkladığını aktarmaktadır: Yişmael, Yitshak'ın önünde, kendisinin on üç yaşındayken, yani artık büyük bir çocukken sünnet edildiğini ve buna razı olduğunu söyleyerek böbürleniyordu. Yitshak ona "Ne böbürleniyorsun?" dedi. "Eğer tüm bedenimi Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya teslim etmem gerekirse bunu sevinçle yaparım!" Ve işte, Yitshak ile Yişmael arasında geçen "bu sözlerden sonra", Kutsal ve Mübarek Tanrı, Avraam'a Yitshak'ı *korban* olarak bağlaması talimatını verdi.

MASEHET SANEDRİN
PEREK 11:
HELEK

Gelecek Dünya'da Pay

Yaprak 90

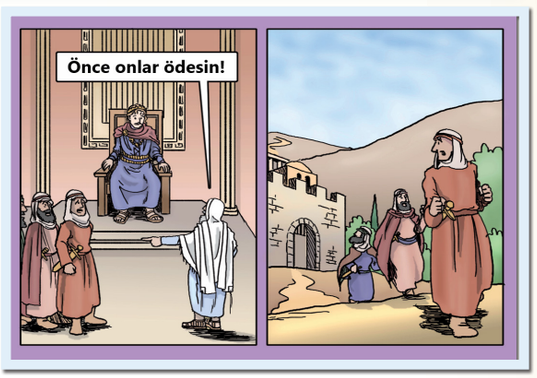
Masehet Sanedrin'de on birinci *perek*, "*Helek*" başlığını taşır ve esas olarak *Maşiah* Dönemi, *Tehiyat A-Metim* (Ölülerin Dirilişi) ve Gelecek Dünya'ya dair *agada* öğretilerini ele alır.

*Perek*in başında, genel olarak, Yisrael'e mensup her bireyin, hatta günahkârların bile, Gelecek Dünya'da pay sahibi olduğu söylenmektedir. Ancak bunun bazı istisnaları vardır: Tora'nın Göklerden verildiğini inkâr edenler, *Tehiyat A-Metim*'i inkâr edenler, *A-Şem*'e inanmayanlar vb.

Mişna Gelecek Dünya'da payı olmayan bazı kişileri saymaktadır. Bunların arasında, putperestlik konusunda hem şahsen günah işlemiş hem de Yisrael halkına günah işletmiş olan Yisrael Kralı Yarovam ben Nevat vardır. Listedeki bir başka kişi de Bene-Yisrael'e beddua etme girişiminde bulunan Bilam ben Beor'dur. Zira her ne kadar dünya uluslarının iyi mensupları Gelecek Dünya'da pay sahibi ise de, Bilam ben Beor, bir peygamber olmasına rağmen, *raşa* (kötü; günahkâr) biri olduğu için Gelecek Dünya'da payı yoktur (*Meiri*).

Mısırlıların Borcu

Yaprak 91

Bundan 2300 yılı aşkın bir süre önce, II. Bet-Amikdaş döneminin başlarında, Makedonya'da müthiş bir kral ve komutan başa geçmişti. Bu kralın adı "Aleksander Mokedon" (Makedonyalı İskender) veya "Aleksander A-Gadol" (Büyük İskender) idi. Aleksander, savaşları sonunda dünyada geniş bir bölgeyi ele geçirmiş ve muazzam bir imparatorluk kurmuştu. Aslına bakılırsa dünyada Yunan kültürünü yayan kişi de Aleksander'dir.

Gemara, o günlerde Erets-Yisrael üzerinde hak iddia eden bazı halklar çıktığını ve Gevia ben Pesisa adında bir hahamın kalkarak İmparator Aleksander'in huzurunda onlara karşı mahkemeye geldiğini anlatmaktadır. Gevia ben Pesisa'nın tezleri ve kanıtları mahkemede Yisrael halkının haklı çıkmasını sağlamıştır.

Başka bir seferinde Mısırlılar Aleksander'in huzuruna gelip, Yisrael halkının onlara muazzam miktarda borcu olduğunu iddia ettiler. Bu borç nereden mi kaynaklanıyordu? Bene-Yisrael Mısır'dan çıktıkları zaman, Mısırlı komşularından altın ve gümüş eşyalar istemişler ve bilindiği üzere bunları hiçbir zaman geri vermemişlerdi. Ve şimdi Mısırlılar, Yahudilerin bu borcu ödemekle yükümlü olduklarını öne sürmekteydiler… Bir kez daha mahkemeye Gevia ben Pesisa geldi ve "Öncelikle siz Bene-Yisrael'in kölelik yılları boyunca yaptıkları tüm çalışmanın ücretini ödeyin…" dedi.

Mısırlılar ne cevap vereceklerini bilemeyip, o dönemde ellerinde tuttukları tarla ve bağları da tahıl ve meyvelerle dolu halde bırakıp kaçtılar. Bu olay tam da Şemita yılı içinde gerçekleşmişti ve bu da Yahudilere büyük bir rahatlık sağlamıştı.

Kuru Kemikler Kehaneti

Yaprak 92

Bu yaprakta *Gemara*, *Tehiyat A-Metim* (Ölülerin Dirilişi) konusuna çokça değinmekte ve Tanah'tan, *Tehiyat A-Metim*'e yönelik göndermeler içeren birkaç kısmı aktarmaktadır.

Bunların arasında *Gemara*, Yehezkel kitabından, "*Hazon A-Atsamot A-Yeveşot*" (kuru kemikler kehaneti/görüsü) olarak bilinen bir kehanet üzerinde durmaktadır. Bu kehanette Tanrı, Peygamber Yehezkel'e, öldürülmüş insanların kemikleriyle dolu bir vadiye gitmesini ve onları Tanrı'nın Sözü'yle diriltmesini emretmektedir.

Söz konusu ölüler kimdi?

Bir açıklamaya göre bunlar, Efrayim kabilesi mensuplarının kemikleriydi. Mısır'daki kölelik sırasında Efrayim kabilesi üyelerinden bir grup, Mısır sürgününün süresi hakkında yaptıkları hesapta yanılmış ve artık özgürlük vaktinin geldiğine karar vermişti. Mısırlılara başkaldırarak kaçmışlar ve hepsi çölde düşmanlar tarafından öldürülmüştü (Rav'ın görüşüne göre).

Bazıları, Yehezkel'in dirilttiği bu insanların daha sonra hayatta kaldıklarını ve Erets-Yisrael'e çıktıklarını söylerler. Rabi Yeuda ben Betera bir keresinde *bet midraş*tayken şahsen bu insanların torunlarından olduğunu söylemiştir.

Bu kehanet Pesah'a rastlayan Şabat günü *aftara* olarak okunur. Bunun, Rav Ay Gaon'un adıyla aktarılan sebebi, gelecekte de *Tehiyat A-Metim*'in Nisan ayında gerçekleşecek olmasıdır (*Tur – Orah Hayim* 490).

Bar Kohba

Yaprak 93

II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından elli yıl kadar sonra Yahudiler Romalılara karşı bir isyan başlattılar. Bu isyan, onu yöneten Şimon bar Kohba'nın adıyla "Bar Kohba İsyanı" olarak bilinir. Başlarda isyan başarılı olmuş ve Bar Kohba, Erets-Yisrael'in geniş bölgeleri üzerinde yaklaşık iki buçuk yıl süreyle hüküm sürmüştür.

Hahamlarımız Şimon bar Kohba'nın kendisini "*Maşiah*" olarak lanse ettiğini anlatırlar. Ancak Hahamlarımız konuyu araştırıp onun aslında *Maşiah* olmadığına kanaat getirince ona destek vermeyi kesmişlerdir.

En nihayet isyan başarısızlıkla sonuçlanmış ve savaş sırasında çok sayıda Yahudi hayatını kaybetmiştir. O kadar ki, Erets-Yisrael'de geniş çaplı topraklar, oturan kimse olmaksızın ıssızlaşmıştır. İsyanın sonucunda Romalılar Erets-Yisrael'deki Yahudilere karşı eskisine göre çok daha gaddarca kararlar çıkarmaya devam etmişlerdir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Gaonlar

Ramla'lı *Gaon* Rav Yoşiya

Rav Meir ben Rav Yeuda'nın soyundan gelen Rav Yoşiya ben Rav Aaron, Erets-Yisrael'deki *Gaon*lardandı. O dönemde Arapların yürüttüğü savaşlar nedeniyle, büyük bir Yahudi cemaatinin bulunduğu Ramla şehrine geçmek zorunda kalmıştır.

Kahire *geniza*sında bulunan bazı belgelerde şöyle yazılıdır: "Yeuda oğullarının topraklarında Lod'un bitişiğindeki Ramla şehrinde, 4775 yılında, *Şemita*'nın ilk yılında, Rav Aaron'un oğlu *Gaon* Rav Yoşiya'nın *bet din*inde yazılmıştır."

Benzer şekilde, Rav Yoşiya'nın, Sicilya adasındaki cemaatlere yazdığı ve *yeşiva*ya yardım etmeleri çağrısında bulunan bazı mektupları ve Karayların başkanına karşı son derece ağır ifadeler içeren bir mektubu da bulunmuştur.

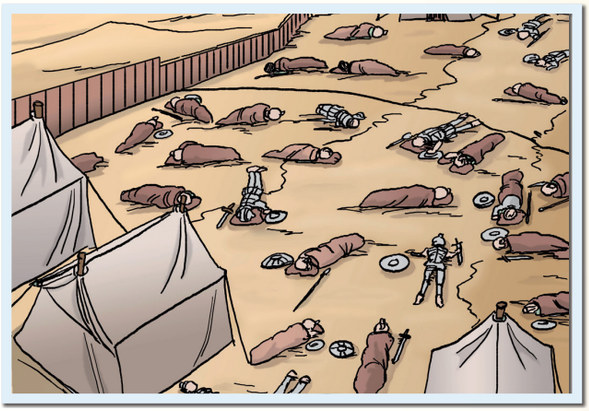
Oğlu Rav Aaron, Koen *Gaon*ların döneminde *av bet din*di. Rav Aaron'un oğlu da III. Rav Yoşiyau'dur.

Şunu belirtmek gerekir ki, *Gemara*'da "Bar Kohba" ismi geçmemekte bunun yerine "Bar Koziba" veya "Bar Kuzva" ismine yer verilmektedir. Günümüzde, Bar Kohba'nın imzasını taşıyan mektuplar bulunmuştur ve imzada kullanılan isim "Bar Kusba"dır. "*Meor Enayim*" kitabında söylendiğine göre, başlarda onun *Maşiah* olduğunu düşündükleri için, "yıldızın oğlu" anlamına gelen "Bar Kohba" ismini kullanmaktaydılar; ama onun gerçek *Maşiah* olmadığı anlaşılınca, hayal kırıklığı anlamına gelen "*ahzava*" sözcüğüyle bağlantılı olan "Bar Koziba" ismini kullanmaya başlamışlardır.

Muazzam Ordu Yok Oldu!

Yaprak

94

Yeuda Kralı Hizkiyau'nun döneminde Aşur (Asur) Kralı Sanheriv çok büyük bir orduyla Yeruşalayim'i kuşatmaya çıkmıştı. Hizkiyau armağanlar göndererek ve başka yollarla onu memnun edip vazgeçirmeye çalıştı, ama hiçbiri işe yaramadı. Savaşın başlamasından önce Sanheriv, kullarından Ravşake adında birini, Yeruşalayim sakinlerinin önünde konuşma yapmaya gönderdi. Ravşake'nin amacı halkın cesaretini kırmaktı ve sözleri dâhilinde Tanrı'nın İsmi'ne de küfretti.

O gece Asur kampına bir melek geldi ve tüm askerleri öldürdü. O gece bu melek tarafından yüz seksen binden fazla asker öldürülmüştür!

Bu yaprakta öğrendiğimiz *Gemara*'da, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın onları özellikle bir melek aracılığıyla öldürmüş olmasının, "*mida keneged mida*" (kısasa kısas) bir ceza olduğu söylenmektedir. Sanheriv bir elçi aracılığıyla küfredip lanet okumuştu – bunun karşılığında Kutsal ve Mübarek Tanrı da onu bir elçi yoluyla cezalandırmıştır. Buna karşılık, Mısır'da Paro bizzat "*A-Şem* kim ki sözünü dinleyeyim?" demişti. Kutsal ve Mübarek Tanrı da bunun karşılığında onu Kızıldeniz'de Bizzat Kendisi cezalandırmıştır; zira Tanrı, Mısırlıları bir melek aracılığıyla değil, Bizzat Kendisi denize batırmıştır.

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At

Hahamlarımızdan MAASELER

Bar Kapara, Kesarya'nın deniz kıyısında keyifli bir gezintiye çıkmıştı. O gün deniz özellikle fırtınalıydı ve dalgalar muazzam yüksekliklere erişmekteydi. Bar Kapara karşıya doğru baktı ve aniden, uzakta öfkeli dalgalarla boğuşmakta olan küçük bir tekne fark etti. Birkaç dakika boyunca Bar Kapara teknenin bir yukarı bir aşağı hareketini izledi. Tekne dalgalar arasında birkaç kez daha göründü ve sonunda denizin derinliklerine battı.

Devamı 197'de

Kefitsat A-Dereh

Yaprak 95

Hahamlarımız "*kefitsat a-dereh*" (yolun sıçraması) diye bir kavramdan bahsederler. Bu, bir kişinin yolunun mucizevi bir şekilde kısalmasını belirten bir terimdir.

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, *kefitsat a-dereh* mucizesine nail olmuş üç kişiden bahsetmektedir.

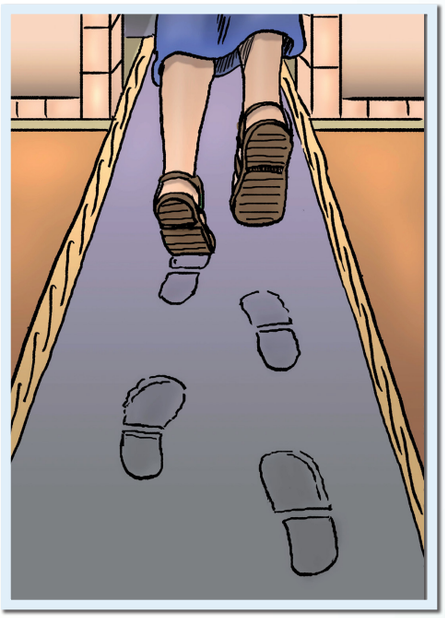
Avraam'ın kâhyası Eliezer, Yitshak'a bir eş bulmak üzere Haran'a doğru yola çıktığı zaman *kefitsat a-dereh* yaşamış ve yola çıktığı gün Haran'a ulaşmıştır.

Yaakov Haran'a gittiği zaman da *kefitsat a-dereh* mucizesi meydana gelmiştir. Yaakov Beer Şeva'dan yola çıkmış ve neredeyse Haran'a ulaşmıştı ki, yol üstünde Moriya Dağı'nın yakınlarından geçmiş olduğunu hatırladı. Orada durup dua etmediği için üzülmüştü. Hemen bir *kefitsat a-dereh* oldu ve Yaakov kısa sürede Moriya Dağı'na geri geldi.

Kefitsat a-dereh mucizesine nail olan üçüncü kişi de Avişay ben Tseruya'dır. Bir keresinde Kral David, Golyat'ın kardeşi Yişbi'nin eline düşmüştü. Yişbi ona eziyet edip onu öldürme niyetindeydi. Avişay ben Tseruya bunu duyunca hemen yola çıktı ve bu sırada bir *kefitsat a-dereh* meydana geldi ve Avişay hemen Pelişti topraklarına ulaştı.

Nevuhadnetsar Neden İmparatorluğa Nail Olmuştu?

Yaprak 96

Nevuhadnetsar çok güçlü bir hükümdarlığa nail olmuştu. Bunu neyle hak etmişti?

Yolunun başında, Nevuhadnetsar, Babil kralının yazıcısıydı. O günlerde Yeuda Kralı Hizkiyau hastalanmış ve ölüm döşeğine düşmüştü… Ancak Kutsal ve Mübarek Tanrı ona, ölmeyeceğini, hayatına on beş yıl eklendiğini bildirmişti. *A-Şem*, Hizkiyau'yu iyileştirdiği zaman o günü uzatmıştı ve güneş on saat geriye gitmişti.

O günlerde Babil'in başında Merodah Baladan hüküm sürmekteydi. Kendisi günün ortasında yemek yer, sonra da üç saat uyurdu. Bu üç saatin sonunda hizmetkârları onu uyandırmak zorundaydı. O gün uyandı ve sabah olduğunu fark etti. Kral hizmetkârlarına öfkelenerek "Sabaha kadar uyumama nasıl izin verirsiniz?" diye çıkıştı. Ama hizmetkârları ona "Hayır!" dediler. "Gün geri gitti!" Ona Kral Hizkiyau'nun yaşadıklarını anlattılar. Babil Kralı çok etkilenmişti. Hemen Kral Hizkiyau'ya armağanlar ve bir tebrik mektubu gönderilmesini emretti.

Kralın yazıcısı Nevuhadnetsar o sırada orada değildi ve mektubu, vekili yazmıştı. Vekil mektubunda "Selam Kral Hizkiyau'ya, selam Yeruşalayim şehrine ve selam büyük Tanrı'ya" diye yazmış ve mektup ulağa teslim edilmişti. Nevuhadnetsar geri döndüğünde mektubun içeriğini öğrendi ve "Hizkiyau'yu Tanrı'nın önüne koymak doğru mu ki?" dedi. "Aslında şöyle yazmak gerekirdi: Selam büyük Tanrı'ya, selam Yeruşalayim şehrine ve selam Kral Hizkiyau'ya"… Nevuhadnetsar, mektubun değiştirilmesi için ulağı çağırmak üzere dört adım attı. İşte, Nevuhadnetsar, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın onuruna attığı bu dört adımın ödülü olarak imparatorluğa nail olmuştur.

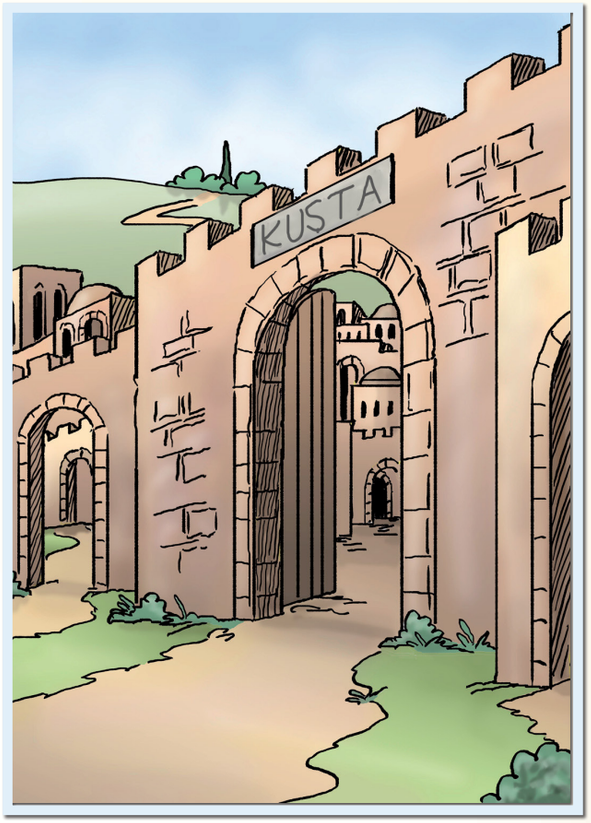
Hakikat Şehri

Yaprak

97

Bu yaprakta öğrendiğimiz *Gemara*, "*emet*", yani hakikat kavramının büyük önemi üzerinde durmaktadır.

Gemara, bir yerin, her ne olursa olsun, hiçbir şekilde yalan söylememeyi üstlenmiş olan halkını anlatmaktadır. Bu yerin adı "*Kuşta*" idi. Bu sözcük Aramca "hakikat" anlamına gelir. Bu âdetleri sonucunda o yerin sakinleri, aralarından hiçbirinin vaktinden önce ölmemesine nail olmuşlardır.

Bir keresinde oraya bir adam gelmiş ve oralı bir kızla evlenmişti. Çiftin iki oğlu olmuştu. Bir gün komşu kadın kapıyı çaldı ve adamın karısıyla konuşmak istedi. Karısı o sırada saçlarını yıkamaktaydı. Adam, komşu kadına karısının neden gelemeyeceğini söylemenin yakışık almayacağını düşündü ve bu nedenle yalan söyleyerek "Evde değil" dedi.

Bir süre sonra adamın iki oğlu öldü. Şehir sakinleri adama gelerek "Lütfen başka bir şehre taşının. Ölüm meleğini şehrimize getirmenizi istemiyoruz" dediler.

(Not: Tora edebiyatında "*Kuşta*", İstanbul şehrinin ismi olarak da kullanılır.)

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Olup biteni izlerken, yüzerek sahile ulaşmaya çalışan bir adam gördü. Aradan bir dakika daha geçti ve batan tekneden kurtulan adam çıplak ve bitkin bir halde sahile yaklaştı.

Bar Kapara adamı karşıladı, durumunu sordu, onu sakinleştirip, başından geçen zorlu deneyimden yavaş yavaş silkinmesine yardımcı oldu. Anlaşılan adam, kralın komutanlarından biriydi.

Devamı 199'da

Kral *Maşiah*

Yaprak 98

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, çoğunlukla *Maşiah*'ın gelişine dair konuları ele almaktadır.

Maşiah'ın geleceğine dair inanç, Yahudiliğin temellerinden biridir ve her nesilde Yahudiler *Maşiah*'ın gelişini ümitle beklemişlerdir. *Gemara* diğer şeylerin arasında, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın Son Kurtuluş için belli bir zaman belirlediğini, ama eğer Yisrael halkı hak ederse, *A-Şem*'in, Kurtuluşu daha erken getireceğini söylemektedir.

Rambam (*İlhot Teşuva*, *perek* 9), Yisrael'in hahamlarının *Maşiah*'ın gelişini özlemle beklemelerinin sebebinin, diğer tüm halklar üzerinde hüküm sürme hevesi olmadığını, tek istediklerinin, Yahudilere sıkıntı vererek Tora öğrenimini sekteye uğratan halklardan rahat bulmak olduğunu yazar. Bu şekilde Yahudiler olarak, başka dertlerle vakit ve enerji kaybetmeksizin daha çok Tora öğrenebilecek, daha çok *mitsva*yı yerine getirebilecek, daha fazla iyi eylemlerde bulunabilecek ve böylece Gelecek Dünya'daki yaşama hak kazanabileceğiz.

Maşiah kim olacaktır?

Rambam şöyle yazar: "David'in soyundan, Şelomo'dan bile daha hikmetli ve Moşe Rabenu'nun düzeyine yakın, büyük bir peygamber olacak. Bu nedenle tüm halka Tora öğretecek ve onlara *A-Şem*'in yolunu gösterecek. Diğer tüm uluslar da onu dinlemeye gelecek."

Kim Kimdir?

Erken Risonim Dönemi

Rabenu Yitshak Alfasi (Rif)

Rabenu Yitshak ben Rabi Yaakov Alfasi. "Al-Fasi" isminin kaynağı hakkında bazıları bunun, kökleri Fas'taki Fas şehri olan bir ailenin soyadı olduğu görüşündedir. Başkaları ise, şahsen Rabi Yitshak'ın bu şehirde yaşadığı için bu ismi aldığını öne sürerler. Rav Yitshak, Cezayir'deki Kalat Hamad (Beni Hammad Kalesi) şehrinde Tora öğretmiş ve kendisine *alaha* ve Yahudi yaşamı hakkında sorular soran cemaatlere oradan liderlik etmiştir.

Yine başkalarına göre, Rabi Yitshak, Cezayir'in Kalat Hamad şehrindendir ve Tunus'taki Kirouan şehrindeki büyük *yeşiva*da *Gaon*lar Rabenu Nisim ve Rabenu Hananel'den Tora öğrendikten sonra Fas'ın Fas şehrine yerleşerek orada Tora öğretmiştir.

Rabenu Yitshak Tora'yı *Gaon*lardan öğrenmiştir ve bu nedenle *Rişonim* Dönemi'ne mensup hahamlarımız arasında onu "Rav Yitshak Gaon" diye adlandıranlar vardır. Yine de Rabenu Yitshak bir *yeşiva*nın başında *Gaon* olarak görev yapmamış, bunun yerine, Tora öğretmenin yanında, Talmud Bavli'ye dayanan *alaha* kararlarına ve Tora hakkında yazdığı eserlere odaklanmıştır.

4848 yılında, 65 yaşında, *yeşiva*sının en verimli çağında Rabenu Yitshak, kendisi hakkında atılan bir iftira nedeniyle kaçmak zorunda kalmış ve İspanya'ya gelmiştir. Orada *Nasi* Rav Yosef ben Rav Meir onu büyük onurla karşılamış ve Kordova şehrinde bir *yeşiva* kurmasına, bu şekilde Tora öğretmeye devam etmesine yardımcı olmuştur. Birkaç yıl sonra Elisana şehrine yerleşmiş ve Tora öğretimine orada devam etmiştir.

İsminin baş harfleriyle kısaca "Rif" diye anılan **R**abenu **Y**itshak al-**F**asi, *alaha* konusunda çok sayıda soruya cevap da göndermiştir ve bunların bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır.

Tora Öğrenenlerin Büyük Liyakati

Yaprak 99

Gemara bazı insanların "*Talmid haham*ların bize ne yararı var? Kendilerine yarar sağlıyorlar, ama bizim bundan hiçbir kazancımız yok" diye düşündüklerini söylemektedir. Ama bu kişilerin hatası son derece ciddidir, zira bu şekilde Tora'nın gücüne inanmadıklarını göstermiş olmaktadırlar. Çünkü Tora öğrenen kişi tüm dünya için koruma sağlar. Dünya yalnızca Tora ve Tora öğrenimi için yaratılmıştır ve Tora öğrenimi dünyanın devamlılığını sağlar; aksine, bir an için bile Tora öğrenimi olmazsa dünya mahvolacaktır.

Kutsal ve Mübarek Tanrı, kötü ve günahkâr Sedom halkı için bile, şehrin içinde belli miktarda *tsadik* insan bulunduğu takdirde onları affedeceğini ve ağır cezadan vazgeçeceğini söylemişti. Bu da *tsadik*lerin tüm dünyayı kurtardığını ve onlara koruma sağladığını göstermektedir.

Harici Kitaplar

Yaprak 100

Bu yaprakta "harici kitapları" okuma yasağından bahsedilmektedir.

Nedir bu kitaplar?

Bahsedilenler, Tora'yı inkâr edenlerin, Tora'nın pasuklarına kafalarına estiği şekilde güya "açıklamalar" getirmek üzere yazdıkları kitaplardır. Bazı kaynaklara göre bu yasağa, çeşitli araştırmacı ve bilim adamlarının yazdıkları kitaplar da dâhildir, çünkü bu kitapların yazarları dünyanın Tanrı tarafından yaratıldığını inkâr etmektedirler ve bu kitapları okuyan kişilerin, onların hatalı görüşlerine kapılmaları tehlikesi vardır (Rivaş 45 ve 272).

Gemara burada "Ben Sira" adlı kitaptan da bahsetmektedir.

Ben Sira kimdi ve yazdığı kitap neydi?

Bazılarına göre Ben Sira, Peygamber Yirmeyau'nun oğluydu ve bir misaller kitabı yazmış, içine bazı bilgelik sözleri de katmıştı. Bazı yerlerde *Gemara* bu kitaptan alıntılar yapar. Günümüzde Ben Sira kitabı kayıptır ve elimizde yalnızca, Ben Sira'nın soyuna mensup bir kişinin Yunancaya tercüme etmiş olduğu bazı kısımlar vardır.

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Bar Kapara, hiçbir şeyi kalmamış olan bu komutana "*selaim*" (tekil: *sela*) adı verilen iki değerli sikke verdi.

Ama Bar Kapara bununla da yetinmedi. Komutanı evine davet etti, onu sıcak tutacak giysiler verdi, onun için mükellef bir sofra kurdu ve dinlenip güç toplamasını sağladı.

Sonunda Bar Kapara komutana üç *sela* daha vererek onu yolcu etti.

Devamı 201'de

Göz Ağrısı

Yaprak

101

Hahamlarımız, hafif bir hastalığı olan bir kişinin Şabat günü ilaç almasını yasaklamışlardır, çünkü Şabat günü bir şeyi öğütmek Tora'dan kaynaklanan bir yasaktır ve kişi ilaç hazırlamak için çeşitli malzemeleri öğütme hatasına düşebilir. Bu nedenle Hahamlarımız ciddi bir hastalığı olmayan bir kişinin ilaç almamasına ve tedavi amaçlı bir şey yapmamasına hükmetmişlerdir.

Bu konuda *Gemara*'da, gözü şişen bir kişinin, Şabat günü, bu şişliği ve ağrıyı dindirme amacıyla üzerine soğuk bir metal cisim koymasının serbest olduğu söylenmektedir.

Neden?

Bir açıklamaya göre buna izin verilmiştir, çünkü bunun tedavi amaçlı bir eylem olduğu aşikâr değildir; zira bazen aynısını sağlıklı insanlar da ferahlamak için yaparlar. Ve sağlıklı insanların da yaptığı herhangi bir eylem, Hahamlarımızın tedavi ile ilgili yasaklamasına dâhil edilmemiştir (*Peri Megadim*). Bununla birlikte, Raban Şimon ben Gamliel, bu amaçla, *muktse* (Şabat günü ele alınması çeşitli sebeplerle yasaklanmış) bir eşyanın kullanılmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kim Kimdir?

Erken Risonim Dönemi

Rabenu Yitshak Alfasi (Rif)

Öğrencileri

Afrika'da ve daha sonraları İspanya'da Tora'nın ışığıyla halkı aydınlatmış olan Rabenu Yitshak Alfasi'nin binlerce öğrencisi olmuştur. Aralarında, kendi nesillerinin büyükleri haline gelmiş çok önemli şahsiyetler de vardır.

a. Ri bar Baruh'un oğlu Rabi Baruh, babasının isteği üzerine Rif'ten Tora öğrenmeye gelmiştir. Ri bar Baruh, ölümünden önce oğlunu çağırmış ve ona, Rif'e giderek ondan Tora öğrenmek istediğini söylemesi talimatını vermiştir. Ri bar Baruh Rif'e muhalif olmasına rağmen, Rif onun vefatını duyduğu zaman ağlamış, oğlu Rabi Baruh'u teselli ederek "Ben sana babalık edeceğim" demiş ve ona Tora öğretmiştir.

b. Rif'in oğlu Rav Yaakov büyük bir Tora otoritesiydi.

c. Rabenu Efrayim, Rif'in yazdığı *alaha* kitabına bazı çekinceler ve notlar düşen bir kitap yazmıştır.

d. Rif'in başlıca öğrencisi, vefatının ardından yerini alan Rabi Yosef ibn Migaş'tır. Kendisi Tora dünyasında kısaca "Ri Migaş" olarak da anılır.

e. Gian bölgesinden, Rabenu Yosef ben Yuşti.

f. *Dayan* Rabenu David ben Gad.

g. Sevişa şehrinin hahamı Rabenu Eliezer ben Menahem ibn Azara.

h. "*Kuzari*" kitabının yazarı Rabi Yeuda A-Levi.

Krallığın Bölünmesi

Yaprak

Kral Şelomo vefat ettikten sonra oğlu Rehavam tahta geçti.

Yisrael halkı Kral Rehavam'dan üzerlerindeki vergi yükünü biraz hafifletmesini istediler, ama Rehavam aptalca bir düşünceyle hareket ederek bunu kabul etmediği gibi, onlara "Tam aksine! Tam aksine! Üzerinizdeki vergi yükünü daha da arttıracağım" dedi. O dönemde Yisrael kabileleri Şehem'de bir araya geldiler ve on kabile, "Yisrael Krallığı" adı altında yeni bir krallık kurmaya karar verdiler. Yarovam ben Nevat'ı üzerlerine kral olarak atadılar ve o zamandan itibaren Yisrael halkının üzerinde iki kral hüküm sürdü: Yeuda kralı ve Yisrael kralı.

Yarovam ben Nevat, kendi egemenliği altındaki topraklarda yaşayan Yahudilerin, *korban* görevlerini gerçekleştirmek üzere Yeuda Krallığı'nın topraklarında bulunan Yeruşalayim'e çıktıkları zaman fikir değiştirip Kral Şelomo'nun oğlu Kral Rehavam'ın krallığını kabul edebileceklerinden endişe etmekteydi. Bu nedenle Yisrael Krallığı tebaasının *Şaloş Regalim* bayramları için Yeruşalayim'e çıkmasını yasakladı. İki tane altın buzağı dikti ve *korban*ların, Bet-Amikdaş yerine bunların önünde yapılmasını emretti. Bu şekilde Yarovam ben Nevat tüm halkı günaha sürüklemiş oldu. O kadar ki *Gemara*, Yarovam'ın bu yüzden Gelecek Dünya'da payı olmadığını söylemektedir.

Amon ve Moav'dan Alınacak Ders

Yaprak

Bu yaprakta *Gemara*, Yahudi kızlarının Amon ve Moav halklarına mensup olup Yahudiliği kabul eden kişilerle evlenmeleri konusundaki yasaktan bahsetmektedir. Bu yasağın sebebi Tora'da açıklanmaktadır: "*[Bu kısıtlama,] Mısır'dan çıkışınızda, yolda sizi yiyecekle ve suyla karşılamamaları ve [Moav'ın,] sana beddua etme amacıyla Aram Naarayim['deki] Petor'dan Bilam ben Beor'u sana karşı kiralaması sebebiyledir*" (Devarim 23:5).

Sefer A-Hinuh (*mitsva* 561) Tora'nın bu pasuklarla bize, bir yandan *gemilut hasadim*in (iyilik davranışları) ne kadar büyük bir erdem olduğunu, diğer yandan da kötü karakter niteliklerinden uzaklaşma yükümlülüğünü öğrettiğini yazar. Kutsal ve Mübarek Tanrı bu nedenle, çölde yolculuk eden ve sınırlarından geçmekte olan, yaşlı, kadın ve çocukların da bulunduğu büyük bir halka ekmek ve su vermeyi reddedecek, üstelik onlara beddua etmek üzere Bilam'ı tutacak kadar alçak ve kötü yürekli olan bu halklarla Yisrael arasına kesin bir mesafe koymuştur.

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

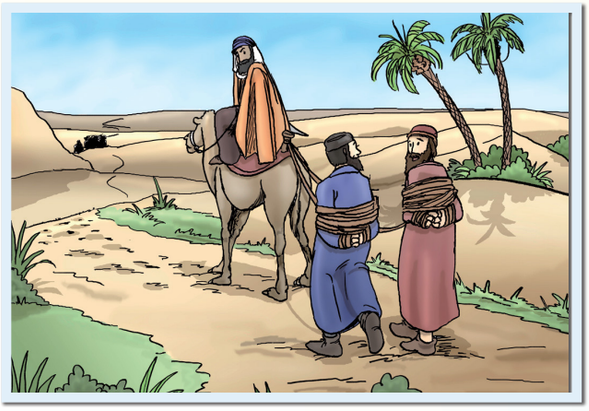
Aradan uzun bir zaman geçti. Bar Kapara bu komutan için yaptıklarını çoktan unutmuştu. Bir gün şehre sıkıntılı bir haber yayıldı. Bir miktar Yahudi o komutanın adamları tarafından esir alınmıştı.

Yahudiler Bar Kapara'dan ricada bulunmaya geldiler. "Sizin devletle olan ilişkilerinizin iyi olduğunu biliyoruz. Lütfen bize yardım edin ve bu saygıdeğer komutana gidip, Yahudi kardeşlerimizi serbest bırakması için ricada bulunun!" dediler.

Devamı 203'te

Kör Deve Muamması

Yaprak 104

Gemara'nın bu yaprakta aktardığı bir *Barayta*, Yisrael halkının büyük bilgeliği hakkında bir şeyler öğrenmemizi sağlayabilecek bir olayı anlatmaktadır.

Bir keresinde iki Yahudi, bir yabancı tarafından tutsak edilmişti. Adam onları bağlayarak ardına katmıştı. Yolda yürürlerken tutsaklarından birinin diğerine "Biraz ötede bir gözü kör bir deve yürüyor. Sırtında bir şarap tulumu, bir de yağ tulumu var ve biri Yahudi biri de yabancı olan iki adam tarafından götürülüyor" dediğini duydu.

Yahudileri kaçıran adam şaşırmıştı. "Bunu nereden biliyorsunuz?" diye sordu.

Tutsaklar cevap verdiler: "Devenin bir gözünün kör olduğunu yolun sadece bir kenarındaki otları yemesinden anladık… Anlaşılan diğer taraftaki otları fark etmiyor.

"Sırtında bir tulum şarap ve bir tulum yağ olduğu, tulumlardan damlayan sıvıların bazılarının kum tarafından emilmiş, bazılarınınsa kum üstünde kalmış olmasından anlaşılıyor. Şarap hemen kum tarafından emilir; yağ ise daha yoğun olduğundan, kum tarafından emilmeden önce daha uzun süre yüzeyde kalır."

Gemara ayrıca Yahudilerin, deveyi güdenlerden birinin Yahudi ve diğerinin yabancı olduğunu nasıl anladıklarını da anlatmaktadır. Tutsaklar uzak mesafede gördükleri bu iki adamdan birinin mahremiyete önem veren bir giysi giydiğini, diğerininse yarı-çıplak olduğunu fark etmişlerdi.

Beyaz İbik

Yaprak 105

Kötü yürekli Bilam'ın marifeti, Tanrı'nın gün içinde öfkelendiği tek anın ne zaman olduğunu bilmesiydi. Bene-Yisrael'e ettiği beddualaların gerçekleşebilmesi için onlara tam da o anda beddua etmesi gerektiğinin farkındaydı. Ama tam da beddua etmeye kalktığı o anda, Kutsal ve Mübarek Tanrı evlatlarına merhamet etti ve bedduanın işe yaramaması için hiç öfkelenmedi. Hahamlarımız, Tanrı'nın öfkelendiği anı belirten bir işaret olduğunu söylerler: Bir horozun kırmızı ibiği tam da o anda beyaza döner.

Bu yaprakta öğrenilen *Gemara*, Rabi Yeoşua ben Levi'nin *epikoros* (inançsız) ve günahkâr bir komşusu olduğunu anlatmaktadır. Bu komşu Rabi Yeoşua ben Levi'ye çok rahatsızlık vermekteydi ve sonunda Rabi Yeoşua ben Levi, tam da Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın öfkelendiği o anda bu komşusuna beddua etmek istedi. Bir horoz alıp yatağına bağladı ve ibiğinin ne zaman beyaza dönüşeceğini görmek için bekledi. Bunu gördüğü anda kötü komşusuna beddua edecekti. Ne var ki o an geldiğinde Rabi Yeoşua uyuya kaldı. Uyandığı zaman "Anlaşılan bu şekilde davranmam doğru değildi ve bu nedenle Tanrı benim uyuya kalmamı sağladı" dedi.

Temiz Kalp

Yaprak

106

Rav Yeuda Babil'de yaşardı ve Babilli *Amora*ların ikinci nesline mensuptu. En büyük *Amora*lardan ikisinin, Rav ve Şemuel'in öğrencisiydi.

Başlarda Tora'yı Sura *yeşiva*sında, Rav'ın yanında öğrenmişti. Daha sonra, Rav vefat edince, kısa bir süre Babil'in Utsal şehrindeki *yeşiva*da kaldı ve ardından, öğrenim için Neardea'da Şemuel'in *yeşiva*sına geçti.

O zamanlarda yağmursuz zamanlarda oruç ilan edilirdi ve insanlar sıkıntılarını ifade etmek üzere ayakkabılarını çıkarırlardı. Bu yaprakta anlatıldığı üzere, yağmurların kesildiği zamanlarda Rav Yeuda'nın tek ayağından çarığını çıkarması bile yağmur yağmaya başlaması için yeterli oluyordu, zira Rav Yeuda'nın Gökler katında değeri çok büyüktü.

Rav Yeuda'dan iki nesil sonra yaşamış olan Rava şöyle demiştir: "Rav Yeuda'ya karşılık, biz bazen oruç tutup dua ediyoruz, ama duamız her zaman kabul edilmeyebiliyor. Her ne kadar Tora öğrenimi konusunda Rav Yeuda'dan daha ileride olsak da, önceki nesillere mensup insanların yürekleri Göklerdeki Babamız nezdinde daha temiz olduğundan, duaları daima, hemen kabul edilmekteydi."

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Esirlerin karşılıksız bağışlanacaklarını mı düşünüyorsunuz?" diye sordu Bar Kapara.

"Elbette hayır!" diye cevap verdiler Yahudiler. "İşte size beş yüz dinar. Bu parayı alın ve komutanın kalbine hitap etmeye çalışın."

Bar Kapara görevi kabul etti ve saraya doğru yola çıktı.

Komutan konuğunu görünce içini büyük bir heyecan kaplamıştı. Hemen yerinden kalktı ve apaçık bir sevgi ifadesiyle, kendisine zor zamanında yardımcı olmuş olan sevgili dostunu karşıladı.

Devamı 205'te

Başınızı Kapılara Doğru Kaldırın

Yaprak 107

Mısır Çıkışı'ndan dört yüz seksen yıl sonra Kral Şelomo Yeruşalayim'de I. Bet-Amikdaş'ı inşa etmiştir. O zamana kadar Mişkan, farklı dönemlerde farklı yerlere kurulmuştu.

Kral Şelomo *Aron Aberit*'i Bet-Amikdaş'ın içine getirmek istediği zaman Bet-Amikdaş'ın kapıları birbirine sıkı sıkıya yapıştı. *Aron*'u içeri sokmak mümkün değildi.

Kral Şelomo kalkıp yirmi dört farklı nüshayla dua etti, ama hiçbiri işe yaramadı; Bet-Amikdaş'ın kapıları hâlâ açılmamıştı. Kral Şelomo o zaman Teilim'den şu pasukları da söyledi: "*Seu şearim raşehem*... Başınızı kapılara doğru kaldırın, ebediyet kapıları yükselsin ve Onurlu Kral girsin. Kimdir Onurlu Kral? *A-Şem*, kuvvetli ve kudretlidir; *A-Şem* savaş kahramanıdır. Başınızı kapılara doğru kaldırın, ebediyet kapılarını yükseltin ve Onurlu Kral girsin." Ama kapıların açılması için söylediği bu sözler de duasının cevap bulmasını sağlamadı. Sonunda Şelomo, babası Kral David'in liyakatinin kendisine yardımcı olması için Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın huzurunda dua etti. Hemen bir mucize oldu ve kapılar açıldı.

Kim Kimdir?

Erken Risonim Dönemi

Rabenu Yitshak Alfasi (Rif)

Büyük Eseri: Talmud'un *Alaha*ları

Rabenu Yitshak Alfasi, Talmud Bavli'nin içinden *alaha* kararları belirlemenin temel prensiplerini anlatan bir kitap yazmıştır. Bu eseri "küçük çaplı bir Talmud" niteliğindedir. Rif bu eserinde *Gemara*'nın sözlerinden *alaha* olarak belirlenmiş olan kısımları aktarır ve bazen de *alaha* kararını takviye etme amacıyla bazı eklemeler yapar.

Gerek kendi neslindeki gerekse de sonraki tüm nesillerdeki hahamların bu esere yönelik takdirleri çok büyük olmuştur ve *alaha* temelinde öncelik her zaman ona verilir. *Tseda Ladereh* kitabında belirtildiğine göre, *Tosafot* hahamlarının en büyüklerinden Ri; Rif bu eseri yazdığı zaman *Şehina*'nın onun üzerine yerleştiğini söylemiştir.

Rabenu Zerahya A-Levi, Rif'in *alaha*larını açıkladığı "*A-Maor A-Gadol*" adlı kitabında şöyle yazar: "Ve Rif'ten sonra gelen büyüklerimizin âdeti, ona sanki, insanların Tanrı'nın sözünü sormak için gittiği bir peygambermiş gibi güvenmek şeklinde olmuştur." Ayrıca Rabenu Zerahya kitabının önsözünde de, Rif'in *alaha*larının, kendi nesillerini olduğu kadar diğer tüm nesilleri de kapsadığını ve bu esere saygı göstermekle, onu onurlandırmakla, kutsal kılmakla ve açıklığa kavuşturmakla yükümlü olduğumuzu yazar.

Hida, "*Şem A-Gedolim*" adlı eserinde, "*ŞuT Min A-Şamayim*" adlı kitaptan bir bilgi aktarır. Bu kitabın sıra dışı özelliği, yazarın, sorduğu çeşitli sorulara rüyada aldığı cevapları içeriyor olmasıydı. Yazar bir keresinde *alaha*nın Rif'e göre mi yoksa onunla hemfikir olmayan diğer otoritelere göre mi olduğunu sormuş ve Göklerden ona, *alaha*nın tabii ki, çok önemli bir şahsiyet olan Rif'e göre olduğu cevabı verilerek "*Yitshak ekim yaptı... ve gittikçe büyüdü ve sonunda çok büyük biri haline geldi*" (Bereşit 26:12-13) pasuğu onun için söylenmiştir.

Raavad, "*Temim Deim*" adlı kitabında, Rif'in eseri hakkında şöyle yazar: "Gözlerimi yumup ağzımın kapılarını kapamam ve onun ardından sağa ve sola gitmem gerekir."

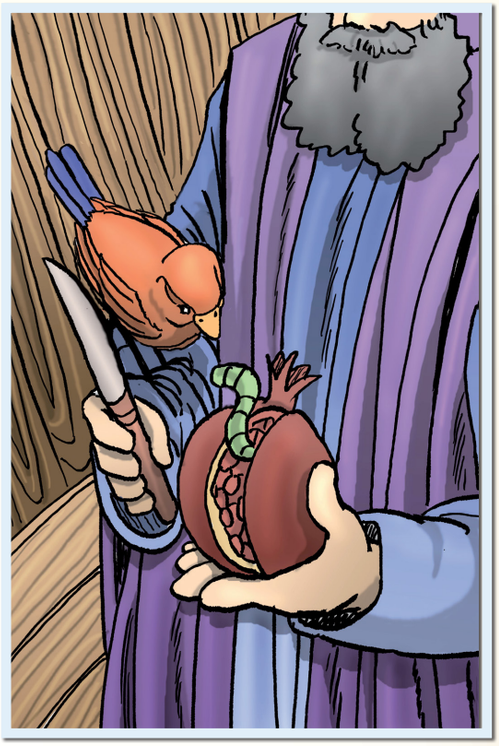
Zikita Ne Yedi?

Yaprak

108

Noah ve ailesi yaklaşık bir yıl boyunca geminin içinde kalmışlardı. Oradaki her bir hayvanı nasıl beslemişlerdi?

Gemara şöyle anlatmaktadır: Tufandan uzun yıllar sonra, geminin sakinlerinden biri – Noah'ın oğlu Şem – gerçekten de tüm hayvanları beslemekte büyük zorluklar çektiklerini anlatmıştır: "Bazı hayvanlar gündüz vakti yemek yerken bazıları gece vakti yerler. Bu nedenle bize ne gündüz ne de gece rahat vardı. Babam '*zikita*' adlı hayvanın (küçük bir kuş cinsi) ne yediğini bilmiyordu. Bir gün babam bir nar kesti ve narın içinden küçük bir kurtçuk düştü. *Zikita* bunu görünce hemen o kurtçuğu yedi. Bu şekilde *zikita*nın kurtçuk yiyerek beslendiğini anladık. O günden itibaren babam, suya buğday kepeği bırakıp kurtlanmasını bekledi ve *zikita*yı bu kurtçuklarla besledi."

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

"Seni buraya getiren nedir?" diye sordu komutan ilk heyecanı dindikten sonra.

Bar Kapara ümitli bir sesle "Ülkenizde esir tutulmakta olan Yahudi kardeşlerim için yalvarmaya geldim" dedi.

"Acaba krallığın, esirlerini karşılıksız serbest bırakacağını mı düşünüyorsun?" diye hayretle sordu komutan. "Halkının bunun karşılığında ne ödemeye hazır olduğunu bilmek isterim!"

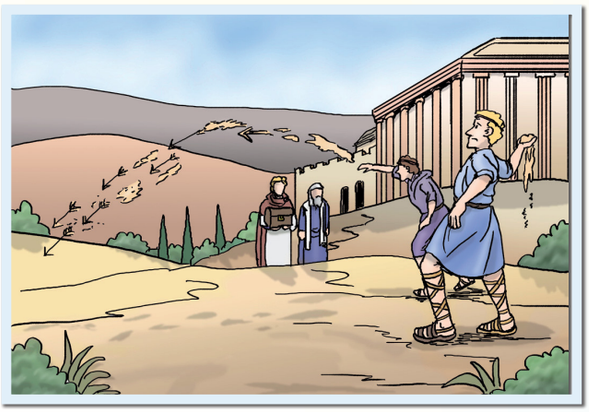
Bar Kapara hemen cevap verdi: "Yanımda sizin için beş yüz dinar getirdim ve gerçekten de bu zavallılara acıyıp merhamet edeceğinize dair ümitle doluyum."

Devamı 207'de

Nahum İş Gam Zu

Yaprak

109

Kutsal *Tanna*lardan birinin adı Nahum'du. Kendisinden bahsedildiğinde ismine "*İş Gam Zu*" sözleri de eklenir, herkes onu "Nahum İş Gam Zu" diye çağırırdı. Ona bu sıfatı vermelerinin sebebi neydi? Çünkü başına gelen her şeyde "*gam zu letova*" (bu da iyi bir amaç içindir) derdi, zira Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın bizim için yaptığı her şeyi yalnızca iyiliğimiz için yaptığına inanır ve güvenirdi. Bazen insanlara kötü gibi görünen şeyler bile aslında iyidir, çünkü Tanrı bunların hepsini başımıza bizim iyiliğimiz için getirir.

Bu yaprakta *Gemara*, bir keresinde Hahamların, Nahum İş Gam Zu'yu krala bir sandık pırlantayı hediye olarak götürmekle görevlendirdiklerini anlatır. Ne var ki yolda konakladığı handa yabancılar bu pırlantaları çalmışlar ve Nahum sandığın boşaldığını fark etmesin diye içine toz toprak doldurmuşlardı.

Nahum kralın huzuruna geldi ve kral Yahudilerin kendisine hediye olarak toz toprak getirdiklerini görünce çok öfkelenerek Nahum'u öldürmek istedi! Ama Nahum bu durumdayken bile "*gam zu letova*" dedi. O sırada Eliyau *A-Navi* kralın kullarından birinin kılığına bürünerek ona "Efendimiz!" dedi. "Belki de bu, Yahudilerin atası Avraam'ın özel topraklarındandır. Avraam dört krala karşı savaştığı zaman düşmanlarına toz toprak fırlatmış ve bunlar havadayken oklara dönüşmüştü!" Kral bunun üzerine sandığın içindeki toprağın denenmesini emretti. Toprakları fırlattılar ve mucize eseri gerçekten de toprak, oklara dönüştü! Kral çok sevinmişti. Böylece pırlantaların çalınmasının aslında iyi bir şey olduğu anlaşıldı, çünkü artık kral Yahudilere daha büyük bir sempati duymaktaydı.

Anlaşmazlıkta Diretmemek

Yaprak

110

Datan ve Aviram, Korah ve yandaşlarının isyanına katılmışlardı (bkz. Bamidbar kitabında Korah *peraşa*sı). İsyancılar Moşe Rabenu'nun otoritesine karşı çıkıyorlardı. En başta Moşe, yanına gelmeleri için Datan ve Aviram'ı çağırttı; ama onlar bunu reddettiler. Datan ve Aviram, Moşe onlara hiçbir şey yapmamış olmasına rağmen ona karşı gelmekteydiler; ama Moşe bunu sorun etmedi. Kendi onurunu önemsemeyerek kalkıp onların yanına gitti. Belki *teşuva* yaparlar ve halk içindeki bu ihtilaf da bir son bulurdu.

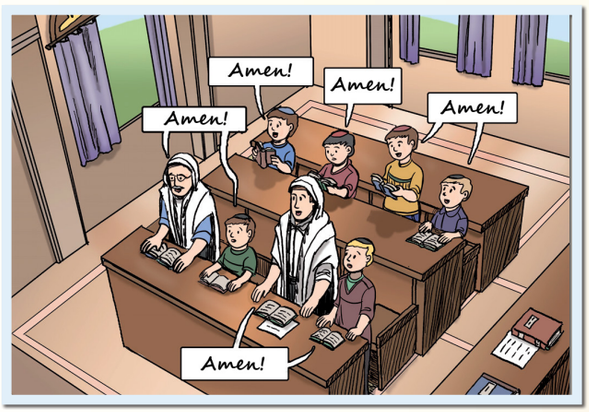
Hahamlarımız, bu konuyu anlatan pasuklardan çok önemli bir ders öğrenmişlerdir. Bir tartışma, anlaşmazlık veya kavga söz konusu olduğunda kişi, bunda şahsen hiçbir suçu yoksa bile, çekişme ve sürtüşmeyi dindirmek için gayret göstermekle yükümlüdür. *Gemara*'da, bu gibi ihtilafları başlatan kişilerin, *tsaraat* hastalığıyla cezalandırılmayı hak ettikleri yazılıdır.

İhtilaf derken, tabii ki burada *alaha* konusundaki fikir ayrılıklarından bahsediliyor değildir. Bunlar "*leşem Şamayim*" (Göklerin onuruna) fikir ayrılıklarıdır. Farklı görüşlerdeki kişiler, bu görüşlerini Tora'dan kaynaklarla ve Hahamlarımızın öğretileriyle destekleyebildikleri sürece, kendi görüşlerinden vazgeçmemelidir; hakikate ulaşmak için bu çok önemlidir. *Gemara*'nın bahsettiği ihtilaf türü, gurur ve kıskançlık gibi şeylere dayanan dayanaksız iddiaların sebep olduğu tartışmalardır.

Amen!

Yaprak

111

Bu yaprakta "*amen*" söylemenin önemini öğreniyoruz. Bir *beraha* veya *kadiş* duyduğumuz zaman "*amen*" diye cevap vermemiz gerekir. "*Amen*" sözcüğünün anlamı, "doğru; gerçek; *berahay*ı söyleyen kişinin söylediğini kabul ediyorum" şeklindedir.

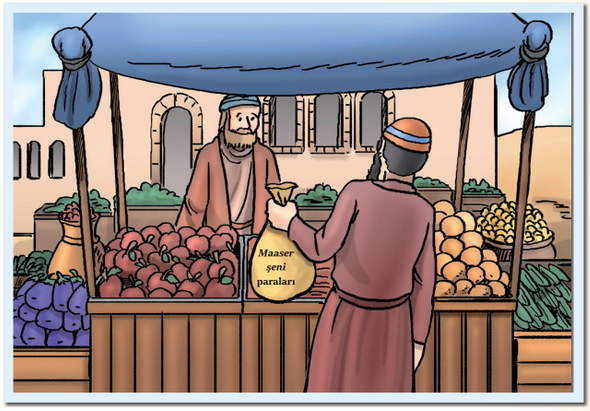
Bu yaprakta aktarıldığı üzere, Rabi Meir, bir çocuğun, "*amen*" cevabı vermeye başladıktan itibaren Gelecek Dünya'da pay sahibi olduğunu öğretir. "*Amen*" sözcüğü üç harften oluşur: *Alef*, *mem* ve *nun*. Bunlar "***E**-l **M**eleh **N**eeman*" (Tanrı, güvenilir Kral) sözcüklerinin baş harfleridir. Bir kişi "*amen*" cevabını verdiği zaman bu anlama da odaklanmalıdır.

Bu sebeple Rema (*Orah Hayim* 124:7), her babanın, küçük çocuklarına "*amen*" cevabı vermeyi öğretmeye gayret etmesi gerektiğini söyler. Bu sayede çocuklar şimdiden Gelecek Dünya'da bir paya hak kazanmış olacaklardır.

Maaser Şeni

Yaprak

112

Erets-Yisrael'de yetişmiş ürünleri olan bir kişi, öncelikle bunlardan *teruma* ve *maaser* paylarını ayırmalıdır. Önce Koenlere verilmek üzere *teruma* payı (yaklaşık yüzde iki) ayrılır. Ardından Levilere verilmek üzere *maaser rişon* (ilk onda bir) ayrılır. Bunun ardından da ikinci bir *maaser* (onda bir) ayrılır ve bu, hangi yılda bulunulduğuna bağlı olarak, *maaser şeni* (ikinci onda bir) veya *ma'sar ani* (fakirlere verilen onda bir) olarak adlandırılır. *Ma'sar ani* ayrılan bir yılda *maaser şeni* ayrılmaz ve *maaser şeni* ayrılan bir yılda da *ma'sar ani* ayrılmaz.

Ekmeğini Suyun Yüzeyine At (*devam*)

Hahamlarımızdan MAASELER

Komutanın yüzüne bir gülümseme yayıldı. "Senden hiçbir ödeme almayacağım! Bu beş yüz dinarı, her şeyden yoksun bir haldeyken bana vermiş olduğun beş *sela*nın karşılığında sana veriyorum" dedi komutan. "Kardeşlerini de, benim için hazırlamış olduğun, beni kendime getiren öğün karşılığında serbest bırakıyorum. Şimdi selamet ve mutluluk içinde yoluna gidebilirsin!"

Bar Kapara "*Ekmeğini suyun üzerine at; çünkü uzun günler sonra onu bulacaksın*" (Koelet 11:1) pasuğunun anlamını işte şimdi daha iyi anlamıştı (*Koelet Raba* 11).

SON

Bu yazımızda *maaser şeni* hakkında bilgi alacağız.

Bet-Amikdaş'ın ayakta olduğu dönemde, ürünlerin sahibi, ikinci *maaser* olarak, ürünlerin onda birini ayırır ve bunları manevi açıdan saf bir halde Yeruşalayim'de yerdi. Eğer isterse, Tora ona, ürünleri para karşılığında kutsiyet sınırlamalarından kurtarma olanağı vermektedir. Bu işleme "*pidyon*" adı verilir. Ürünlerin karşılığı olan para Yeruşalayim'e getirilir ve burada yiyecek maddeleri satın alınır. Bu yiyecek maddeleri *maaser şeni* ile aynı kutsiyete sahip olur ve onlarla ilgili iki kural yürürlüğe girer: **a.** Bu yiyecekler yalnızca Yeruşalayim sınırları içinde yenebilir. **b.** *Tame* kişilerin bu yiyecekleri yemesi yasaktır.

Günümüzde ne yazık ki Bet-Amikdaş henüz yıkık halde, bizler de hepimiz *tame* olduğumuzdan, *maaser şeni* yeme olanağımız bulunmamaktadır. Bu nedenle *maaser şeni* sınıfındaki meyvelerin kutsiyeti madeni bir paraya aktarılır ve bu para da kullanılmaz hale getirilir. Bu işlemin nasıl yapıldığı konusunda bir *rav*a başvurulmalıdır. *Teruma* ve *maaser* payları ayrılmamış ürünleri yemek ciddi bir yasaktır.

Şehrin Dışında Bilmece

Yaprak

113

Melamed (bkz. sayfa 58) Rabi Şimşon'u hatırlıyor musunuz?

Rabi Şimşon, öğrencilerine *Gemara*'daki konular hakkında bilmeceler sorardı. Bu kez, içinde bulunduğumuz yaprakla ilgili bir bilmece sordu:

"Şehre giren – çıkmaz! Kimim ben?"

Sınıfa derin bir sessizlik hâkim oldu. Sonunda en çalışkan öğrencilerden Yeonatan parmağını kaldırdı ve cevap verdi: "*Maaser şeni!*"

"Çok güzel!" dedi Rabi Şimşon ve bilmeceyi diğer öğrencilere açıkladı:

Masehet Sanedrin'in son yaprağında *Gemara* esas olarak *ir anidahat* (bkz. sayfa 178) ile bağlantılı kanunları ele almaktadır. Bunların içinde *Gemara*'da, önceki yaprakta öğrenmiş olduğumuz *maaser şeni* ile ilgili bazı kurallara da değinilmektedir.

Öğrendiğimiz gibi, Tora, *maaser şeni*nin kutsiyetinin paraya aktarılmasına, yani "*pidyon*" yapılmasına olanak tanımaktadır. Ama şunu bilmek gerekir ki, *maaser şeni* için *pidyon* işlemi yalnızca Yeruşalayim **dışında** yapılabilir. Yeruşalayim içindeyse bu işlem yapılamaz. Peki, ya bir kişinin Yeruşalayim içinde *maaser şeni* sınıfında ürünleri varsa ve bunlarla *pidyon* yapmak istiyorsa kanun nedir? Acaba şehir dışına çıkıp *pidyon* yapabilir mi?

Aslında Tora'ya göre bu mümkündür; ama Hahamlarımız bunun yapılmaması yönünde bir kanun koymuşlardır. Bu kanuna göre, *maaser şeni* ürünleri bir kez Yeruşalayim'e girdikten sonra, şehirden dışarı çıkarılsa bile *pidyon* işlemine tabi tutulamaz.

Yine de, *maaser şeni* ürünlerinin Yeruşalayim'in içinde bile olsa *pidyon* işlemine tabi tutulmasına olanak veren istisnai bir durum vardır: Eğer *maaser şeni* ürünleri *tame* olduysa. Bu ürünler hâlâ kutsal oldukları için onları yemek mümkün değildir, çünkü *tame* olmuş kutsal ürünleri yemek yasaktır. Ama eğer *pidyon* yapılırsa, bu işlem onları kutsiyet sınırlamalarından kurtaracaktır ve kutsal olmayan yiyecekleri (bunlara "*hulin*" adı verilir) *tame* haldeyken yemekte herhangi bir sakınca yoktur. Böyle bir durumda *tame* olmuş *maaser şeni* ürünlerini Yeruşalayim içinde *pidyon* işlemine tabi tutmak mümkündür.